

NUORTEN VAKAVAN VÄKIVALLAN MUUTOS JA TEONPIIRTEET 2002–2010

Antti Ville Eemeli Rissanen

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiologia
Pro gradu –tutkielma
Lokakuu 2012

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta			Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos		
Tekijä – Författare – Author Rissanen, Antti					
Työn nimi – Arbetets titel – Title Nuorten vakavan väkivallan muutos ja teonpiirteet 2002-2010					
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia					
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year 10/2012		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 94	
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>Tutkielma tarkastelee poliisin tietoon tullutta nuorten vakavaa väkivaltaa vuosina 2002–2010. Kohteena ovat 18–20-vuotiaat nuoret, sillä tässä ikäryhmässä vakava väkivalta on yleisempää kuin muilla ikäryhmillä. Tutkielma kuvaa nuorten vakavan väkivallan määrää, trendejä ja piirteitä. Poliisiasiantietojärjestelmästä (PATJA) on poimittu törkeät pahoinpitelyt, henkirikoksen yritykset ja henkirikokset. Tästä alkuperäisaineistosta on muodostettu kolme erillistä aineistoa, joista kaksi ensimmäistä on kokonaisaineistoja: <i>juttupohjainen aineisto</i> (N=2278) ja <i>epäilypohjainen aineisto</i> (N=2653). Kolmas on <i>teonpiirreaineisto</i> (N=286), joka on kolme tarkasteluvuotta sisältävä satunnaisotannalla poimittu näyte. Aineistojen avulla rikoksia ja niiden kehitystä tutkitaan kolmesta eri näkökulmasta: (1) kokonaismäärällisesti, (2) sosiodemografisten piirteiden mukaan ja (3) teonpiirteiden mukaan. Tutkielma yhdistelee määrällistä (deskriptiivinen ote) ja laadullista aineistoa (sisällönerittely). Aineiston analyysi on määrällinen.</p> <p>Tutkielma pyrkii vastaamaan kysymyksiin siitä, onko nuorten vakava väkivalta muuttunut 2000-luvulla ja minkälaisia nuorten vakavan väkivallan teonpiirteet ovat. Lisäksi, mikäli poliisin tietoon tulleessa nuorten vakavassa väkivallassa havaitaan muutoksia, tutkielma selvittää, mihin osaryhmiin ne paikallistuvat.</p> <p>Aineistoa disaggregoimalla selitetään aggregaattitasoisen rikollisuusrakenteen muutoksia täsmentämällä niiden sijaintia tekijä-, uhri- ja teonpiirrerakenteessa. Kyseessä on rikosrakenteen erittely, josta ei voi tehdä suoria johtopäätöksiä yksilötasolla rikosalttiutta selittäviin tekijöihin. Jotta tutkimus erittelisi myös sitä, minkälaisia yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä syitä väkivallan taustalla on nähty olevan, tulokset on kytketty sosiologisen kriminologian tärkeimpiin teorioihin: paineteoriaan, kontrolliteoriaan, oppimisteoriaan, leimautumisteoriaan ja rutiinotoimintojen teoriaan.</p> <p>Tutkimuksen tärkeimmät tulokset ovat, että poliisin tietoon tullut nuorten vakava väkivalta kääntyi laskuun 2000-luvun lopulla kahden korkeamman tason rikosvuoden jälkeen. Muutos ei ainoastaan paikallistunut rikosten ja niistä epäiltyjen määrän vähenemiseen, vaan myös teonpiirteisissä tapahtui muutoksia. Tulosten mukaan erityisesti kantaväestön miesten julkisella paikalla tapahtuva väkivalta väheni. Väkivalta tuntemattomien taholta väheni ja yleisimmin väkivalta tapahtuu nyt yksityisasunnossa tutun, ystävän tai ryyppykaverin toimesta. Väkivalta on muuttunut myös lievempään suuntaan. Teräaseiden käyttö väkivallan välineenä on vähentynyt (ovat silti edelleen yleisin tekoväline) ja ilman välinettä tehty väkivalta on suhteessa kasvanut. Näin ollen vakavan väkivallan vammoissa on tapahtunut myös lievenemistä. Väkivallan väheneminen keskittyi asukasluvultaan suurimpiin maakuntiin.</p> <p>Tutkimuksen päätulokset voidaan kytkeä erityisesti rutiinotoimintojen teoriaan, jossa kolme rikoksen tapahtumisella asetetaan kolme ehtoa. Nämä ehdot (1) motivoitunut tekijä, (2) sopiva uhri ja (3) valvoton tila täyttyvät nykyään paremmin toisilleen tuttujen henkilöiden kesken yksityisillä paikoilla. Vakavan väkivallan vähenemisestä huolimatta väkivallassa tapahtuneet teonpiirteiden muutokset ovat muuttaneet nuorten väkivaltaa enemmän perinteisen suomalaisen vakavan väkivaltarikollisuuden suuntaan. Tuloksissa näkyy myös piirteitä itsekontrolliteoriasta, sillä väkivalta on usein tilannesidonnaista, spontaania ja impulsiivista. Syitä nuorten väkivallan muutoksiin on etsitty myös nuorten syrjäytymisen ja siihen johtavien syiden kannalta. Väkivalta nähdään yhä useammin kasautuvan sille ryhmälle nuoria, joilla on jo valmiiksi ongelmia elämänhallinnassa.</p>					

1 Johdanto.....	2
2 Tutkimuksen tavoite.....	4
3 Aiempi tutkimus ja teoria.....	6
3.1 Aiempaa tutkimusta.....	6
3.2 Teoria.....	9
3.2.1 Sosiologiset kriminologian teoriat.....	9
3.2.2 Paineteoria.....	10
3.2.3 Kontrolliteoria.....	12
3.2.4 Oppimisteoria.....	15
3.2.5 Leimautumisteoria.....	17
3.2.6 Rutinotoimintojen teoria.....	18
3.3 Kaikki nuoret rikollisia?.....	19
3.4 Nuorten väkivalta ilmi aiempaa todennäköisemmin?.....	21
3.5 Väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöistä.....	22
4 Tutkimuksen aineistot.....	24
4.1 Lähteenä poliisin tietoon tullut rikollisuus.....	24
4.2 Rekisteriaineistojen käyttö tutkimuksessa.....	25
4.3 Rekisteriaineiston hyödyntäminen.....	26
4.4 Tutkimuksen menetelmistä.....	28
4.4.1 Aineiston disaggregointi.....	29
4.4.2 Graafinen esittäminen.....	31
5 Nuorten vakavan väkivallan kokonaismäärä.....	32
5.1 Vakavan väkivallan määrittely laissa.....	32
5.2 18–20-vuotiaiden vakavien väkivallan tekojen kokonaismäärä 2002–2010.....	33
5.3 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden määrä 2002–2010.....	36
6 Nuorten vakava väkivalta: sosiodemografiset piirteet.....	39
6.1 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen sukupuolittainen jakautuminen.....	39
6.2 Vakavan väkivallan alueellinen esiintyminen.....	42
6.3 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen kansallinen tausta.....	45
6.4 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen ammatillinen asema.....	48
7 Nuorten vakava väkivalta: teonpiirteet.....	51
7.1 Vakavan väkivallan ajankohta.....	51
7.2 Osapuolten suhde vakavassa väkivallassa.....	57
7.3 Vakavan väkivallan tapahtumapaikka.....	60
7.4 Vakavan väkivallan tekotapa.....	63
7.5 Vakavan väkivallan tekoväline.....	65
7.6 Vakavasta väkivallasta aiheutuneet vammat.....	68
8 Rinnakkaisluokittelutesti ja sen tulokset.....	71
9 Yhteenvetoa: tulokset ja rajoitukset.....	72
9.1 Keskeiset tulokset.....	73
9.2 Tulkintaa.....	74
9.3 Aineiston vahvuudet ja rajoitukset.....	76
9.4 Keskustelua.....	78
Lähdeluettelo.....	84

1 Johdanto

Nuorisrikollisuus on yksi kriminologian perinteisimmistä tutkimuskohteista ja nuorten käyttäytyminen on läpi aikojen ollut erityisen huolen ja huomion kohteena. Nuorten vakavat väkivallan teot ovat (syystäkin) herättäneet suomalaisessa yhteiskunnassa paljon huomiota 2000-luvulla. Nuorten tekemiä, suurta valtakunnallista ja kansainvälistä huomiota saaneita väkivaltaisista tekoja ovat olleet muun muassa Myyrmannin pommi-isku 2002, Heinojen surmat 2001, Jokelan koulusurmat 2007, Kauhajoen koulusurmat 2008 ja Hyvinkään ampumistapaus 2012. Kauhajoen koulusurmia lukuun ottamatta, jossa tekijä oli 22-vuotias, tekijänä on ollut, tai heidän joukossaan on ollut, 18–20-vuotias nuori mies. Edellä mainitut teot ovat olleet myös monien tieteellisten tutkimusten ja raporttien aiheena (ks. Punamäki ym. 2011, Hoikkala & Suurpää 2009). On kuitenkin syytä muistaa, että näissä teoissa on kyse äärimmäisistä ja hyvin poikkeuksellisista tapahtumista. Tämä ei silti poista huomiota siitä, että nuorten parissa esiintyy myös paljon sellaista vakavaa väkivaltaa, joka ei usein nouse suurempiin otsikoihin tai suuremman yleisön tietoisuuteen. Tämä ”arkisempi” väkivalta on jäänyt akateemisessa tutkimuksessa yksittäisten tapahtumien varjoon.

Janne Kivivuori (2005, 1) muistuttaa, että nuoruuden keskeinen asema rikollisuusiässä ei ole pelkän mediakohun tuottama harhakuvitelma, vaan nuoruus on elämänkaaren ”rikollisinta” aikaa väkivaltarikoksia tarkasteltaessa. Väkivaltarikollisuus on huipussaan juuri kahdenkymmenen ikävuoden tietämillä, minkä jälkeen alttius syyllistyä väkivaltaan laskee merkittävästi (Kivivuori 2009, 2). Yleinen länsimaisia yhteiskuntia koskettava havainto on, että nuorisrikollisuus kasvoi viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla. Tästä kertoivat eri tietolähteet, niin virallistilastot, itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyt kuin uhritutkimuksetkin. 18–20-vuotiaiden nuorten, erityisesti miesten, tekemät vakavat väkivaltarikokset kasvoivat Suomessa 1980-luvun alusta aina 2000-luvun lopulle saakka. Vuosina 1980–1984 18–20-vuotiaiden tekemiä törkeitä pahoinpitelyitä ja henkirikoksen yrityksiä oli Suomessa 100 000 henkeä kohden 85 kappaletta, kun vuosien 2005–2010 aikana vastaava luku on ollut 172 kappaletta. Muiden ikäryhmien parissa vastaavaa kasvua ei ole ollut havaittavissa. (Salmi 2011, 225.) Alle 25-vuotiaat nuoret ovat myös yleisimmin

edustettuina väkivallan uhriksi joutuneiden keskuudessa (Sirén & Honkatukia 2005, 10–11 ja Tilastokeskus 2011).

Martti Lehti ja Janne Kivivuori (2010, 29) ovat kirjoittaneet, että nuorten tekemät henkirikokset eroavat vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta ryhmäluonteensa, julkisuutensa ja uhriensa osalta. Nuorten väkivallanteot ovat muuhun väkivaltaan verrattuna sekä välineellisempiä että raaempia. Myös tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien määrä on suurempi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa (mt. 29). Nuorten väkivallan uhrina on myös usein toinen nuori. Varsinkin nuorten miesten riski joutua väkivallan kohteeksi on huomattavasti korkeampi kuin iältään vanhempien. Vuonna 2009 15–24-vuotiaista miehistä, joka seitsemäs oli joutunut fyysisen väkivallan uhriksi, kun vastaava luku 55–74-vuotiaiden miesten kohdalla oli vain yksi sadasta (mt. 73). Kansanterveyslaitoksen (nykyinen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos) mukaan suurin osa nuoriin kohdistuvasta väkivallasta on toisten nuorten aiheuttamaa: lähes 85 % nuoriin kohdistuvasta väkivallanteoista on alle 20-vuotiaiden aiheuttamia. (von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2008, 3.) Tutkimukseni keskiössä olevista vakavista väkivaltarikoksista puhuttaessa, tarkoitan niillä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten vakavimpia muotoja eli törkeitä pahoinpitelyitä, henkirikoksen yrityksiä ja henkirikoksia.

18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan muutostrendi on suomalaisessa yhteiskunnassa vähän tutkittu ilmiö. Väkivallan esiintymistä yhteiskunnassa on hyödyllistä tutkia sosiologisesta näkökulmasta, koska on tärkeää ymmärtää sitä sosiaalista kontekstia, jossa yksilöt toimivat ja tekevät valintojaan. Tämän ympäristön ymmärtäminen on usein ilmiön kannalta jopa tärkeämpää kuin ymmärtää yksilön yksittäisiä tekoja ja valintoja. (Beeghley 2003, 13.) Tutkielmani tarkoituksena on kuvata ja selittää 18–20-vuotiaiden tilastoidussa vakavassa väkivallassa esiintyneet muutokset 2000-luvulla. Tätä asiaa selvitän poliisin kirjaaman vakavan väkivallan rekisteritietojen avulla. Tutkimukseni pyrkii kuvaamaan nuorten vakavan väkivallan kirjaamisessa tapahtuneet muutokset, ja selittämään onko kyse oikeasta yhteiskunnassa esiintyvistä ilmiöistä vai pelkästä rikosteknisestä, lainsäädöllisillä muutoksilla aikaan saadusta tilastollisesta muutoksesta, joka selittäisi sekä tilastoidun väkivallan nousua että laskua. Tässä mielessä tutkimuskysymykseen on yhteiskunnallisesti tärkeää vastata.

Väkivallan vähentäminen suomalaisessa yhteiskunnassa on 2000-luvulla otettu kansalliseksi tavoitteeksi ministeriötasolla. Rikoksantorjuntaneuvosto teki vuonna 2003 aloitteen kansallisen väkivallan vähentämishojelman laatimisesta ja julkaisi sen perusteella kansallisen ohjelman väkivallan vähentämiseksi vuonna 2005 (Rikoksantorjuntaneuvosto 2005). Myös Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2009 seurantaraportin kansallisen väkivallan vähentämishojelmasta.¹ Selvityksessä oli oma osionsa lasten ja nuorten tekemän sekä heihin kohdistuvan väkivallan vähentämisestä. Sen pääpaino oli toimenpidesuosituksissa, jotka johtavat väkivallan vähenemiseen. Nämä toimet kohdistuisivat pääosin syrjäytymisen ehkäisyyn, syrjäytyneiden yhteiskuntaan integroimiseen, hyvinvointipalvelujen parantamiseen ja kulttuurin muutokseen väkivaltaa välttäväksi.

2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä kuvaamaan ja tulkitsemaan niitä piirteitä, jotka ovat tehneet 18–20-vuotiaiden nuorten vakavasta väkivallasta muiden ikäryhmien käytöksestä määrällisesti poikkeavan ilmiön. Tarkoitukseni on vastata kysymyksiin, nouseeko kyseisen ikäryhmän vakavan väkivallan piirteistä esiin tiettyjä toistuvia teemoja. Pohtimiani teemoja ovat muun muassa sukupuolierot väkivallan jakaantumisessa, väkivallan kasaantuminen tietyn sosioekonomisen aseman omaaville nuorille, nuorten väkivallan teonpiirteet (väkivallan tekotapa, tapahtumapaikka, väkivallasta aiheutuneet vammat yms.) ja väkivallan ryhmäluonne. Rekisteritietojen pohjalta on myös mahdollista selvittää, kuinka suuri osuus nuorten vakavasta väkivallasta on muiden kuin Suomen kansalaisten tai Suomessa syntyneiden tekemää.

18–20-vuotiaiden vakava väkivalta laski tasaisesti 2000-luvun alun korkeista luvuista aina vuoteen 2007 asti, jolloin ilmiössä koettiin jyrkkä nousu. Vuoden 2008 jälkeen vakavan väkivallan suunta on ollut taas voimakkaasti laskeva. Nuorten väkivallassa tapahtuvat muutokset ovat olleet siis epätasaisia ja vaikeasti ennustettavia. Yhtenä mahdollisuutena tilastoissa esiintyvän muutoksen selittäjäksi on sanottu olevan poliisin kirjaamiskäytäntöihin liittyvä tekninen muutos tai sosiaaliseen kontrolliin liittyvä

¹ Oikeusministeriö, Väkivallan vähentäminen Suomessa. Lausuntoja ja selvityksiä 2009:3

muutos, jolla voitaisiin selittää vakavan väkivallan tilastollinen nousu siten, että poliisi on tiettyinä vuosina kirjannut asteeltaan lievempää väkivaltaa vakavampaan muotoon. Aineistona olevaa poliisin tietoon tullutta väkivaltarikollisuutta sekä sen tulkintaa ja ilmituloa Sirén (2000, 6) määrittää seuraavasti:

Poliisiin tietoon tulleella rikollisuudella viitataan yleensä tilastoidun rikollisuuden termiin. Jotta rikos tulisi tilastoiduksi, jonkun on täytynyt ilmoittaa siitä poliisille tai poliisi itse on kenttävalvonnan, tiedustelun tai rikostutkinnan yhteydessä havainnut rikoksen. Vakavimmissa väkivaltarikoksissa rikoksen ilmituloaste on korkea. Pahoinpitelyrikoksessa ilmituloon vaikuttaa väkivallantekijän ja uhrin suhde, teon tausta, teon vakavuus sekä rikoksen tekoympäristö. Pahoinpitelyn ilmi tulo ei siis ole sattumanvaraista ja näin ollen eri pahoinpitelytyyppien ilmituloasteissakin on poikkeuksia. Muutokset ilmituloasteessa ja niiden mekanismeissa vaikuttavat sekä pahoinpitelyrikollisuuden määrään että rakennetta koskeviin arvoihin.

Tavoitteeni on kiinnittää tarkempaa huomiota nuorten vakavan väkivallan taustoihin ja vuosittaisvaihteluun poliisin rikostilastojen valossa ja tulkita nuorten vakavan väkivallan rakenteessa tapahtuneita muutoksia ja sen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Yleisesti mitä vakavammasta väkivallasta on kyse, sitä useammin teko tulee poliisin tietoon ja rikoksen käsittely etenee tuomioistuimeen saakka, joten poliisiaineiston pitäisi kuvata kattavasti törkeään väkivaltaan syyllistyviä nuoria (Sirén ym. 2007, 21). Tarkastelemalla tutkimuskysymystä rekisteriaineiston pohjalta on mahdollista saada sellaista tietoa esimerkiksi teon piirteistä ja sen kuvauksesta, mitä muut rikollisuudenmittarit, kuten itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyt, eivät pysty tuottamaan. Tutkimuskysymykset ovat luonteeltaan kuvaavia:

- Miten nuorten vakava väkivalta on kehittynyt 2000-luvulla?
- Mitkä ovat nuorten vakavan väkivallan teonpiirteet?
- Mikäli nuorten vakavan väkivallan kehityksessä havaitaan muutoksia, tutkielman on tarkoitus selittää, mihin tekojen ja tekijöiden osaryhmiin muutokset paikallistuvat.

Erityisesti viimeksi mainittu deskriptiivinen elementti pitää sisällään trendin selittämisen tiedonintressin. Aineiston disaggregointi tukee ja valmistelee

tutkimuskysymysten deskriptiivistä luonnetta ja auttaa niiden selittämisessä. Aineiston disaggregoinnilla tarkoitukseni on selittää aggregaattitasoisen rikollisuusrakenteen muutoksia täsmentämällä niiden sijaintia tekijä-, uhri-, ja teonpiirrerakenteessa. Kyseessä on rikosrakenteen erittely, josta ei voi tehdä suoria johtopäätöksiä yksilötasolla rikosalttiutta selittäviin tekijöihin. Tarkoitukseni on myös kytkeä saadut tulokset sosiologisen kriminologian tunnetuimpiin teorioihin. Aineistoanalyysin tukena ja tulkinnan taustana hyödynnän teoriaa ja aiempaa tutkimusta, jotta nuorisoriikollisuus ja väkivalta ilmiönä avautuisivat lukijalle paremmin. Tutkimuksessa läpikäymäni teoriat ovat sosiologisen kriminologian klassisia selitysmalleja kuten, paineteoria, kontrolliteoria, oppimisteoria, leimautumisteoria ja rutiinitoimintojen teoria. Yksilötasoon viittaavat rikollisuusteoriat tarjoavat tulkinnallisia resursseja rikosrakenteen pohdintaan, minkä vuoksi esittelen niistä keskeisimmät. Sosiologinen lähestymistapa ja sen tarjoamat teoriat rikollisuuden tutkimuksesta eivät ole vaihtoehto tai kilpaileva selitysmalli käyttäytymisgenetiikalle ja yksilöriskimalleille, vaan ne täydentävät tietoaamme ja lisäävät oman näkökulmansa rikollisuuden selittämiseen. (Kivivuori 2006, 161.)

3 Aiempi tutkimus ja teoria

3.1 Aiempaa tutkimusta

Nyt käsillä olevaa, vuosittaisia muutoksia nuorten vakavassa väkivallassa kuvaavaa, tutkimusta ei Suomessa ole aiemmin tehty. Aiemmat vastaavanlaiseen aineistoon perustuvat tutkimukset ovat keskittyneet nuorten osalta henkirikollisuuteen (ks. Lehti 2007) tai kokonaispopulaatiolla mitattujen törkeiden pahoinpitelyiden kuvaamiseen (ks. Lättilä 2001). Elonheimo (2010) on tutkinut pitkittäistutkimuksena nuorisoriikollisuuden esiintyvyyttä ja taustatekijöitä, jossa osa-aineistona oli otos 16–20-vuotiaiden poikien poliisiasianrekisteriin kirjatuista rikoksista.

Lisäksi nuorten yleistä rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia on tutkittu laajasti kyselytutkimusten valossa (ks. Kivivuori & Savolainen 2003; Kivivuori & Salmi 2005; Salmi 2008). Vakavan väkivallan kohdalla kyselytutkimukset eivät usein ole luotettava

mittari ilmiön tutkimisessa. Vakavaan väkivaltaan syyllistyneiden kohderyhmää on mahdollisesti hankala tavoittaa, koska he ovat usein sosiaalisesti syrjäytyneitä (Kivivuori ym. 2006, 43). Muihin nuorisoriikollisuuskyselyihin verrattuna 18–20-vuotiaiden ikäryhmässä otoksen rajaaminen aiheuttaa haasteita, koska ikäluokka ei ole enää homogeenisesti kasassa, kuten peruskoulussa (poikkeuksena pojilla kutsunnat ks. Salmi 2008). Risto Lätilän (2000) perusteellinen selvitys vuoden 1998 törkeistä pahoinpitelyistä on lähimpänä omaa tutkimustani ja sen metodeja. Lätilän käyttämä aineisto oli myös peräisin poliisiasian tietojärjestelmästä (silloinen RIKI) ja tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena oli selvittää, millaisia törkeät pahoinpitelyt ovat. Vaikka Lätilän selvitys koskee kaikkia Suomessa vuonna 1998 tapahtuneita törkeitä pahoinpitelyitä, hänen tutkimuksensa antaa hyvän kuvan siitä, millainen nuorten osuus on törkeissä pahoinpitelyissä. Lätilän (1998, 21) selvityksen mukaan nuorten ja yli kolmekymmentävuotiaiden tekijöiden rikosentekotilanteet ovat erilaisia. Nuoret syyllistyvät enemmän katuväkivaltaan. Esimerkiksi potkimisväkivalta julkisilla paikoilla on nuorille ominaisempaa, kun taas kolmenkymmenen ikävuoden jälkeen läheissuhdeväkivalta ja vahvassa humalassa tehdyn väkivallan osuus alkaa kasvaa. Lätilän (mt. 21) selvitys kertoo myös, että vakava väkivalta on yleensä ikäryhmien sisäistä. Nuoret pahoinpitelevät pääasiassa nuoria, työikäiset työikäisiä ja vanhat vanhoja. Lätilän (mt. 25–26) aineistossa törkeiden pahoinpitelyiden tekijän ja uhrin välinen suhde jakautui selkeästi neljään ryhmään. Yli puolessa tapauksista tekijän ja uhrin välillä oli jonkin asteinen tuttavuussuhde (ystävä, ryppykaveri, naapuri yms.), neljäsosa tapauksista oli lähisuhdeväkivaltaa ja viidesosa tapauksista sattui tuntemattomien kesken. Tosin 15–24-vuotiaiden kohdalla yleisin väkivalta oli aiemmin toisilleen tuntemattomien välistä. Törkeän pahoinpitelyn yleisimpänä tekotapana Lätilän (mt. 30) aineistossa oli lyömäaseella, erityisesti teräaseella, lyöminen. Tämä tekotapa sisälsi 46 prosenttia kaikista törkeistä pahoinpitelyistä. Esiin nostamisen arvoisena asiana Lätilän (mt. 38) tutkimuksesta on myös syytä mainita väkivallan tapahtumapaikka. 57 prosenttia kaikista törkeistä pahoinpitelyistä tapahtui jossain asunnossa. Teoista 33 prosenttia tapahtui yleisillä paikoilla kuten kadulla tai ravintolassa. Huomattavaa on, että yli 90 prosenttia julkisella paikalla sattuneista väkivallanteoista kohdistui miehiin, kun taas yksityisasunnoissa tapahtuneissa pahoinpitelyissä miehiä oli uhreista 75 prosenttia ja naisia 25 prosenttia.

Nuorten henkirikoksia tarkastelevista tutkimuksista oman tutkimukseni kannalta kiinnostavin on Martti Lehden tutkimus *Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004*. Tutkimus tarkastelee nuorten henkirikollisuuden keskeisimpiä piirteitä. Lehti (2007, 7) kirjoittaa, että nuoret 15–20-vuotiaat muodostavat henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä yhdeksän prosenttia ja naisista kahdeksan prosenttia. Lehden (mt. 9) mukaan nuoret syyllistyivät ajanjaksolla 1980–2005 keskimäärin 11 henkirikokseen. Yli 90 prosenttia nuorista henkirikoksen tekijöistä on miehiä. Lehti (mt. 11) huomauttaa, että kansainvälisesti arvioiden nuorten henkirikollisuus on Suomessa harvinaista. Asukaslukuun suhteutettuna kokonaishenkirikollisuus on Suomessa korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa tai läntisessä Euroopassa, mutta nuorten tekemissä henkirikoksissa ei eroa käytännössä esiinny. Tosin Suomessa viime vuosina tapahtuneet kaksi kouluampumistapausta sekä Hyvinkäällä keväällä 2012 tapahtunut ampuminen ovat nostaneet meillä tapahtuvan nuorten äärimmäisen väkivallan myös muualla puheenaiheeksi. Nämä tapaukset ovat kuitenkin poikkeuksellisia ja yhteiskunnallisesti hyvin harvinaisia tekoja, joissa yksittäinen tekijä surmasi useita uhreja. Poikkeuksellisuutensa vuoksi näitä tapahtumia on paljon tutkittu omina ilmiöinä, erillisinä nuorten muusta väkivaltakäyttäytymisestä (ks. johdanto).

Miten nuorten henkirikollisuus sitten eroaa muun väestön tekemistä henkirikoksista? Kaikista henkirikoksiin syyllistyvistä 70 prosenttia tekee rikoksensa yksityisasunnossa, kun nuorissa osuus on vain puolet. Nuorten kohdalla julkiset paikat ovat keskimääräistä huomattavasti useammin henkirikosten tekopaikkoina. (Lehti 2007, 14.) Tekovälineitä verrattaessa ei nuorten ja vanhempien ikäryhmien käytös poikkea juuri toisistaan. Yleisin tekoväline on teräase, jota oli käytetty yli puolessa tapauksista sekä nuorten että vanhempien tekijöiden kohdalla. (mt. 15–16.) Lehden (mt. 20–22) mukaan ajanjakson erityispiirteitä nuorten henkirikollisuudelle ovat olleet omaisuusrikoksiin liittyneiden henkirikosten keskimääräistä suurempi määrä, välineellisen väkivallan yleisyys henkirikoksissa ja seksuaalirikoksiin liittyvien henkirikosten keskimääräistä korkeampi määrä. Kuten törkeissä pahoinpitelyissä, nuorten henkirikoksissa tekijän ja uhrin suhde oli ennestään tuntematon keskimääräistä useammin. Tällaisia tapauksia oli Lehden keräämässä aineistossa 27 prosenttia, kun vastaava luku kaikista henkirikoksista oli 12 prosenttia (mt. 26).

3.2 Teoria

Tutkimukseni päätavoite on nuorten vakavan väkivallan disaggregoiva kuvaaminen ja havaittujen muutosten paikallistaminen sosiodemograafisten ominaisuuksien ja teonpiirteiden mukaan. Itse analyysissa tarkastelun alla ovat tekijät, joiden huomioinnin lähteet (virallistilastot) sallivat. Tästä huolimatta havaintojen ja pohdinnan yhtenä tulkintakehyksenä toimivat sosiologisen kriminologian perusteoriat.

3.2.1 Sosiologiset kriminologian teoriat

Nuorten väkivaltakäyttäytymistä on kriminologian piirissä tutkittu runsaasti ja sitä on yritetty selittää ja avata monien eri teorioiden kautta. Kuten edellä jo mainittiin, rikollisuus on yleisintä nuoruudessa, ja iän yhteyttä rikollisuuteen on kuvattu monien kriminologian klassikoiden toimesta (Hirschi & Gottfredson 1983; Sampson & Laub 1993). Toinen tunnustettu, erityisesti väkivaltarikoksia kuvaava piirre on, että pojat syyllistyvät rikolliseen toimintaan huomattavasti yleisemmin kuin tytöt (Kolvin ym. 1988; Loeber & Farrington 1998; Moffitt ym. 2001). Janne Kivivuori (2008, 15) puhuu teoksessaan *Rikollisuuden syyt*, että kriminologiaan on syntynyt eräänlainen teoreettinen kaanon eli tärkeimpien teorioiden joukko. Nämä teoriat ovat paineteoria, kontrolliteoria, oppimisteoria, leimautumisteoria ja rutiinotoimintojen teoria. Kivivuori toteaa, että teorioiden hahmottamista voi helpottaa ajattelumalli, jossa teoriat kuvaavat karkealla tavalla yksilön ajautumista rikollisuuteen: ensin sosiaaliset paineet luovat rikosmotivaatiota, sitten yksilö irtautuu sosiaalisesta kontrollista ja päätyy rikolliseen vertaisryhmään, jossa oppimisprosessit edelleen lisäävät rikosmotivaatiota. Lopuksi sosiaaliset reaktiot ja leimat sulkevat laillisia mahdollisuuksia ja johtavat siten rikosuran sementoitumiseen (Kivivuori 2006, 161). Tarkoitukseni on hyödyntää näitä teorioita tutkimuksessani ja avata sitä, miten ne omalta osaltaan selittävät nuorten väkivaltaa. Teorioiden avulla on aineiston ja sen analyysin tueksi mahdollista nostaa sellaisia näkökulmia ja huomioita, jotka osaltaan selittävät nuorten vakavassa väkivallassa tapahtuneita muutoksia. Teoriat auttavat selittämään miksi ja miten eri riskitekijät vaikuttavat yksilön potentiaaliin käyttää väkivaltaa. Ne tarkentavat myös yleisiä käsityksiä niistä tekijöistä, joita nähdään olevan antisosiaalisen käytöksen taustalla

(kuten heikko itsekontrolli, heikot siteet yhteiskuntaan). (Farrington 1998, 454.) Nuorisorikollisuudelle ominaisia piirteitä ovat kehityksellisen jatkumon muodostaminen; se kasautuu pienelle osalle väestöä, se on monimuotoista ja se tapahtuu ryhmässä (Elonheimo 22–23). Suomalaisten nuorten yleistä tilannetta tarkasteltaessa suurin huoli yhteiskunnassa on tällä hetkellä nuorten syrjäytymisessä ja yhä laajemmassa jakautumisessa hyväosaisiin ja pärjääviin sekä yhteiskunnasta syrjäytyneisiin nuoriin.

3.2.2 Paineteoria

Ensimmäinen käsittelemistäni teorioista on Robert Mertonin klassinen paineteoria eli niin kutsuttu anomiateoria. Teoria väittää, että kulttuuri asettaa kaikille yhteiskunnan jäsenille paineeksi rahallisen menestymisen ja tämän myötä vähintään keskiluokkaisen statuksen ansaitsemisen. Ristiriita syntyy, kun alempiin sosiaalisiin luokkiin kuuluvilla on vähemmän laillisia keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Tämä johtaa siihen, että osa heistä hylkää lailliset keinot tavoitellessaan vaurautta ja menestystä. Anomiateoria perustuu oletukselle, että yhteiskunnassa on olemassa vertikaalinen luokkarakenne, mutta samalla myös yhteisesti jaetut arvo-orientaatiot eli konsensus pyrkii menestymiseen ja hyvinvointiin (Boers ym. 2010, 502). Teoria on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä, sillä se ei pysty selittämään muiden kuin alempien sosiaalisten luokkien harjoittamaa rikollisuutta, muuta rikollista motiivia kuin vaurauden tavoittelu, muita esteitä tavoitteiden saavuttamiseen kuin sosiaalisen aseman ja eikä se myöskään kunnolla selitä, miksi vain osa paineen alla elävistä yksilöistä harjoittaa rikollisuutta. (Agnew 1992, 51.) Tämän vuoksi keskityn paineteorian esittelyssä amerikkalaisen kriminologin Robert Agnew kehittämään malliin, jota hän kutsuu yleiseksi paineteoriaksi. Agnew'n yleinen paineteoria kohdistuu kolmeen eri paineen esiintymismuotoon yhteiskunnassa: (1) epäonnistumiseen tavoittaa asetetut positiivisesti latautuneet halut, (2) positiivisen ärsykkeen menettämiseen ja (3) negatiivisen ärsykkeen esiintymiseen (mt. 61). Teorian mukaan jotkut yksilöt syyllistyvät rikoksiin, koska (1) he vaikuttavat ympäristössä, jossa tuomion ja sanktion riski on pieni, (2) he omaavat yksilöllisiä piirteitä, jotka laskevat heidän kykyä hahmottaa huolta tuomioista sekä rangaistuksista ja (3) he kohtaavat suuria paineita ja kannustimia ryhtyä rikolliseen toimintaan. Parhaiten edellä mainittu käytösmalli kuvaa

”katurikoksia”, kuten henkirikoksia, pahoinpitelyitä, ryöstöjä, raiskauksia, murtovarkauksia, varkauksia, vandalismia ja huumeidenkäyttöä. (Agnew 2005, 13.)

Usein yksilön syyllistyessä väkivaltaan häntä stimuloi jonkin asteinen ärsyke. Yleinen paineteoria näkee yksilön kriittisimpinä tunnepitoisina reaktioina juuri vihan tai suuttumuksen. Nämä negatiiviset tunnetilat seuraavat, kun yksilö syyttää omista vastoinkäymisistään muita. Suuttumus lisää yksilön kokeman vastoinkäymisen tasoa, luo halua kostaa ja paikata koettu vääryys, tehostaa yksilöä toimimaan sekä laskee estoja. Tällöin yksilö helposti uskoo, että muut näkevät hänen toimintansa oikeutettuna. (Agnew 1992, 61.) Agnew (2005, 26.) lähtee siitä olettamuksesta, että muiden negatiivinen toiminta yksilöä kohtaan ajaa tämän rikoksiin. Kohtelusta syntyvät negatiiviset tunteet synnyttävät painetta ja yksilö saattaa purkaa ne tekemällä rikoksia, mikäli hänellä ei ole halua ja kykyä selviytyä niistä lain sallimissa rajoissa. Rikos saattaa tällöin myös toimia juuri eräänlaisena koston välikappaleena, jossa yksilö ikään kuin rankaisee niitä henkilöitä, jotka ovat hänen mielestään toimineet epäoikeudenmukaisesti häntä vastaan. Agnew viittaa teoksessaan myös aiempiin tutkimustuloksiinsa, joiden mukaan lähes kaikkien nuorten mielestä oli väärin lyödä tai uhkailla toista ilman mitään syytä. Mutta tuloksista ilmeni myös, että moni oli valmis hyväksymään ”toisen hakkaamisen”, jos tämä oli aloittanut tappelun, haukkunut toista nimillä tai oli onnistunut suuttuttamaan toisen tosissaan. Moni nuori tunsikin, että väkivalta oli hyväksyttävää, kun tietyt ehdot täyttyivät. (mt. 24–25.)

Lopuksi yleisen paineteorian mukaan rikollisuuteen vaikuttavat viiden eri ryhmän muuttujat, jotka on järjestetty seuraaviksi elämänaloiksi: (1) yksilön omat ominaisuudet (sisältää mm. matala itsekontrolli, ärsykyys), (2) perhe (heikot kasvatustavat ja -siteet, ei avioliittoa tai huono avioliitto), (3) koulu (negatiiviset koulukokemukset, heikko koulutus), (4) vertaisryhmät (vertaisten rikollisuus) ja (5) työ (työttömyys, huonot työolot). Muuttujat jokaisessa elämänalassa lisäävät rikollisuuden riskiä vähentämällä rajoituksia rikoksentekoa kohtaan ja lisäämällä sen tekemiseen liittyvää motivaatiota. Motivaatio rikoksen tekemiseen sisältää paineen, rikosta vahvistavat tekijät, altistumisen toimiville rikosmalleille ja uskomukset, jotka liittyvät positiivisessa mielessä rikokseen. Jokainen elämänala vaikuttaa toiseensa, vaikka toiset vaikutukset ovat vahvempia kuin toiset ja niiden paine usein vaihtelee elämänkaaren mukana. Vaikutukset toimivat usein niin, että vaikeudet toisen elämänalan sisällä vahvistavat

vaikeuksia toisessa. Näin jokaisella elämänalalla on sekä suoria että epäsuoria vaikutuksia rikosten tekemiseen. (Agnew 2005, 109–110.) Agnew'n yleisestä paineteoriasta ja sen muuttujista on helppo johtaa yhtäläisyyksiä muihin kriminologian teorioihin kuten kontrolliteoriaan ja oppimisteoriaan. Yleistä paineteoriaa voidaan pitääkin hyvin laveana kriminologisena sateenvarjoteorian, jossa yksilön eri elämänalueiden vaikeudet, toisiinsa vaikuttaen, kietovat hänet eräänlaiseen rikosten verkkoon (mt. 109).

Kriminologiassa erityisesti paineteoria ja sen johdannaiset ovat selittäneet heikomman sosiaalisen aseman ja rikoksiin altistumisen yhteyttä. Kriminologisessa tutkimuksessa syrjäytymisellä viitataan siihen, että yksilön siteet sosiaalista kontrollia harjoittaviin instituutioihin ja tahoihin ovat heikenneet tai katkenneet. Tällaisia keskeisiä instituutioita nuorten elämässä ovat perhe, koulu, kulutuskulttuuri ja työelämä. Kriminologiassa on havaittu yleinen korrelaatio sosiaalisen huono-osaisuuden ja rikosalttiuden välillä. Tämä korrelaatio heijastaa kahta asiaa: (1) syrjäytyminen on rikollisuuden syy ja (2) rikollisuus on syrjäytymisen syy. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään jo, että rikoskäyttäytyminen on keskeinen nuorten syrjäytymisen syy. (Kivivuori 2009, 3.) Nuorten rikollisuutta tutkittaessa syrjäytyminen on vielä jaettu taloudelliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen, joista sosiaalinen syrjäytyminen (muun muassa kouluampujien on kuvattu olevan sosiaalisesti syrjäytyneitä nuoria) on saanut suurempaa huomiota mahdollisena nuorten rikollisuuden selittäjänä. (mt. 15.) Tämän tutkimuksen näkökulmasta paineteorian voisi olettaa ennustavan, että vakavaan väkivaltaan syyllistyvät nuoret ovat niitä, joiden siteet kouluun tai työelämään ovat katkenneet.

3.2.3 Kontrolliteoria

Kriminologisen kontrolliteorian kaksi päämuotoa ovat sosiaalisen kontrollin teoria ja itsekontrolliteoria (Kivivuori 2006, 165). Niille molemmille on yhteistä olettamus, että ihmisillä on luontainen taipumus tyydyttää omia tarpeitaan kaikin keinoin, myös laittomin, jos lailliset eivät riitä tai tyydytä. (Kivivuori 2008, 186.) Sosiaalisen kontrollin teoria paikallistaa yksilön käytöstä ohjaavan kontrollin yksilön ulkopuolelle, hänen yhteisönsä muihin toimijoihin, jossa rikollisuus on tulosta yksilön irtautumisesta

yhteisön sosiaalisista siteistä. Itsekontrolliteorian mukaan kriminologian peruskysymys ei ole, miksi ihmiset tekevät rikoksia, vaan miksi osa pidättäytyy rikoksista. (mt. 166.) Gottfredssonin ja Hirschin (1990, 89–90) mukaan yksilöt oppivat pysymään erossa rikoksista kehittämällä itsekontrollin, joka nähdään yksittäisenä psykologisena rakenteena tai henkilökohtaisena ominaisuutena. Olennainen vaihe itsekontrollin kehittämisessä on varhaislapsuus ja sen aikainen kasvatus. Tähän ominaisuuteen vaikuttavia elementtejä ovat impulsiivisuus tai lyhytkatseisuus, sinnikkyuden puute, mieltymys riskikäyttäytymiseen, fyysisen toiminnan suosiminen henkisen edeltä, itsekeskeisyys ja matala kynnys turhautumiseen.

Sosiaalisen kontrollin teoria jakaa kontrollin määreen viralliseen ja epäviralliseen kontrolliin. Virallinen sosiaalinen kontrolli kattaa virallisenormit koulun järjestyssäännöistä rikoslakiin. Viralliseen kontrolliin kuuluvat kaikki ne tahot ja toimet, jotka pyrkivät valvomaan virallisenormien toimeenpanoa. Epävirallinen sosiaalinen kontrolli on edellistä epämääräisempi, mutta silti hyvin tehokkaasti läsnäoleva. Se ilmenee muun muassa vanhemmilta saatuina rangaistuksina tai rikoksen tehneen nuoren vastaanottamana ystävien paheksuntana. (Kivivuori 2006, 166.) Travis Hirschi on listannut kriminologian klassikossaan *Causes of Delinquency* neljä kontrollia ilmentävää sidettä, joilla yksilö sitoutuu yhteiskuntaan ja sen laillisuutta tukeviin instituutioihin: (1) kiintymyksen ja tunnepitoiset siteet sellaisia ihmisiä kohtaan, joista välitämme, (2) sitoutumisen yhteiskuntaan ja sen instituutioihin, kuten työhön ja koulutukseen, (3) ajan ja energian käyttämisen positiivisesti sanktioituihin käytösmalleihin, kuten harrastustoimintaan sekä (4) sitoutumiseen yhteisesti jaettuihin arvoihin ja moraalikäsitteisiin. (Hirschi 1969, 16–26.) Sosiaalisen kontrollin teorian nähty selittävän johdonmukaisesti nuorten rikoskäyttäytymistä. Sosiaalinen kontrolli ilmenee nuoren elämässä pääasiassa perheen, koulun ja ystävien kautta. Näiden toimijoiden avulla tapahtuu myös yhteiskuntaan kiinnittyminen. Siteiden ollessa heikot todennäköisyys rikolliseen käyttäytymiseen kasvaa. (Sampson & Laub 1993, 247.)

Itsekontrolliteorian mukaan taas rikolliset teot kuuluvat osajoukkona tekoihin, joissa toimija ei piittaa toimintansa pitkän tähtäimen kielteisistä seurauksista, muiden toimijoiden reaktioista tai viranomaiskoneiston asettamista seuraamuksista. (Kivivuori 2008, 98.) Itsekontrolli on siis taipumus tai piirre viivyttaa lyhyen aikavälin henkilökohtaista hyötyä suhteessa pitkän tähtäimen henkilökohtaiseen ja kollektiiviseen

hyötyyn. Rikosten tekeminen voi tarjota tyydytystä universaaleille haluille, mutta vain riskeeraamalla pitkän tähtäimen tavoitteet (rangaistuksen välttäminen, mahdollisuudet koulutuksen ja työn saralla, ihmissuhteet). (Gottfredson 2007, 537.) Kuitenkin joiden rikosten, erityisesti väkivaltarikosten, kohdalla suurin hyöty tekijälle ei usein ole mielihyvän tuottaminen, vaan pääseminen eroon hetkellisestä ärsytyksestä. Helposti turhautuva ihminen ei usein osaa hoitaa häntä ärsyttävää tilannetta sanallisesti, jolloin kynnyks käyttäen väkivaltaa tilanteen ratkaisemiseksi pienenee. (Gottfredson & Hirschi 1990, 90.) Heikon itsekontrollin omaava rikoksentekijä todennäköisesti harjoittaa myös ei-kriminalisoituja, mutta kyseenalaisia tekoja: käyttää todennäköisemmin enemmän alkoholia, tupakoi ja on useammin luvatta poissa töistä tai koulusta verrattuna rikoksista pidättyneeseen henkilöön. Tämä tulee selkeästi esille myös Gottfredsonin ja Hirschin tutkimuksen tilastoissa, jossa noin 80 prosenttia vakavasta väkivallasta epäillyistä oli teon aikaan alkoholin tai muun päihteen vaikutuksen alaisena. Gottfredson ja Hirschi muistuttavat kuitenkin, että kysymys ei ole kausaalisesta ilmiöstä, vaan huumeiden ja alkoholin käytön taustalla ovat usein samat syyt, mitkä heikentävät yksilön itsekontrollia rikosten tekemisen suhteen. (mt. 92–93.)

Kontrolliteoriaa on kritisoitu, siitä että se problematisoimatta puhuu enemmistön arvojen istuttamisesta, jotka ilmaistaan sellaisten oikeutettujen ja oikeudellisten arvojen läpi, joiden nähdään edustavan yhteiskunnan moraalista konsensusta. Yksilöiden välinen riippuvuus, joka ehkäisee rikollista käyttäytymistä, on tällöin lähtökohtana moraalisen konsensuksen noudattamiselle. Konsensuksen noudattamatta jättäminen altistaa yksilön tällöin rikolliselle käytökselle. Ongelmia syntyy varsinkin sellaisissa monikulttuurisissa yhteiskunnissa, joissa konsensusta tulkitaan kapean ja perinteisen yhteiskuntamallin mukaan. Kritiikin mukaan rikos on kontrolliteorian muodossa määritelty kapeasti. Monelle nykypäivän kontrolliteoreetikolle suurin huoli on niin sanottu katurikollisuus, kun taas valtaa omaavien yksilöiden ja instituutioiden sekä valtion itsessään tekemät rikokset jäävät usein vaille huomiota. (White & Haines 2008, 141–142.) Siegel (2003, 288–289) on myös kritisoinut Gottfredsonin ja Hirschin itsekontrolliin pohjautuvaa teoriaa siitä, että se olettaa yksilön rikollisen taipumuksen olevan pysyvä ominaisuus, ja että matala itsekontrolli on lähes kokonaan varhaislapsuuden kasvatuksen tulos. Hänen mukaansa on syytä kyseenalaistaa se, että yksilön persoonallisuus tai käytöstavat pysyisivät muuttumattomina läpi elämän.

Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että kun ihmiset kasvavat vanhemmiksi, he pystyvät paremmin kontrolloimaan omaa käytöstään. (Tittle ym. 1997, 209–242.)

3.2.4 Oppimisteoria

Kriminologisen oppimisteorian isänä voidaan pitää amerikkalaista kriminologia Edwin H. Sutherlandia, jonka ajattelu perustui siihen, että rikollisuus on sosiaalisesti opittua toimintaa ja että se nimenomaan opitaan kanssakäymisessä muiden yksilöiden sekä ympäristön kanssa. Teorian mukaan rikollisuus on kuin mitä tahansa opittua toimintaa. (Marsh ym. 2006, 112.) Oppimisen edellytyksenä ei ole olla suorassa vaikutuksessa esimerkiksi ammattirikollisten kanssa, vaan saada vaikutteita enemmänkin sellaisten toimijoiden taholta, jotka eivät ehkä johdonmukaisesti noudata laillisia normeja (Muncie 1999, 104). Kriminologian saralla tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että rikollinen ystäväpiiri lisää riskiä yksilön rikoskäyttäytymiseen. Ryhtyminen rikolliseen toimintaan osana ryhmää, lisää tutkimusten mukaan jopa rikollisesti käyttäytyvän ryhmän yhtenäisyyttä ja näin ollen tekee teoista ryhmän sisällä enemmän hyväksyttäviä. Vastaavasti ystävyysuhteet, joihin liittyy muuta sosiaalista toimintaa, kuten harrastukset, pitävät yksilön usein erossa rikosten tekemisestä. (Entorf & Spengler 2002, 75.) (ks. myös sosiaalisen kontrollin teoria).

Oppimisteoria vie rikollisuuden syyt pois yksilön omista ominaisuuksista. Sutherlandin keskeinen termi on niin sanottu differentiaalinen assosiaatio, joka tarkoittaa ryhmissä tapahtuvia oppimisprosessia rikollisuuden selittäjänä. Näissä ryhmissä opitaan rikoksen tekemisen tekniikat ja motiivit, vaikuttimet, asenteet, perustelut sekä muut rikoskäyttäytymiselle suotuisat määritelmät. (Kivivuori 2006, 169.) Kivivuoren (mt. 169) mukaan edellä mainituille rikollisuutta lisääville vaikutteille altistuminen ei ole joko/tai –kysymys. Siihen vaikuttavan altistumisen useus, kesto, ajallinen järjestys ja intensiivisyys vaihtelevat. Toistuvuus ja kesto viittaavat suoraan siihen, että jos yksilö kuulee usein rikollisuutta puoltavia puhetapoja, hänestä tulee rikollinen. Ajallisen järjestyksen merkitys on siinä, että lapsuuden aikana opitut määritelmät ovat vaikuttavampia kuin myöhemmin saadut vaikutteet. Intensiivisyyden rooli vaikuttaa siinä, kuka määritelmiä esittää. Esittäjän korkeampi status tai tunnesuhteen läheisyys lisää määritelmän vaikutusta sekä hyvässä että pahassa. Muncien (1999, 104) mukaan

ongelma Sutherlandin differentiaalisen assosiaation teoriassa on, että se ei selitä, miksi osa ihmisistä on tekemisissä niiden ihmisten kanssa, jotka ovat suopeita lain rikkomisella ja osa niiden kanssa, jotka eivät ole. Näin ollen yksilölliset erot, tavoitteet ja odotukset jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Ongelmana on myös teorian suppeus määrittää tarkkaan, millainen assosiaatio suosii edellä mainittua lain rikkomista. Oppimisteorioiden ongelmana on nähty myös, että ne eivät selitä ikä- ja sukupuolivaihtelua rikosten tekemisessä.

Ronald L. Akers on kehittänyt Sutherlandin differentiaalisen assosiaation pohjalta omaa oppimiseen perustavaa teoriaansa, jota kutsutaan yleiseksi oppimisteoriaksi. Siinä kriminologinen oppimisteoria ottaa vaikutteita behavioristisesta psykologiasta (Kivivuori 2006, 170). Akers määrittelee yleiselle oppimisteorialla neljä keskeistä käsitettä: (1) *Differentiaalinen assosiaatio*, joka viittaa yksilön altistumiseen normatiivisille määritelmille, olivat ne sitten suotuisia tai epäsuotuisia lailliselle tai rikolliselle toiminnalle. Ryhmät, joiden piirissä yksilö toimii tarjoavat sosiaalisen oppimisen ympäristön. Ne eivät vain altista määritelmille, vaan osoittavat esimerkein kumpi käytös on ryhmän ja yksilön kannalta kannattavampaa ja toimijoiden välisiä siteitä vahvistavampaa. Tärkeimmät ryhmät altistumisen kannalta ovat perhe ja ystävät, mutta myös muiden viiteryhmiä panos saattaa olla keskeinen. (Akers 2000, 76.) (2) *Määritelmät*, jotka viittaavat yksilön asenteisiin ja merkityksiin. Tähän kuuluvat tilanteenmäärittelyt, rationalisoinnit sekä moraaliset ja arvomaailmaa kuvastavat uskomukset, joiden perusteella käytöstä voidaan paheksua tai hyväksyä. Kivivuori (2006, 170) nostaa Akersin määritelmistä esiin erityiset neutralisaatiot, joilla rikoksia voi perustella itselleen ja muille. (3) *Palkinnot ja rangaistukset*, jotka rikollisesta toiminnasta seuraavat tai joita toimintaa suunnitteleva yksilö ennakoit, ovat Akersin (2000, 78) mielestä yksi rikollisen käyttäytymisen oppimismekanismi. Rikokseen ryhtyminen tai siitä luopuminen riippuu tekojen edeltävistä, nykyisistä ja ennakoitavista palkinnoista ja rangaistuksista. Palkinnoilla ei kuitenkaan tarkoiteta ainoastaan materiaalista hyötyä, vaan myös muiden hyväksyntää tai yksilön omia mielihyvän tunteita, joiden avulla tapahtuu positiivista vahvistamista rikosta kohtaan. Negatiivisessa vahvistamisessa on taas kyse siitä, että yksilö ryhtyy rikolliseen toimintaan välttääkseen kielteisiä tunteita tai tapahtumia. (Kivivuori 2006, 170.) (4) *Matkiminen*, joka viittaa toimintaa, jossa yksilö muiden toimintaa seuraamalla ryhtyy itse samaiseen toimintaan. Yksilöt voivat muiden käytöksen lisäksi saada vaikutteita

rikoskäyttäytymiseen mediasta. (Akers 2000, 79.) Kopiorikosten olemassaolo on tunnustettu niin ulkomailla kuin meillä Suomessakin. Eniten huomiota herättäneinä kopiorikoksina voidaan pitää meillä ja muualla tapahtuneita kouluampumisia.

3.2.5 Leimautumisteoria

Yksilöt ovat yhtenäen erilaisten teemoittelujen ja leimauksien alaisina, joista harva kuitenkaan onnistuu saamaan vahvaa asemaa. Yksi vahvimmista ja eniten vaikutusta omaavista leimautumisista on tulla leimatuksi rikosoikeusjärjestelmän kautta. Näissä tapauksissa rikokseen syylistynyt on velvoitettu kohtaamaan itsensä ja muiden syyttävät ja puolustavat reaktiot, mutta myös julkisen ja formaalin reaktion. Silloin kun yksilö alkaa toimia rikollisesti puolustaakseen, vastustaakseen tai oikaistakseen avoimia ja peiteltyjä ongelmia, jotka ovat syntyneet hänen toimintansa yhteiskunnallisen reaktion seurauksena, tulee hänen rikollisesta toiminnastaan toissijaista. (Lemert 1951 sit. Rock 2002, 72.) Leimautumisteoria ottaa usein lähtökohdaksi oletuksen, että rikos ja rikollinen käyttäytyminen ovat sosiaalisia prosesseja. Painotus on rikosentekijän, uhrin ja rikollisuutta valvovien viranomaisten suhteen luonteessa. Se, mikä määritetään rikokseksi, on pohjimmiltaan rikosoikeudellisen viranomaiskoneiston päättämää. Rikoksen viralliset nimitykset ovat täten myönnetty niille, joilla on valta leimata yksilön tiettyä käytöstä. (White & Haines 2008, 74.) Kivivuori (2006, 175–176) on jakanut rikollisuuteen johtavan leimautumisen kahteen eri muotoon. *Leimautumisteorian sosiaalipsykologinen muoto* lähtee siitä, että poikkeavan henkilön leiman saaminen vaikuttaa yksilön identiteettiin ja itseymmärrykseen ja ajaa näin ollen yksilön yhä uudestaan rikoksiin. Jokin normivastainen teko käynnistää yksilössä prosessin, joka kehittyy sisäiseksi rikolliseksi itseymmärrykseksi. Kivivuori (mt. 175–176) jatkaa, että teoria ei väitä, että rikollisuusleimat isketään syyttömiin henkilöihin, tai että rikolliseksi leimautuminen olisi sattumanvarainen prosessi. Hänen mukaansa teoria on yhteensopiva niiden tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan yksilöiden välillä on selviä eroja antisosiaalisuudessa ja alttiudessa rikollisuuteen. *Rakenteellinen leimaamisteoria* esittää, että poikkeavan leiman saaminen vaikeuttaa yksilön rakenteellista asemaa muun muassa työmarkkinoilla, mikä taas johtaa syrjäytymiseen ja sitä kautta lisää rikosten tekemisen todennäköisyyttä. Kun sosiaalipsykologinen leimaamisteoria korostaa leimaamisprosessia subjektiivisena ilmiönä, rakenteellinen

teoria näkee sen objektiivisena. Työmarkkinat voivat silti hylkiä yksilöä, vaikka hän itse ei kokisi olevansa ”rikollinen”. Kivivuoren mukaan leimaamisteoria on vahvimmillaan todetessaan, että muiden reaktiot leimattuihin ovat torjuvia ja tämä haittaa integroitumista parisuhteisiin ja työelämään. White & Haines (2008, 75) nostavat myös esiin leimautumisen negatiiviset piirteet. Leimattu henkilö voi helposti omaksua sen roolin, joka häneen on ulkopuolelta asetettu. Rikolliseksi leimaamisen jälkeen yksilöllä saattaa olla matalampi kynnys myös toimia rikollisesti. Leima auttaa yksilöä etsimään muiden samankaltaisten seuraa ja näin ollen tuo rikolliseksi leimatut helpommin yhteen muiden saman statuksen omaavien henkilöiden kanssa.

3.2.6 Rutiinitoimintojen teoria

Rutiinitoimintojen teorian mukaan suurin osa rikollisista teoista vaatii tapahtuakseen kolme välttämätöntä ehtoa: (1) motivoituneen rikollisen, (2) sopivan uhrin ja (3) valvomattoman tilan (Cohen ja Felson 1979, 588–590). Nämä seikat pätevät erityisesti sellaisiin rikoksiin, joissa tekijä ja uhri ovat suorassa kontaktissa toisiinsa, erityisesimerkkeinä ryöstöt ja väkivaltarikokset. Rikosten yleisyyteen vaikuttaa siis ihmisten jokapäiväinen rutiinikäyttäytyminen ja yhdenkin näistä kolmesta elementistä puuttuminen estää yleensä rikosta tapahtumasta. Vahvimpia väitteitä teorian tueksi on Cohenin ja Felsonin (mt. 588–590) mielestä se, että rikosten tyypit ja määrät vaihtelevat ajassa. Heidän mukaansa vilkasta yöelämää viettävät ihmiset ovat suuremmassa riskissä joutua rikoksen uhriksi, kuin ne jotka viettävät enemmän aikaa kotona. Rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys on sitä korkeampi mitä vahvemmin kolme edellä mainittua ehtoa esiintyvät tietyllä hetkellä ajassa. Rutiiniaktiiviteettiteoria on pätevä selittämään, miten rikoksia tapahtuu, mutta se ei selitä, miksi niitä tapahtuu ja mikä motivoi yksilöitä niihin (Cohen & Felson mt. 589; Marsh ym. 2006, 80). Kivivuori (2008, 323) on verrannut rutiinitoimintojen teoriaa taloustieteen tapoihin lähestyä tutkimusongelmia: voimakkaiden ja yksinkertaistavien perusoletusten avulla on mahdollista tehdä yleistyksiä selitettävästä ilmiöstä. Rutiinitoimintojen teoria osoittaa, että tieteessä joidenkin seikkojen tietoinen sulkeminen tarkastelun ulkopuolella voi viedä ilmiön selittämistä eteenpäin.

Rutiinotoimintojen teoriassa on tärkeää ymmärtää, että rikosten tapahtumiseen ja niiden määrään vaikuttavat muutkin tekijät kuin rikosmotivaatio (Kivivuori 2008, 326). Muutokset rikosten määrissä eivät välttämättä ole suoraan seurausta siitä, että potentiaalisten tekijöiden määrä olisi laskenut, vaan myös siitä, miten potentiaalisia kohteita on tiettyyn aikaan tarjolla (Cohen & Felson 1979, 604–605). Rutiinotoimintojen teorian vahvuuksina voi pitää, että se pystyy selittämään rikoslukuja ja trendejä, ja osoittaa kuinka uhrikäyttäytyminen voi vaikuttaa rikoksen teon mahdollisuuteen (Siegel 2003, 100). Teoria tuo kokonaan uuden ulottuvuuden rikosten torjuntaan. Se esittää, toisin kuin yksilöllisiin ominaisuuksiin keskittyvät teoriat, että jos haluamme vähentää rikoksia, meidän ei välttämättä tarvitse muuttaa ihmistä. Yksikään muu merkittävä rikollisuusteoria ei ole kehittynyt niin läheisessä vuorovaikutuksessa käytännön rikostorjunnan kanssa kuin rutiinotoimintojen teoria. Kyse on tilanepohjaisesta toiminnasta, kuten lukkojen ja kameravalvonnan lisäämisestä. Rikollisuutta ei ajatella kokonaisuutena tai kokonaisongelmana, jolle olisi löydettävissä yksi ratkaisu, vaan eri rikoksille on löydettävissä omia räätälöityjä torjuntamekanismeja. (Kivivuori 2008, 328–329.)

3.3 Kaikki nuoret rikollisia?

Kivivuori (2008, 162) toteaa, että nuoret ovat viime vuosina jakaantuneet entistä selvemmin normitietoiseen ja tavoitteelliseen enemmistöön ja ongelmalliseen, aktiivisten lainrikkojien vähemmistöön. Erityisesti kilpailuyhteiskunnan mallin on nähty synnyttävän polarisoitumista. Nuorten kilpailu tulevasta asemista saa suurimman osan nuorista pidättäytymään rikoksista. Nuorten nähdään jakautuvan menestystä janoaviin ja niihin, jotka luovuttavat, kun kokevat menettäneensä mahdollisuutensa tai näkevät, etteivät sitä koskaan saaneetkaan.

Nuoret, jotka tavoittelevat vanhempiensa alemmaa sosiaalista asemaa, tekevät enemmän rikoksia kuin nuoret, jotka haluavat pitää tai ylittää vanhempiensa sosiaalisen aseman. Rikosaktiivisten nuorten opintotavoitteet ovat myös keskimääräistä alempia. Havainnot ovat Kivivuoren (2008, 162–163) mukaan sopusoinnussa sen kanssa, että taustalla on voittajien ja häviäjien entistä voimakkaampi kulttuurinen jaottelu. Polarisaation näkökulmasta näyttää siltä, että vaurauden ja sosiaalisen nousun tavoitteista jo

luopuneet ovat kaikkein rikosaktiivisin ryhmä. Jaettujen tavoitteiden ja arvojen ulkopuolella elävään ryhmään pätevät monet edellä mainittujen rikollisuudenteorioiden esiin tuomat rikollisuuden kiihokkeet. Sosiaalista kontrolliteoriaa seuraten tässä luopujien ryhmässä on todennäköisesti heikot siteet viralliskontrolliin ja epävirallista kontrollia ylläpitäviin toimijoihin. Itsekontrolliteoriaa seuraten tämän ryhmän jäsenillä on heikko itsekontrolli, sillä he eivät ole jaksaneet tavoitella sitä, mitä pidetään yleisesti tavoiteltavana. Oppimisteoria voi todeta, että ryhmän jäseniä yhdistää polarisoituminen muusta yhteiskunnasta, joka vaikuttaa heidän käytökseensä ryhmän sisällä. Leimautumisteorian mukaan yksilöt, jotka ovat luopuneet vaurauden ja sosiaalisen nousun tavoitteista, joutuvat helpommin leimatuiksi. Yleisen paineteorian perusteella yksilöiden kulttuurinen ympäristö asettaa paineita rikosten tekemiselle, kun samalla normien mukainen toimiminen on polarisoitumisen myötä heillä heikennyt. Kriminologisessa keskustelussa on noussut myös esiin kysymys niin sanotusta sukupolvittuneesta rikollisuudesta, jossa epäjärjestyksessä elävät yhteisöt tuottavat ja kasvattavat rikkinäisiä perheitä. Tällöin syytä sosiaaliseen syrjäytymiseen ovat yksilön jo valmiiksi huonot lähtökohdat sekä motivaation että resurssien puute, joita riippuvuuskulttuuri ylläpitää. Tällaisten sosiaalisesti syrjäytyneiden ihmisten ajattelussa yhteiskunnallinen epäjärjestys ja epätasa-arvo ylläpitävät ja sallivat rikollisuutta. (Young 2002, 464.) Tämä johtaa helposti rikollisuuden kasautumiseen tietyille osalle ihmisistä. Elonheimon (2010, 56) nuorisorikollisuustutkimuksessa otoksen pojista neljä prosenttia teki 72 prosenttia kaikista rikoksista.

Myös suomalaiseen yhteiskuntaan muista kulttuureista tulleiden nuorten syrjäytyminen on herättänyt keskustelua. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ja Nuorisotutkimusseura toteuttivat vuonna 2007 tutkimuksen, jossa tutkittiin haastattelujen perusteella maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten näkemyksiä omasta rikollisuudestaan. Haastattelujen perusteella ei ollut löydettävissä yhtä yksittäistä syytä maahanmuuttajataustaisten nuorten rikollisuuteen. Syyt rikosten tekoon eivät juuri eronneet niitä yleisesti selittävistä kriminologisista teorioista. Monen rikoksentehtäjän suhteet omiin vanhempiin olivat rikkonaiset, osa oli kokenut perheväkivaltaa, oli tapauksia, joissa osa oli ystäväpiirin mukana ajautunut tekemään rikoksia, osa oli tehnyt rikoksen huomattuaan siihen sopivan tilaisuuden ja osa kertoi kokemuksia syrjinnästä sekä fyysisen väkivallan uhasta. (Honkatukia & Suurpää 2007.) Kertomusten perusteella yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen on myös maahanmuuttajanuorten

kohdalla riskitekijä rikollisuuteen syyllistymiseen. Lähtökohdat tähän ovat usein vielä syrjäytymistä puoltavimmat kuin monella kantasuomalaisella nuorella vieraan kulttuurin, kielen ja yhteiskunnan takia.

Käyttämäni aineisto ei suoraan mahdollista sen tulkittamista, onko sosiaalinen deprivatio mahdollisesti vaikuttanut nuorten vakavan väkivallan syihin ja trendeihin, mutta aineistosta voidaan tarkastella muun muassa tekijän ja uhrin sosioekonomista asemaa. Biologisten ja fysiologisten ominaisuuksien tai perhetaustojen liittäminen nuorten väkivaltaan vaikuttavina tekijöinä on aineiston perusteella mahdotonta tehdä.

3.4 Nuorten väkivalta ilmi aiempaa todennäköisemmin?

On myös syytä pohtia onko kynnyksil ilmoittaminen ja puuttua nuorten väkivaltaan nykyään matalampi kuin ennen? Sosiaalisen kontrollin tiukempi kohdistuminen nuoriin ja yhteiskunnallisten asenteiden kielteisempi suhtautuminen väkivaltaan, on saattanut vaikuttaa nuorten vakavan väkivallan tilastolliseen muutokseen. Entistä kielteisemmät asenteet väkivaltaa kohtaan ovat esimerkiksi saattaneet johtaa siihen, että osa väkivaltilanteista ei ehdi eskaloitua vakavaksi väkivallaksi. Väkivaltainen käytös olisi siis tiukemmin virallisen ja epävirallisen kontrollin valvonnan alla. Kivivuori (2002, 55) on listannut viisi asiaa, jotka ovat saattaneet vaikuttaa nuorten väkivallan entistä todennäköisempään ilmituloon. Näitä ovat (1) nuoriin kohdistuvan sosiaalisen kontrollin kiristyminen, joka voi ilmetä muun muassa lisääntyvä yleisenä alttiutena ilmoittaa nuorten tekoja poliisille, (2) väkivaltakäyttäytymisen eriytymisen sivuvaikutus, eli on mahdollista, että nuorten parissa on osaryhmä, joka syyllistyy suurimpaan osaan väkivaltaisista teoista, ja tämä johtaa kaikkien nuorten lisääntyvään kontrolliin, (3) mediahuomio, joka vaikuttaa siihen kuinka herkästi sivulliset ilmoittavat nuorten välisiä konflikteja poliisille, (4) rikosentorjuntahankkeet, joihin liittyy useiden eri tahojen kuten sosiaalitoimen, koulujen, kuntien ja liike-elämän yhteistyö viranomaisien kanssa ja (5) poliisin kontrollisuuntauksia ja -kampanjat, kuten nollatoleranssi ja tehostuva julkisten tilojen valvonta. Edellä mainitut seikat liittyvät kokonaisuutena siihen konkreettiseen ympäristöön, jossa rikos tapahtuu. Kivivuoren (1997) tutkimuksen mukaan nuorten tekemien rikosten päätyminen poliisin tietoon on todennäköisempää kaupungeissa kuin maaseudulla tai taajamissa. Väkivallan ilmituloon

on mahdollisesti myös vaikuttanut nuorten ilmoitettujen uhrikokemusten lisääntyminen. Tähän liittyy asenteiden herkistyminen väkivaltaa kohtaan. Nousua väkivaltaisten uhrikokemusten raportoinnissa havaittiin esimerkiksi, kun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Nuorisorikollisuuskysely toteutettiin puoli vuotta Jokelan kouluampumistapauksen jälkeen. (Salmi 2009, 36.)

3.5 Väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöistä

Farrington kirjoittaa, että väkivallan riskitekijät on määritelty muuttujiksi, jotka ennustavat väkivallan korkeaa todennäköisyyttä tietyn henkilön kohdalla. Jotta riskitekijä on ennustava tai mahdollinen syy väkivallalle, pitää se arvioida ennen väkivallan konkreettista ilmentymistä. Riskitekijöiden tutkimuksessa pitkittäisseurantatutkimukset ovat olennaisia. Erityisesti sellaisten tutkimusten, joissa otoskoko on suuri, on nähty ennustavan riskitekijöitä hyvin. (Flannery, Vazsonyi & Waldman 2007, 19.) Väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijät voidaan jakaa staattisiin eli pysyviin ja dynaamisiin eli muuttuviin. Staattisiin tekijöihin kuuluvat muun muassa lapsuuden käytöshäiriöt sekä aiempi väkivaltarikollisuus. Dynaamisia tekijöitä ovat rikollisuutta ihannoiva ajattelutapa, impulsiivinen käytös, päihteiden käyttö ja rikollinen seura. (Oikeusministeriö 2012, 31.) Riskitekijät lisäävät rikoksiin syyllistymisen todennäköisyyttä, mutta ei välttämättä johda rikoksiin (Kivivuori, 2011). Yksi kriminologian johdonmukaisimmista löydöksistä on, että aggressiivisuus on suhteellisen ”vakaa”, itse ylläpidetty käytösmalli, josta näkyy merkkejä jo varhaisessa elämän vaiheessa. (Huesmann & Dubow & Boxer, 2009, 136.) Terrie E. Moffitt (1993, 674–701) kuvaa pientä joukkoa, joka syyllistyy suurimpaan osaan nuorten tekemästä väkivallasta termillä ”elämänkaaririkolliset” (life-course-persistent offenders). Termillä tarkoitetaan kroonisesti yhteiskuntavastaisesti käyttäytyviä nuoria, joiden osuus on 5-10 prosenttiin kaikista nuorista. Näiden nuorten kohdalla on ollut havaittavissa jo varhaislapsuudessa väkivaltaista käytöstä ja käytöshäiriöitä, jotka jatkuvat aikuisiässä. Tällöin on juuri kyse staattisista tekijöistä rikollisuuden taustalla. Näillä henkilöillä on lapsuudessa ollut vaikeuksia kognitiivisissa taidoissa ja kielellisessä ilmaisussa eivätkä osaa hallita temperamenttiaan. Elonheimon (2010, 49) tutkimuksessa nuorisorikollisuutta suomalaisten nuorten kohdalla ennustivat rikkinäinen perherakenne (staattinen), vanhempien alhainen koulutustaso (staattinen), lapsen käytösongelmat

(staattinen) ja lapsen hyperaktiivisuus (dynaaminen). Väkivaltarikollisuuden kohdalla Elonheimon aineiston spesifi, vain väkivaltarikollisuuteen yhteydessä oleva korrelaatti, oli nuoren asuminen muualla kuin omien vanhempiensa luona. Lapsuudessa rikoksia ennustavia tekijöitä tulkittaessa täytyy muistaa, että ne eivät suoraan ennusta rikollisuutta, vaan osoittavat tilastollisen yhteyden asioiden välillä. Esimerkiksi kaikista käytösongelmaisista ja hyperaktiivisista lapsista ei kasva väkivaltarikollisia. Taustatekijöiden löytäminen on kuitenkin tärkeää, sillä ne saattavat ainakin epäsuorasti kertoa jotain väkivaltaisen käyttäytymisen syistä ja toimia niiden indikaattoreina. (mt. 58.)

Farrington (1998, 423–424) listaa todennäköisimmiksi riskitekijöiksi, jotka vaikuttavat nuoren väkivaltaiseen käytökseen, (1) biologiset tekijät (mm. matala sydämen lyöntitiheys), (2) psykologiset/persoonallisuuteen vaikuttavat tekijät (impulsiivisuus, matala älykkyys), (3) perhetekijät (heikko valvonta, tiukka kuri, väkivaltaiset vanhemmat, rikkonainen perhe), (4) ikätovereiden rikollisuuden, (5) matalan sosioekonomisen aseman ja (6) huonon asuinympäristön. Farringtonin (mt. 424) mukaan riskitekijät selittävät, miksi pitkän aikavälin potentiaali väkivaltaiselle käyttäytymiselle kehittyy, kun taas tilannekohtaiset tekijät vaikuttavat siihen, miksi tämä potentiaali muuttuu käytännössä. Lisäksi riskitekijöiden kasaantumisella ja niiden ilmenemisellä kehityksellisesti herkissä vaiheissa on merkitystä nuoren väkivaltaiselle käytökselle (von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2008, 6). Rungas alkoholinkäyttö on yksi väkivaltaisen käyttäytymisen tärkeimmistä riskitekijöistä. Jo humalan ensivaiheissa voidaan havaita selviä käyttäytymismuutoksia ja alkoholitottumukset, kuten humalahakuinen juominen tai ongelmajuominen, lisäävät aggressiivisen käytöksen todennäköisyyttä. (mt. 10.) Päihteiden käytön on katsottu olevan ikään kuin tilannesidonnainen riskitekijä. Tällöin esimerkiksi erilaiset tunnetilat, jotka liittyvät päihtymykseen laukaiset väkivaltaisen käytöksen. (Oikeusministeriö 2012, 31.) Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Rikollisuustilannekatsauksen (2010, 31) mukaan nuorten vakava väkivalta on nyky-Suomessa kiinteästi kytköksissä päihteiden (erityisesti alkoholin) väärinkäyttöön ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen.

Aaltosen ym. (2008, 1-6) rekisteritutkimus väkivallan riskitekijöistä suomalaisilla osoitti, että aikaisempi syyllistyminen väkivaltaan on vahvin korrelaatti

väkivaltarikollisuuteen. Muita yksilöllisiä ominaisuuksia, jotka myös tilastollisen analyysin mukaan osoittivat yhteyttä väkivaltaiseen käytökseen, ovat matala koulutus- ja tulotaso, työttömyys, avioliiton ulkopuolella eläminen, nuorena lapsen saaminen sekä syntyminen teiniäidille, asuminen ilman vakituista osoitetta ja muu kulttuurinen identiteetti kuin suomalainen (muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvat) (mt. 1-6). Nuori ikä (18–21) on riskitekijä väkivaltaiselle käytökselle, mutta ei samalla tavalla kuin stabiilimmat muuttajat (mm. sukupuoli, nuorella iällä lapsen saaminen). Ikä riskitekijänä lähinnä osoittaa sen ajanjakson, milloin riski väkivaltaiselle käytökselle on korkeimmillaan.

4 Tutkimuksen aineistot

4.1 Lähteenä poliisin tietoon tullut rikollisuus

Kriminologian kehityksessä erottelu viranomaisaineistoihin ja kokonaisrikollisuusaineistoihin on ollut hyvin keskeinen. Kriminologian olisi rikosten esiintyvyyden ja yleisyyden lisäksi myös pyrittävä selittämään rikosten esiintymistiheys, rikosten puhkeaminen, rikosuran kesto ja rikoksista pidättäytyminen. Tämän takia kriminologia ei voi vain nojautua viranomaistilastoihin, vaan sen on hyödynnettävä kokonaisrikollisuuden osoittimia, kuten itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyitä sekä uhritutkimuksia. (Farrington ym. 2003, 934.) Poliisirekisterien etuna itse ilmoitetun rikollisuuden mittareihin nähden on suurempi objektiivisuus, mutta ongelmana suurempi piilorikollisuuden määrä. Poliisirekisteri tuo esiin pienemmän osan kokonaisrikollisuudesta kuin itse ilmoitetun rikollisuuden menetelmä. Poliisirekisterien hyödyntäminen sopiikin erityisesti vakavien rikosten tutkimiseen. (Elonheimo 2010, 14.) Tämän tutkimuksen aineistona on nimenomaan poliisin tietoon tullut rikollisuus ja sen perusteella muodostetut viranomaistilastot. Myös Farrington ym. (2003, 934) toteaa, että viranomaistilastot yleensä sisältävät kattavampaa dataa vakavista rikoksista ja niihin syyllistyvistä henkilöistä kuin itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyt, joihin saattavat vaikuttaa ilmoittajan muistiongelmat sekä asian salaushalut. Silti on hyvä muistaa, että poliisirekisteriin rekisteröidyt teot edustavat valtiollista näkemystä siitä, mikä on kiellettyä. Se mitkä teot tarkalleen ottaen rekisteröidään rikoksina, perustuu kulloinkin voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tällainen legalistinen lähestymistapa on

jossain määrin konservatiivinen, ja rekistereissä korostuvatkin konventionaaliset rikokset, joita on totuttu pitämään kontrollin kohteina, eikä välttämättä esimerkiksi organisationaalisten väärinkäytösten tai ns. talousrikollisuuden kontrolliin ole suunnattu sen ansaitsevia resursseja. (Elonheimo 2010, 74.) Coleman ja Moynihan (1996, 67–68) ovat todenneet, että sellaiset kokonaisrikollisuuden osoittimet, kuten itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyt, ovat tänä päivänä olennaisessa osassa, kun testataan eri rikollisuuden teorioita suhteessa faktiseen rikollisuuteen. Tutkimukseni päätarkoituksena ei ole kuitenkaan analysoida rikollisuuden yksilötasolla vaikuttavia syitä, vaan eritellä ilmiön kompositiota ja trendiä vuosina 2002–2010.

4.2 Rekisteriaineistojen käyttö tutkimuksessa

Tutkimus on pääosin rekisteritutkimus, jolloin siinä tukeudutaan jo olemassa oleviin aineistoihin, jotka on tuotettu muuhun käyttötarkoitukseen kuin käynnissä olevaa tutkimusta varten. Rekisteritietojen etuna verrattuna julkaistuihin tilastotietoihin on se, että tutkija ei ole sidottu tilastontekijän ratkaisuihin. Kun yksilöitä tai muita havaintoyksiköitä ei ole taulukoitu valmiiksi, voidaan tietoja analysoida huomattavasti laajemmin. (Valkonen & Koskinen & Martelin 1998, 15.) Tämä koskee erityisesti tutkimuksen selosteisiin perustuvaa osiota. Rekisteritietojen sisältö perustuu yhteisiin käsitelmäärittelyihin. Tämä mahdollistaa eri ajankohtien ja vaikka eri väestöryhmien tietojen vertailun luotettavammin, kuin vertailtaessa niitä erillisinä kerättyjen otosaineistojen tuloksina. (mt. 109.) Vaikka kokonaisrikollisuudesta eli kaikesta todella esiintyvistä rikollisuudesta on hankala saada luotettavaa kuvaa, koskee tämä ongelma enemmän omaisuusrikoksia ja vähemmän vakavia väkivaltarikoksia. Piilorikollisuuden ongelma esiintyy eritasoisena eri rikosten kohdalla. Poliisirekisterin etuna on se, että se antaa kattavamman kuvan rikollisuudesta kuin esimerkiksi tuomiotiedot ja tieto on samalla objektiivisempää kuin itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyissä.

Rekisteritietojen käytön haasteena on, että niiden antama kuva tarkasteltavasta ilmiöstä perustuu rekisterin kokoajan tekemiin käsitelmäärittelyihin, luokitteluihin ja muihin ratkaisuihin. Tutkijan tutkimusasetelmat on tämän takia sidottava käytettävän rekisteriaineiston kuvauksiin ja määritelmiin (Elonheimo 2010, 109). Jotta tutkija ymmärtäisi rekisterin aineistoa, hänen pitää tiedostaa, mitkä tekijät ovat johtaneet

alkuperäisen aineiston rakentumiseen ja mitkä ovat syyt käytetyille tietorakenteille. Data ei itsessään sisällä informaatiota, vaan informaatio on jotain, mitä tutkija tuottaa datasta ja omasta taustatietämyksestään. (Sund 2009, 10–11.) Heikki Kuutti (2011) on nostanut esiin rekisteritietojen tallentamiseen liittyvän ongelman toteamalla, ettei asioista tai tapahtumista välttämättä kerrota aineistossa oikeilla nimillä. Kuutti toteaa, että vaikka tiedot eivät sinällään olisi virheellisiä, ne saattavat olla puutteellisia, jos rekisteri sisältää vain ennalta määriteltyyn ja tiettyyn esitysmuotoon puettuja tietoja. Seurauksena voi olla, että tietoja on vaikea tulkita ja niiden käsittelemää kokonaisuutta hankala ymmärtää.

4.3 Rekisteriaineiston hyödyntäminen

Tutkimuksen aineistot nojaavat poliisin rekisterilähteisiin. Primäärilähteenä on poliisiasiain tietojärjestelmä (PATJA). Varsinaisia analyyseja varten muokkasin perusdatasta kolme erilaista (eri muodostamisperiaatteisiin perustuvaa) dataversiota. Versiot eroavat toisistaan keskeisten rajausten sekä havaintoyksikön mukaan.

(1) *Juttupohjainen aineisto*. Alkuperäinen PATJA - aineisto sisältää tiedot kaikista vakavasta väkivallasta epäillyistä 18–20-vuotiaista vuosilta 2002–2010. Aineistoa tulkittaessa havaintoyksikkönä on kirjattu rikos, jossa tekijöitä voi olla yksi tai useampia. Juttupohjaisen aineiston avulla on mahdollista tarkastella vakavan väkivallan muutosta rikosnimikkeen mukaan, väkivallan jakautumista kuukausien ja viikonpäivien välillä, epäiltyjen määrää yhtä rikosta kohti sekä epäiltyjen määrää yhtä uhria kohti.

(2) *Epäilytutkimusaineisto* on kokonaisaineisto, joka on muodostettu juttupohjaisen aineiston pohjalta, mutta havaintoyksikkönä on rikoksesta epäilty henkilö. Havaintoyksiköiden määrä on tässä aineistossa suurempi kuin juttupohjaisessa aineistossa, koska yhtä rikosta kohti voi olla enemmän kuin yksi epäilty. Epäilytutkimusaineisto mahdollistaa rikoksesta epäillyn sukupuolen, kansallisuuden, syntymämaan, ammattiaseman ja rikoksen aikaisen päihtymyksen tarkastelun. Epäilytutkimusaineistossa havaintoyksiköiden määrä vaihtelee riippuen siitä, miten aineistoa halutaan disaggregoida. Tämä johtuu siitä, että poliisin aineistoon kirjaamissa tiedoissa on puutteita osan muuttujista kohdalla.

(3) *Teonpiirreaineisto* on kolmea havaintovuotta kuvaava otos, jossa tarkastelun alla on poliisin rikoksesta kirjaama selosteosa. Teonpiirreaineistossa ovat mukana

vuodet 2002, 2008 ja 2010, jotka valittiin harkinnanvaraisena näytteenä koko jaksolta. Vuoden 2002 valitsin aineistoon, koska se on ensimmäinen tilastollisesti kokonainen vuosi aineistossa.² Lisäksi 2002 nuorten vakavien väkivallan tekojen määrä oli aineiston korkein. Vuosi 2008 on valittu, koska vakavasta väkivallasta epäiltyjen määrä oli 2000-luvun korkein ja henkirikosten yritysten ja täytettyjen henkirikosten yhteenlaskettu määrä oli ajanjakson korkein. Vuosi 2010 on PATJA-aineiston viimeinen tilastollisesti kokonainen vuosi sekä matalimman rikostason vuosi. Vuosien sisällä muodostin rikosnimikkeen mukaan ositetun satunnaisotoksen, jossa jokaiselta vertailuvuodelta valitsin kaikki henkirikokset ja niiden yritykset sekä näiden lisäksi satunnaisotoksena 50 törkeätä pahoinpitelyä per vuosi. Törkeiden pahoinpitelyiden suurempi osuus kaikista teoista on perusteltu, koska ne muodostavat yli 80 prosenttia kaikista vakavista väkivallanteoista aineistossa. Otoksen kokonaismääräksi muodostui 286 tapausta. Vuosittain jakautuminen rikosnimikkeiden välillä tapahtui seuraavasti: *vuosi 2002*, 105 tapausta, joista 50 törkeätä pahoinpitelyä, 41 henkirikoksen yritystä ja 14 henkirikosta; *vuosi 2008*, 103 tapausta, joista 50 törkeätä pahoinpitelyä, 41 henkirikoksen yritystä ja 12 henkirikosta; *vuosi 2010*, 78 tapausta, joista 50 törkeätä pahoinpitelyä, 20 henkirikoksen yritystä ja 8 henkirikosta. Teonpiirreanalyysin pohjaksi muodostin uusia muuttujia, joiden avulla on mahdollista tarkastella väkivallassa käytettyä tekotapaa, tekovälinettä, tekijän ja uhrin välistä suhdetta, väkivallan tapahtumapaikkaa ja uhrille väkivallan seurauksena aiheutuneita vammoja. Uusien, itse strukturoitujen muuttujien tiedot poimin edellä mainituista poliisin selosteosista. Tämä toimenpide edellytti kaikkien 286 tapauksen selosteosan lukemista ja niistä löytyneiden uusien muuttujien tietojen koodaamista. Aineiston kaikki tilastolliset analyysit tein SPSS-tilastoanalyysi-ohjelmalla. Otoksessa osa tapauksista oli merkitty Keskusrikospoliisille siirretyiksi, jolloin rikoksesta kertovaa selosteosaa ei ollut saatavilla. Sisäasianministeriön määräysten mukaan yksittäinen väkivaltatapaus siirretään paikalliselta poliisiviranomaiselta KRP:n tutkintavastuulle, kun se (1) liittyy vaikeasti selvitettävään henkirikokseen tai sen yritykseen, (2) rikosasian laajuuden ja vahingollisuuden vuoksi edellyttää useampien poliisin yksiköiden muodostamaa tukiorganisaatioita, (3) liittyy rikosoikeudelliseen ennakkotapaukseen, (4) edellyttää erityistä asiantuntemusta, (5) edellyttää esteellisyysäännösten tai näihin rinnastettavien syiden vuoksi erityisiä tutkintajärjestelyjä taikka (6) edellyttää ammattitaitoisen esitutkinnan

² törkeän pahoinpitelyn vanhentumisaika on kymmenen vuotta, joten aiempia tapauksia ei ollut mahdollista saada poliisilta.

alkutoimenpiteiden varmistamista ja järjestämistä erityyppisissä kiireellisissä tilanteissa (Sisäasianministeriö, Laki poliisin hallinnosta 9 §).

4.4 Tutkimuksen menetelmistä

Tutkimus perustuu määrälliseen analyysiin, joka on tehty sekä määrällisen että laadullisen aineiston pohjalta. Määrällinen aineisto sisältää kokonaisaineistot (juttupohjainen aineisto ja epäilyt pohjainen aineisto), joita olen käsitellyt deskriptiivisellä otteella. Laadullisen aineiston (teonpiirraineisto) käsittelyssä olen käyttänyt sisällönerittelyä, jolla tarkoitetaan sellaista analyysimuotoa, jossa tekstin sisältöä kuvataan numeerisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93–110). Sisällönerittely vaati poliisin kirjoittamien rikoksen selosteosien lukemista ja niistä poimittujen tietojen luokittelemista omiksi ryhmikseen. Sisällönerittelyllä saadut tulokset koodasin SPSS – ohjelmaan muodostettuun muuttujaluetteloon. Muuttujaluetteloa tehtäessä hyödynsin Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aiempia väkivaltarikosmatriiseja, jotta aineisto olisi mahdollisimman vertailukelpoinen. Koodiluettelon muodostaminen matriisiin oli toteutettava hyvin suunnitellusti, sillä aineiston rikosselosteiden tietosisältö vaihteli paljon. Hyvin suunnitellun koodauksen tarkoituksena oli mahdollistaa se, että kaikista selosteosista saataisiin irti mahdollisimman paljon tietoa, eivätkä parhaat ja tietopitoisimmat selosteet menisi jäykän koodiston takia hukkaan.

Aineistoa tulen pääosin esittelemään graafisessa muodossa. Aineiston perusteella on mahdollista esittää suoria jakaumia nuorten vakavasta väkivallasta ja niiden trendikuvauksia. Menetelmänä on myös aineiston disaggregoiminen, jonka avulla pyrin rikosrakenteen erittelyyn. Olen myös panostanut 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan trendin täsmentämiseen eli vuosina 2007–2010 tapahtuneen laskun havainnollistamiseen. Tarkoitus on systemaattisesti disaggregoida tapahtunut käänne ja esittää tulkinnat siitä. Aineistoa tulkittaessa ei esiinny tilastollisen merkitsevyyden ongelmaa, koska kyseessä on kokonaisaineisto.

Olen jakanut aineiston esittämisen kolmeen eri osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastelen nuorten vakavan väkivallan kokonaismääriä 2002–2010, toisessa millaisia sosiodemografisia piirteitä siihen liittyy ja kolmannessa osassa kuvaan nuorten vakavaa

väkivaltaa sen teonpiirteiden ja niiden muutosten mukaan. Lisäksi olen tarkastellut nuorten vakavassa väkivallassa tapahtuneen käänteen aikaisia tekoja vertailemalla ”korkean kauden” 2007–2008 lukuja ”laskukauden” 2009–2010 lukuihin. Tällöin vakavan väkivallan lasku on perattu systemaattisemmin kuin pelkän trendivertailun kautta. Koska nuorten vakavan väkivallan lasku henkilöityy niin voimakkaasti miehiin, olen käänteen tarkastelussa keskittynyt ainoastaan miesten tekemiin tekoihin. Kun puhun tutkimuksessa yleisesti nuorista, tarkoitan sillä nimenomaan tutkimuksen kohteena olevia 18–20-vuotiaita henkilöitä. Vakavan väkivallan käänteen kuvauksessa tekojen määrät ja muut tunnusluvut olen suhteuttanut 100 000 18–20-vuotiasta miestä kohti.³

4.4.1 Aineiston disaggregointi

Rekisteriaineistojen disaggregointia kriminologisessa tutkimuksessa ovat hyödyntäneet aiemmin muun muassa Patterson (1958) ja Verkko (1951). Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten rekisteriaineistojen disaggregointi mahdollistaa objektiivisen kuvauksen erinäisistä sosiaalisista muuttujista, joita rikokseen liittyy (Wofgang 1958, 4). Rikoksen luokittelu sen ominaisuuksien perusteella riippuu ensisijaisesti tutkimuksen taustalla olevasta tarkoituksesta. Haastavinta tässä prosessissa on luoda typologia, joka olisi hyödyllinen ja yleistettävissä monien tutkimuskysymysten ja teoreettisten näkökulmien läpi. (Flewelling & Williams 1998, 96.) Luokittelu auttaa avaamaan kaksi tärkeää tavoitetta väkivaltarikoksia tutkittaessa. Ensimmäinen on tuoda selkeämmin esille korreloiva ja näennäisesti rakentuva syyssuhde aiempien muuttujien ja väkivaltarikoksen välille. Nämä muuttujat voivat olla joko yksilötason piirteitä tai maantieteellisiä yksiköitä ja sisältää useita rakenteellisesti ja kulttuurisesti määriteltäviä mittareita. (mt. 98). Ilman väkivaltarikosten disaggregointia homogeenisempiin ryhmiin, tutkimuksen kannalta mahdollisesti olennaiset määräävät tekijät tietyn väkivaltarikostyyppin osalta voivat jäädä piiloon. Flewellingin ja Williamsin (mt. 98) toinen tavoite on pragmaattisempi. He toteavat, että yleinen tietoisuus, toimintavaihtoehdot ja ehkäisystrategiat koskien väkivaltarikollisuutta perustuvat osin turhan vahvasti empiriseen dataan. Kokonaistilastot eivät auta määrittelemään sitä, jos jollain sosiaalisella alaryhmällä on korkeampi riski syyllistyä väkivaltarikokseen tai

³ 18–20-vuotiaiden lukumäärä kutakin vuotta kohden Tilastokeskus, väestötietokannat

joutua sen uhriksi kuin toisella alaryhmällä. Ne eivät myöskään avaa esimerkiksi sitä, minkä tyyppinen henkirikos on kaikista yleisin henkirikoksen muoto. Perinteisellä epidemiologisella lähestymistavalla on tapana luokitella väkivaltarikokset osapuolten iän, rodun ja uhrin sukupuolen mukaan. Tämä on välttämätön ensiaskel, mutta väkivaltarikosten ymmärtämisen ja myöhemmän ehkäisemisstrategian kannalta on olemassa vielä monia muita tärkeitä rikosta määrittäviä aspekteja.

Flewelling ja Williams (mt. 103) toteavat, että vakavien väkivaltarikosten tutkijoiden piirissä, erityisesti sen makrotasolla, on olemassa yleisesti laaja konsensus luokitella väkivaltarikokset spesifimpiin ja homogeenisempiin alaryhmiin. Tämän jaon yleisimmät toteuttamistavat ovat keskittyneet pääosin uhri-tekijä suhteen tulkitsemiseen sekä löyhästi ja joustavasti määriteltyyn rikosenteko-olosuhteen-kategoriaan. Tutkijat ovat ehdottaneet useita muita tarkemmin määriteltyjä kategorioita, mutta vielä ei ole yhtä yhteistä lähestymistapaa vakavien väkivaltarikosten kategorisoimiseen. Flewelling ja Williams muistuttavat, että eri tutkimuskysymykset vaativat joskus eri tapoja disaggregoida aineistoa. Varoituksena he sanovat, että merkittävä määrä aineistosta saattaa sisältää epätäydellistä tai tuntematonta informaatiota. Informaatiokentät, jotka vaativat arviointia tapausta tutkivan poliisin taholta, saattavat olla alttiita epätarkkuuksille. Syitä tähän voivat olla saatavissa olevan tiedon puute tai subjektiiviset mielipiteet, jotka heijastavat esimerkiksi kyseisen alueen ongelmia tai painottumista tilastoissa. Tällaista aineistoa käyttävien on oltava tarkkana mahdollisten mittausvirheiden vaikutuksista aineistossa. Tästä syystä ei ole perusteltua kehittää hyvin yksityiskohtaisia ja hienoja olosuhdekategorioita. (mt. 103.)

Vakavan väkivallan tekotavan ja vamman luokittelussa on tavoitteena, että koodatut arvot samalla kuvaavat nousevassa järjestyksessä tekotavan ja vamman vakavuutta. Näin toimimalla on mahdollista selvittää väkivaltarikosten vakavuusasteen muutoksia. (Sirén & Tuominen 2003, 16.) Aineistoa ja sen selosteosia koodatessa on otettava huomioon koodaajan subjektiivisuus ja tutkimuksen reliabiliteetti. Tämän takia ensimmäisen koodauksen jälkeen olen suorittanut rinnakkaisluokittelutestin. Tällöin joku tutkijasta riippumaton henkilö luokittelee aineiston tutkimusmenetelmään kuuluvia kriteerejä käyttäen. Luokittelun luotettavuutta voidaan arvioida näiden kahden eri koodaajan yksimielisyyttä mittarina käyttäen. Tämän yksimielisyyden perusteella myös

tulosten luotettavuus on paremmin arvioitavissa. (Koskinen 2005, 10.) Rinnakkaisluokittelutestin tulokset on esitetty myöhemmin tekstissä.

4.4.2 Graafinen esittäminen

Tutkimus perustuu vahvasti nuorten vakavan väkivallan graafiseen esittämiseen. Tämän takia käyn läpi muutamia perusteita, miksi valittu esitystapa sopii parhaiten ilmiön kuvaukseen.

Wainer (1990, 342) on sanonut, että hyvän graafisen esittämisen tunnistaa siitä, että se kertoo kaiken olennaisen, mitä lukijan pitää ymmärtää, vain sitä katsomalla. Vähemmän hyvä esittäminen esittää saman olennaisen tiedon, kunhan ensin tiedämme miten sitä pitää katsoa. Graafisen esittäminen ei ole vain kuvion tuomista lukijan eteen, vaan yhtä tärkeää on ymmärtää sen yhteyteen liitetty kuvateksti. Tiedon graafinen esittäminen tuo asioiden monimutkaisuuden helpommin käsiteltäväksi: yhdistämällä sanoja, numeroita ja kuvioita graafinen esittäminen tuo tiedon lukijan silmiin kiinnostavampana (Tufte 2001, sit. Onwuegbuzie & Dickinson 2008, 206). Kuviot, niin kuin muutkin kommunikoinnin välineet, palvelevat eri tarkoituksia. Yleisimpänä näistä on saada datasta aikaan ymmärrettävä visuaalinen yhteenveto ja paljastaa sellaisia asioita, joita pelkkä teksti ei toisi esiin. (Onwuegbuzie & Dickinson 2008, 220).

Graafinen esittäminen voi auttaa löytämään datasta johdonmukaisuuksia ja tunnistamaan tärkeitä ”totuuksia”, jotka ovat ikään kuin tekstin alla piilossa. Graafisen esittämisen tarkoituksena on kiinnittää huomiota muutokseen ja vertailuun, ei pelkästään numeroihin. Tämä ote graafiseen esittämiseen tuo esiin sen, mitä kuvioilla ja taulukoilla todella halutaan ilmaista. (Wainer 1990, 340–346.) Ennen kaikkea tiedon visuaalinen esittäminen voi auttaa tutkijaa näkemään tutkimusdatansa ja sen löydökset enemmän ”lintuperspektiivistä”, jolloin tulkinta on mahdollista tehdä laajemmasta näkökulmasta. Sama ote mahdollistaa myös tutkijan muuttumisen pelkästä passiivisesta tiedon jakajasta aktiiviseksi tutkijaksi, joka tuottaa sellaista informatiivista ja visuaalista tietoa, jota käytetään toiminta-orientoituneessa päätöksentekoympäristössä (Onwuegbuzie & Dickinson 2008, 221).

5 Nuorten vakavan väkivallan kokonaismäärä

Taulukko 1 Aineistotyypit

	Aika	Tyyppi	Havaintoyksiköitä
Juttupohjainen aineisto (J-data)	2002–2010	Kokonaisaineisto	2278
Epäilyttopohjainen aineisto (E-data)	2002–2010	Kokonaisaineisto	2653
Teonpiirreaineisto (T-data)	2002, 2008, 2010	Vuosien osalta harkinnanvarainen näyte, vuosien sisällä satunnaisotos	286

Juttupohjainen aineisto sisältää kaikki vuosina 2002–2010 poliisin tietoon tulleet vakavat väkivallanteot, joissa on ollut epäiltynä ainakin yksi 18–20-vuotias nuori.⁴ Juttupohjaisen aineiston avulla kuvaan nuorten vakava väkivallan kokonaiskuva ja siinä edellä mainitulla aikavälillä tapahtuneita muutoksia. Epäilyttopohjainen aineisto mahdollistaa ilmiön paikallistamisen henkilötasolle. Sen perusteella on mahdollista disaggregoida väkivallan rakenne epäiltyjen ominaisuuksien mukaan, kuten sukupuolta, kansallista taustaa ja ammattiasemaa tarkastellessa. Teonpiirreaineiston avulla on mahdollista kuvata ja disaggregoida rikosrakennetta tutkimusta varten luotujen muuttujien avulla, riippumatta virallistilastoinnin intresseistä ja luokittelusta.

5.1 Vakavan väkivallan määrittely laissa

Väkivaltaa kuvailtaessa kaikkein yksinkertaisin ratkaisu on kuvata sitä toiminnaksi, jonka tarkoituksena on aiheuttaa fyysinen tai henkinen vamma toiselle henkilölle. Kaikkein vakavimmat väkivaltarikokset rikoslain mukaan määriteltyinä ovat, henkirikos, pahoinpitely ja raiskaus. (Flannery, Vazsonyi & Waldman 2007, 19.) Väkivallan lopputulos ja määritelmä riippuu yleensä monesta väkivallatilanteeseen vaikuttavasta tekijästä. Gottfredson ja Hirschi (1990, 34) ovat väkivaltaa määrittäessään osuvasti todenneet, että henkirikoksen ja pahoinpitelyn välinen ero saattaa olla vain sivullisen väliin tulo, lyömäaseen painavuus, ambulanssin nopeus tai sairaalan resurssit. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavat törkeät pahoinpitelyt, henkirikoksen yritykset ja henkirikokset on määritelty Suomen rikoslaissa seuraavasti;⁵ *Pahoinpitely* on törkeä, jos siinä (1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai

⁴ Myyrmannin pommi-isku 2002, jossa tekijän lisäksi menehtyi 6 henkilöä sekä Jokelan kouluampuminen, jossa tekijän lisäksi menehtyi 8 henkilöä, on molemmat kirjattu PATJA-aineistossa yhden rikosnimikkeen alle.

⁵ Rikoslaki luku 21

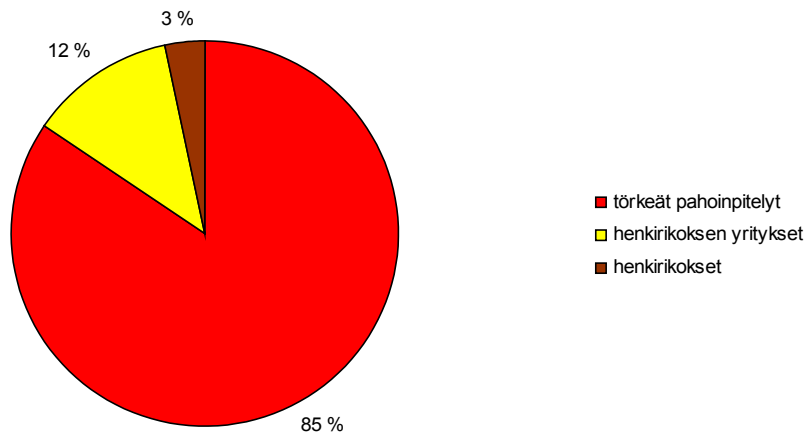
hengenvaarallinen tila, (2) rikos tehdään erityisen raa'alla ja julmalla tavalla tai (3) siinä käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä. Törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikko vaihtelee yhden ja kymmenen vuoden vankeustuomion välillä; *Henkirikokset* on jaettu neljään eri kategoriaan, jotka ovat murha, tappo, surma ja lapsen surma. Murha eroaa taposta sillä, että se on tehty (1) vakaasti harkiten, (2) erityisen raa'alla ja julmalla tavalla, (3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen tai (4) tappamalla virkamies hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestystä tai turvallisuutta taikka virkatoimen vuoksi. Surman ero tappoon ja murhaan on, että surma on kokonaisuutena lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Lapsensurma on määritelty laissa naisen tekemäksi teoksi, jossa hän synnytyksestä johtuvasta uupumuksessa ja ahdistuksessa surmaa lapsensa. Henkirikosten rangaistusasteikko vaihtelee lapsensurman vähintään neljästä kuukaudesta vankeutta murhasta saatavaan elinkautiseen vankeustuomioon. *Henkirikoksen yrityksiä* ei laissa ole erityisemmin määritelty, vaan lain mukaan jokaisen henkirikoskategorian kohdalla yritys on rangaistava.

Henkirikoksen yritysten tason muutoksia tulkittaessa on huomioitava, että rajanveto yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välillä on kirjaamisvaiheessa usein tulkinnanvarainen. Henkirikosten yritysten kohdalla kehitys on ollut se, että ero kirjattujen ja tuomioon johtaneiden rikosten välillä lisääntyi olennaisesti 1990-luvun alkuvuosina. Syynä oli poliisin rikosnimikkeen kirjaamiskäytännössä tapahtunut muutos. Tosin viime vuosikymmenen aikana ero on jälleen supistunut, sillä poliisin ja tuomioistuinten kirjaamiskäytännöt ovat ilmeisesti lähentyneet toisiaan. (Lehti ym. 2010, 60.)

5.2 18–20-vuotiaiden vakavien väkivallan tekojen kokonaismäärä 2002–2010

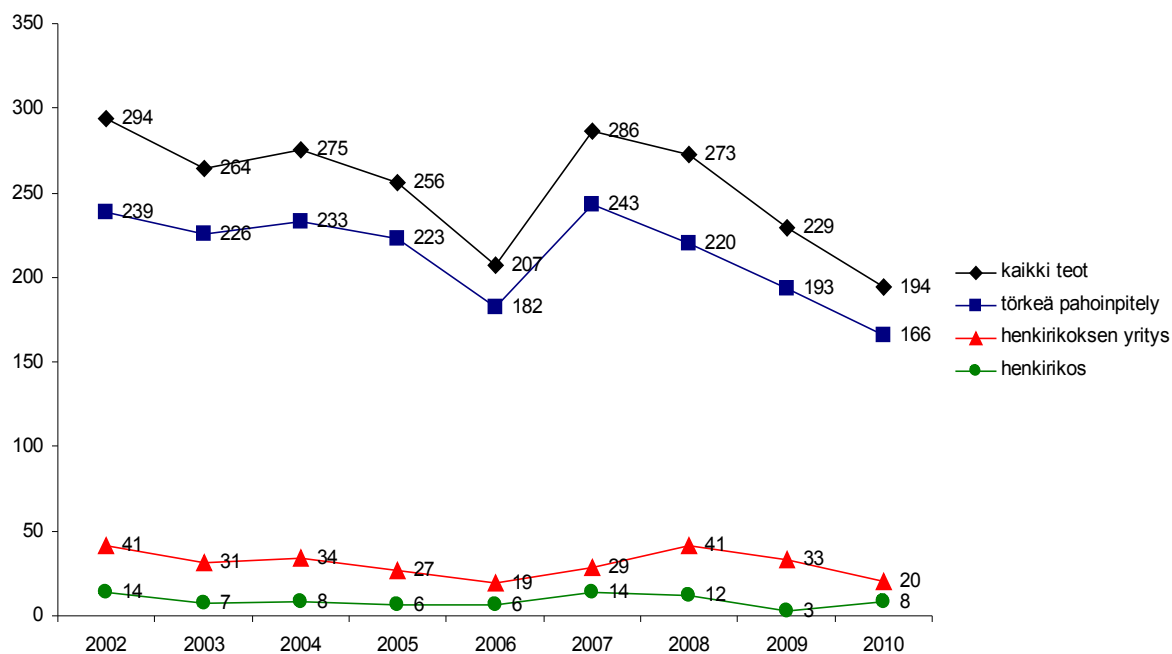
Yleiskuva. Nuorten vakavista väkivallanteoista lievimmät eli törkeät pahoinpitelyt muodostivat enemmistön vuosina 2002–2010. Tällä ajanjaksolla törkeät pahoinpitelyt muodostivat reilut 80 prosenttia 18–20-vuotiaiden vakavasta väkivallasta. Henkirikosten yritykset kattoivat vuosittain 10–15 prosenttia ja täytetyt henkirikokset 1–5 prosenttia teoista. Vakavan väkivallan rikosnimikkeiden jakautuminen ei juuri eroa siitä, miten teot jakautuvat koko populaation kesken. Kaikkia samalla aikavälillä

Suomessa tehtyjä vakavia väkivaltarikoksia katsottaessa törkeät pahoinpitelyt muodostivat niistä 83 prosenttia, henkirikoksen yritykset 13 prosenttia ja henkirikokset 4 prosenttia (Lehti & Kivivuori 2011; Lehti ym. 2011, 31, 59–60).

Kuvio 1 18–20-vuotiaiden vakavat väkivallanteot, jakautuminen rikosnimikkeen mukaan vuosina 2002–2010. (J-data).

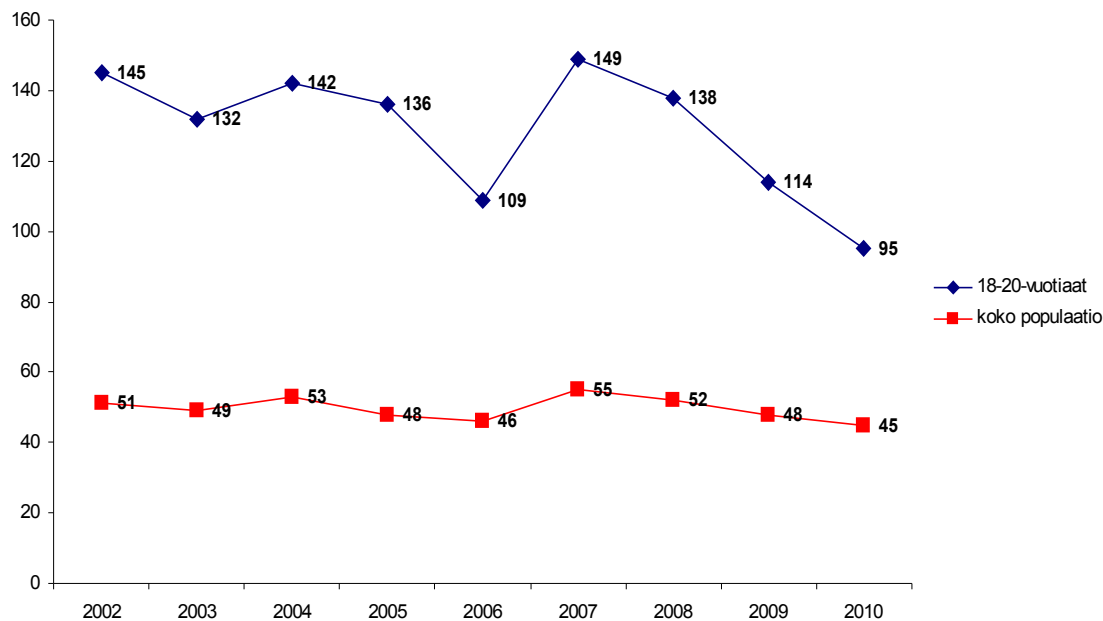
Trendi 2002–2010. 2000-luvun alusta aina vuoteen 2007 asti 18–20-vuotiaiden törkeät pahoinpitelyt olivat laskussa, jonka jälkeen ilmiössä koettiin jyrkkä nousu (kuvio 2). Vuosi 2007 osoittautui yksittäiseksi piikkivuodeksi törkeiden pahoinpitelyiden osalta, jonka jälkeen tapausten määrät ovat laskeneet. Henkirikoksen yritykset sen sijaan saavuttivat huippunsa vuonna 2008, jonka jälkeen myös niiden määrä kääntyi laskuun. Täytettyjen henkirikosten kohdalla kehitys on ollut epätasaisempi, mutta niidenkin osalta eniten tekoja on ollut vuosina 2007 ja 2008.

Kuvio 2 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan jakautuminen ja kehitys 2002–2010 rikosnimikkeen mukaan. Absoluuttiluvut. (J-data).

Syitä viime vuosien nuorten vakavan väkivallan vähenemiseen voi olla monia. Ilmiön ollessa vielä niin tuore, on vaikea osoittaa, mitkä yksittäiset syyt ovat johtaneet väkivallan vähenemiseen. Sellaisia ovat mahdollisesti poliisin aktiivisempi puuttuminen nuorison väkivaltaan, nuorten kielteisemmät asenteet väkivaltaa kohtaan, nuorten sosiaalipalveluiden tehokkaampi kohdistaminen, alkoholiveron nosto vuonna 2009 ja alkoholin paljousalennusten sekä ravintoloiden happy hour-toiminnan kieltäminen 2008 (STTV 2007). Koko populaation tasolla pahoinpitelyrikosten määrän notkahdusta vuonna 2009 on selitetty alkoholinkulutuksen samanaikaisella vähenemisellä. Tässä taustalla on nähty syksyllä 2008 alkanut syvä taloudellinen laskusuhdanne. Vastaavanlainen pahoinpitelyrikollisuuden väheneminen liittyi myös 1990-luvun alkuvuosien talouslamaan. (Lehti ym. 2011, 61.)

18–20-vuotiaiden vakava väkivalta 2000-luvulla poikkeaa kehitykseltään koko väestöön suhteutetun vastaavan väkivallan kehityksestä (kuvio 3). Vuosina 2002–2010 Suomessa tapahtui 18-20-vuotiaiden toimesta keskimäärin 129 vakavaa väkivallan tekoa 100 000 samanikäistä kohden, kun sama luku koko väestöön osalta oli 50 tekoa.

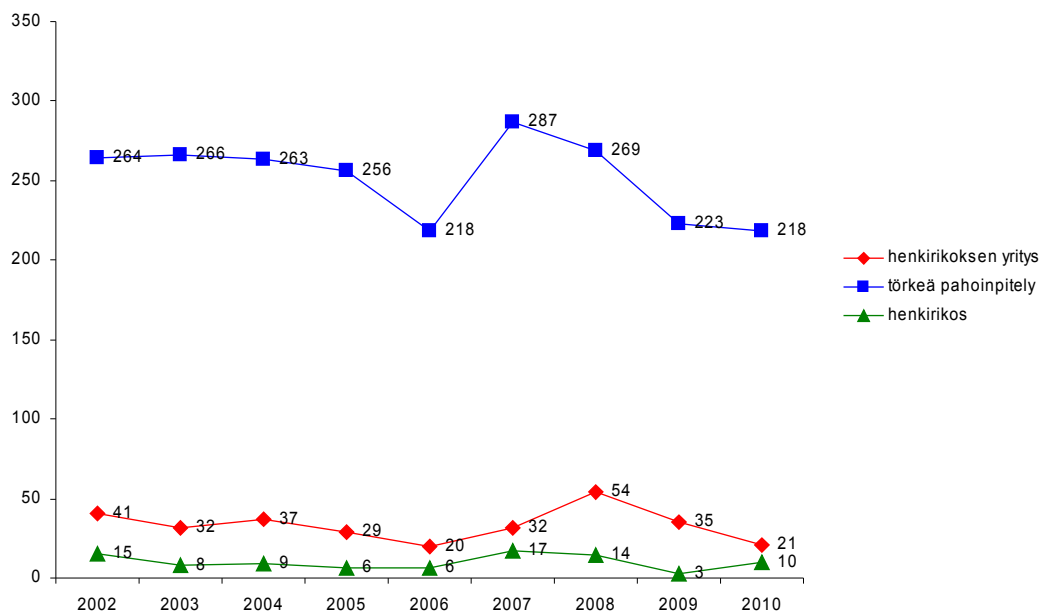

Kuvio 3 Vakavia väkivallantekoja 100 000 henkeä kohden 2002–2010, (J-data). Koko populaation osalta luvut, Lehti ym. (2011).

Nuoret, 18–20-vuotiaat, muodostavat koko väestöstä hieman alle neljä prosenttia, mutta ovat ikäryhmän kokoon nähden yliedustettuina väkivaltarikostilastoissa. (Salmi 2011, 225). Kyseisen ikäryhmän kohdalla vakavan väkivallan trendi on kokenut 2000-luvun aikana sekä jyrkkiä nousuja että laskuja. Vastaavasti vakava väkivaltakoko väestön kohdalla ei ole kokenut suuria muutoksia.

5.3 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden määrä 2002–2010

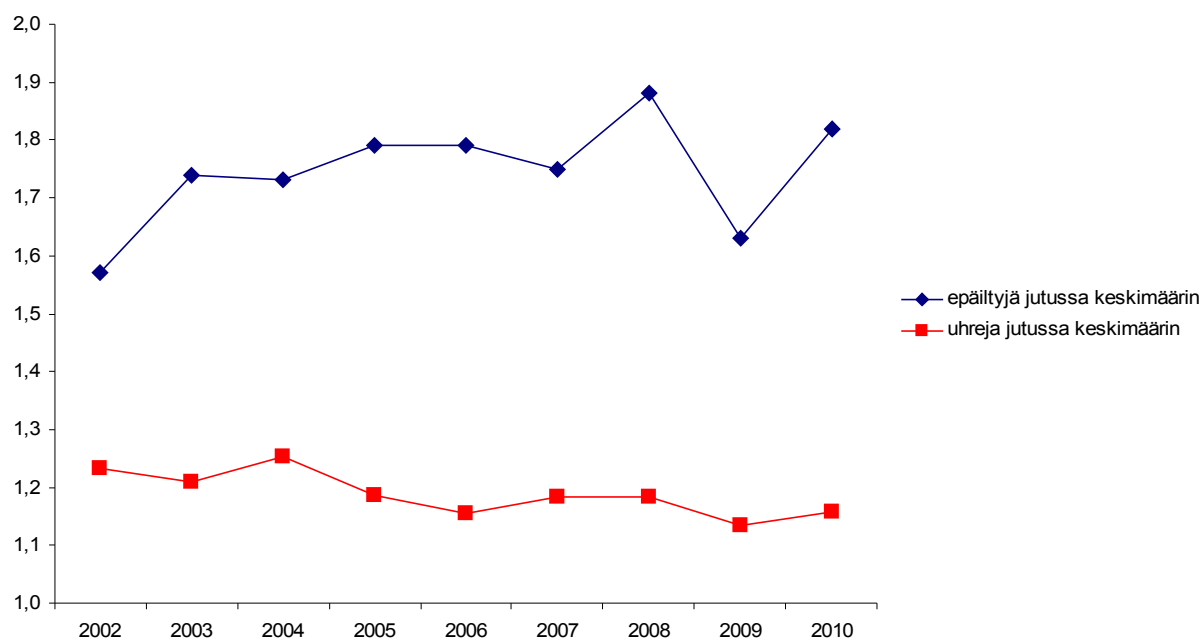
Trendi 2002–2010. Kuten edellä mainittiin, epäilyperusteinen aineisto mahdollistaa rikoksen tekijöiden lukumäärän tarkastelun. Tämä tieto on oleellinen, koska yksi tekijä voi syyllistyä useaan rikokseen vuoden aikana, jolloin epäiltyjen määrä ei välttämättä seuraa tekojen trendiä. Vakavissa väkivallanteoissa on verrattuna lievempiin tekoihin vähemmän sellaisia tapauksia, joissa tilanteen osapuolet olivat samaan aikaan sekä uhrin että tekijän rooleissa. Vakavan väkivallan seuraukset ovat yleensä niin vakavat, että konfliktitilanteessa toinen osapuoli on väkivallan seurauksena toimintakyvytön (tieto perustuu selosteosien perusteella vakavasta väkivallasta saatuun kuvaan).

Kuvio 4 18–20-vuotiaita, vakavasta väkivallasta epäiltyjä 2002–2010. Absoluuttiluvut, (E-data).

2000-luvun jälkimmäisellä puolella alkanut lasku törkeästä pahoinpitelystä epäiltyjen määrässä ei näyttäydy yhtä jyrkkänä, kuin kuviossa 2 esitetty törkeiden pahoinpitelyiden määrän lasku. Tämä johtuu siitä, että epäiltyjen määrä yhtä rikosta kohden on käyttäytynyt epätasaisemmin kuin rikosten määrän kehitys. Henkirikoksesta ja sen yrityksestä epäiltyjen määrä noudattelee johdonmukaisemmin juttupohjaista aineistoa ja sen kuvaamien tapausten muutosta. Yhtä väkivallasta epäiltyä 18–20-vuotiasta kohden, on vuosina 2002–2010 ollut keskimäärin 0,9 vakavaa väkivallantekoa eikä vuosien välillä esiinny suurta vaihtelua. Tämä ei viittaa siihen, että vakavat väkivallan teot yhtä nuorta kohden olisivat kasvussa.

Nuorten vakavissa väkivallanteoissa on poliisin tilastojen mukaan usein epäiltyinä useampi kuin yksi henkilö yhtä väkivallantekoa kohden (Kuvio 5). Yleinen piirre nuorten vakavassa väkivallassa on, että väkivallasta epäiltyjen määrä suhteessa uhrien määrään on usein korkeampi, korkeimmillaan melkein kaksinkertainen. Tämä antaa ymmärtää, että 18–20-vuotiaiden väkivalta on enemmän ryhmäkäyttäytymistä kuin yksittäisten tekijöiden harjoittamaa. Kuten Lättilä (1998, 38–42) jo omassa tutkimuksessaan raportoi, nuorten väkivalta on yleisimmin katuväkivaltaa. Julkisella paikalla tapahtuva väkivalta kasvattaa todennäköisyyttä siihen, että konfliktitilanteessa on osallisena enemmän ihmisiä.

Kuvio 5 Epäiltyjen ja uhrien määrä keskimäärin yhtä kirjattua väkivaltatapausta kohden 2002-2010. (J-data).

Nuorten vakava väkivalta ei usein ole niin sanottua mies miestä vastaan tappelua tai kahden henkilön välistä parisuhdeväkivaltaa. Vakavan väkivallan piirteenä on, että useampi kuin yksi henkilö käyttää väkivaltaa yhtä henkilöä tai henkilöitä kohden, joiden lukumäärä on väkivallantekijöitä pienempi. Tämä ”miesylivoimalla” uhrin tai uhrien päällä käyminen on pysynyt nuorten vakavassa väkivallassa suhteellisen vakaana piirteenä läpi 2000-luvun. Nuorten henkirikosten ryhmäluonteisuudesta on kirjoittanut myös Lehti (2007, 18). Tosin näitä lukuja tulkittaessa on hyvä muistaa, että poliisi on saattanut kirjata epäselvissä tilanteissa epäillyiksi myös sellaisia henkilöitä, joita vastaan ei ole myöhemmin tutkinnassa löytynyt näyttöä rikokseen syylistymisestä.

2007–2010. Nuorten vakavan väkivallan lasku 2000-luvun lopulla on paikallistunut pääosin miesten tekoihin (taulukko 2). Nuorten miesten kaikki vakavat väkivallanteot ovat laskeneet ajanjakson aikana melkein kolmanneksen. Miehillä huomattavaa laskua on ollut jokaisen vakavan väkivallan rikosnimikkeen kohdalla. Naisilla muutos ei ole ollut yhtä dramaattinen, mutta heidän joukossaan myös tekojen määrä on ollut huomattavasti pienempi.

Taulukko 2. 18–20-vuotiaiden nuorten vakavia väkivallantekoja 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2007–2010. (J-data). N: 982

Rikosnimike	Miehet			Naiset		
	2007–08	2009–10	%-muutos	2007–08	2009–10	%-muutos
Kaikki teot	290	204	-30 %	49	46	-6%
Törkeä pahoinpitely	241	176	-27 %	39	40	3 %
Henkirikoksen yritys	35	23	-34 %	9	4	-56 %
Henkirikos	15	5	-67 %	1	2	100 %

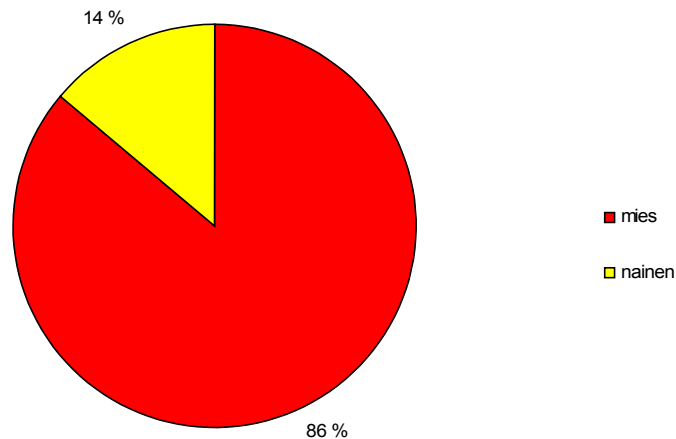
Suhteessa eniten vakava väkivalta on miehillä laskenut henkirikoksissa. Henkirikosten määrä olisi vielä huomattavasti korkeampi vuosien 2007–08 osalta, ellei vuonna 2007 tapahtunutta Jokelan kouluampumista olisi laskettu poliisitilastossa vain yhdeksi henkirikokseksi. Miesten henkirikosten yritykset ovat laskeneet reilun kolmanneksen ja törkeät pahoinpitelyt vajaan kolmanneksen. Koko populaation osalta henkirikoksen yritykset laskivat samalla aikavälillä yhdeksän prosenttia ja törkeät pahoinpitelyt 12 prosenttia (Lehti ym. 2011 59–60). Naisilla törkeiden pahoinpitelyiden määrä on ajanjaksolla pysynyt lähes samana. Daly ja Wilson (1988, 284) ovat naisten vakavasta väkivallasta puhuttaessa todenneet, että naisten tekemät henkirikokset ovat ilmiönä stabiilimpia ja harvinaisempia yhteiskunnallisia ilmiöitä kuin miesten tekemät.

6 Nuorten vakava väkivalta: sosiodemografiset piirteet

6.1 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen sukupuolittainen jakautuminen

Yleiskuva. Miesten huomattavasti korkeampi syyllistyminen rikoksiin ja väkivaltaan on osoitettu monissa kriminologian tutkimuksissa (mm. Daly & Wilson 1988; Kolvin ym. 1988; Moffitt ym. 2001; Marcus 2009; Elonheimo 2010). Nuorten miesten väkivaltaisuutta on selitetty muun muassa heihin istutetuilla sukupuolirooleilla. Eagly ja Steffen (1986, 310–312) väittävät, että yksi syy miksi miehet käyttäytyvät yleisesti aggressiivisemmin kuin naiset, on se, että naisilla on taipumus ajatella, että heidän oma aggressiivinen käytöksensä asettaa samalla heidän oman turvallisuutensa uhatuksi. Sitä vastoin monet miesvaltaiset roolit, kuten armeijassa ja urheilun parissa ylläpidetyt,

opettavat olemaan huomioimatta aggressiivisuuden seurauksia. Nuorten miesten alakulttuurin on usein nähty näyttäytyvän sellaisessa sosiaalisessa miljöössä, jossa miehen maine riippuu siitä, kuinka uskottavasti hän pystyy ylläpitämään väkivallan uhkaa. Muiden rikosten kuten omaisuusrikosten ja huumeiden käytön parissa ei miesten osuus ole yhtä hallitseva kuin väkivaltarikoksissa (Moffitt ym. 2001, 35).

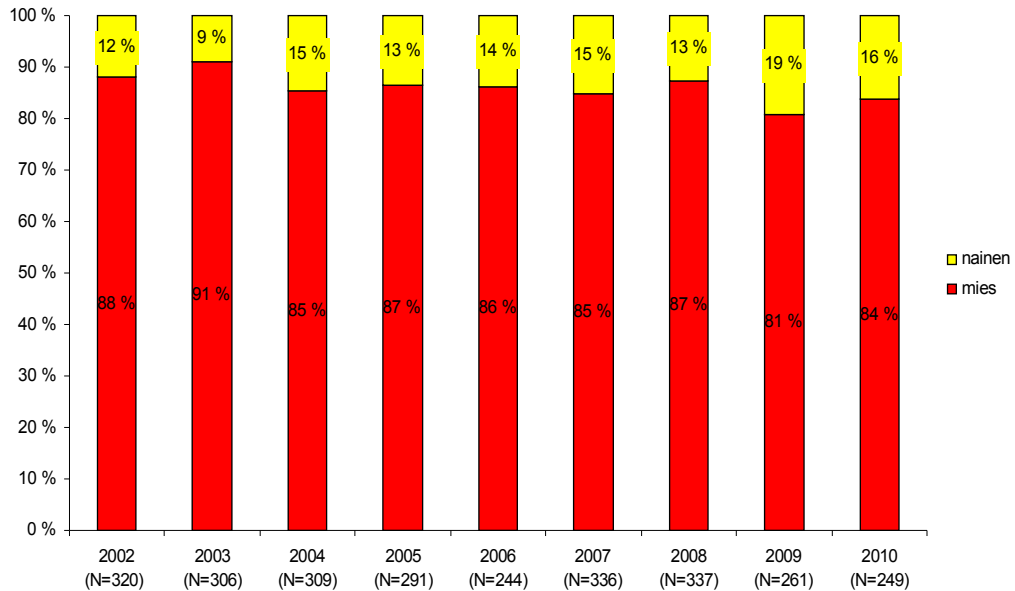

Kuvio 6 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan sukupuolittainen jakautuminen 2002–2010. (E-data).

Lättilän (15) tekemä tutkimus kaikista Suomessa vuonna 1998 tapahtuneista törkeistä pahoinpitelyistä kertoo, että 86 prosenttia rikoksesta epäillyistä oli miehiä. 2000-luvulla 18–20-vuotiaiden vakavissa väkivallanteoissa miesten osuus on sama, 86 prosenttia. Kaikista 18–20-vuotiaiden väkivaltatapauksista 80 prosenttia oli puhtaasti miesten välisiä ja kuusi prosenttia sellaisia, joissa tekijänä oli mies ja uhrina nainen. Kymmenessä prosentissa teoista tekijä oli nainen ja uhri mies. Neljä prosenttia tapauksista oli naisten välistä väkivaltaa.

Trendi 2002–2010. Miesten osuus 18–20-vuotiaiden tekemästä vakavasta väkivallasta on vuosina 2002–2010 liikkunut 80–90 prosentin välillä (Kuvio 7). Nuorten vakavan väkivallan sukupuolittainen jakautuminen on hyvin samankaltainen, kun verrataan vakavasta väkivallasta epäiltyjä koko väestön osalta. Myös Heiskasen ym. (2003) poliisin tilastoihin perustuva tutkimus henkilöi väkivallan useimmiten nuoreen, alkoholia käyttävään, naimattomaan mieheen. Vakavan väkivallan uhriksi joutumisessa

sukupuolierot tulevat vielä vahvemmin esiin. Keskimäärin 90 prosenttia 18–20-vuotiaiden tekemän vakavan väkivallan uhreista on miehiä. Nuorilla vakava väkivalta on edelleen vahvasti miesten välinen rikos.

Kuvio 7 Vakavasta väkivallan teosta epäiltyjen sukupuoli, % epäillyistä. Trendikuvaus. (E-data).

Moffitt ym. (2001, 57, 109, 228) ovat tutkineet miesten ja naisten välisiä eroja siinä, miksi miehet niin paljon useammin syyllistyvät väkivaltaan kuin naiset. Heidän moniin eri aineistoihin perustuva tutkimuksensa osoittaa, että miehillä on huomattavasti suurempi todennäköisyys kuin naisilla syyllistyä väkivaltaisiin tekoihin varhaisnuoruudesta varhaisaikuisuuteen saakka. Miesten korkeampi antisosiaalisuus ja sitä myöten syyllistyminen väkivaltaan voidaan osaltaan selittää sillä, että miehet altistuvat helpommin yksilöllisille ja sosiaalisille riskitekijöille (ks. väkivallan riskitekijät), joilla on nähty olevan yhteys rikollisuuteen. Moffittin ym. (228) mukaan miesten antisosiaalista käytöstä sanktioidaan useammin viranomaistasolta, joka taas johtuu siitä, että miesten rikolliset teot ovat yleisempiä ja usein vakavampia kuin naisten vastaavat teot.

2007–2010. Miesten toisiinsa kohdistavat teot muodostavat suurimman osan nuorten vakavasta väkivallasta myös 2000-luvun loppupuolella (taulukko 3). Noin kolme neljäsosaa kaikista 18–20-vuotiaiden väkivallanteoista on miesten välisiä. Nuorten

vakavassa väkivallassa naisuhrit ovat vielä harvinaisempia kuin naispuoliset tekijät. Nainen on tekijänä 14 prosentissa ja uhrina 10 prosentissa nuorten vakavissa väkivallanteoissa. Yleisesti naisuhrit ovat huomattavasti harvinaisempia nuorten vakavassa väkivallassa, verrattuna kaikkiin Suomessa tehtyihin vakaviin väkivaltarikoksiin (Honkatukia 2011, 249).

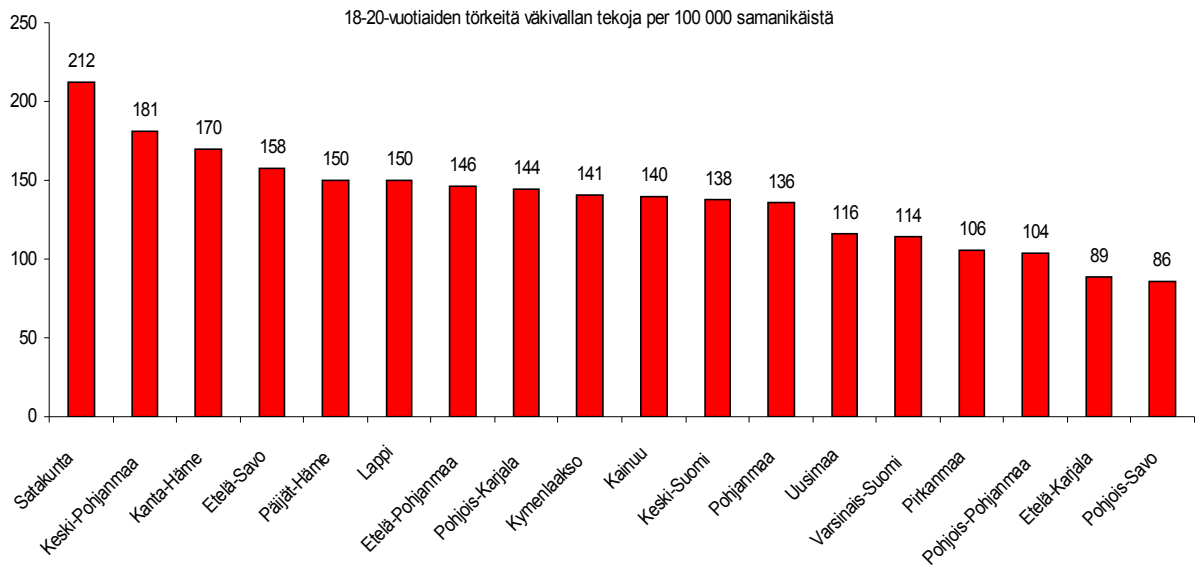
Taulukko 3 18-20-vuotiaiden vakavan väkivallan tekijä-uhri-kombinaatiot ja niiden muutos 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2007–2010. (E-data). N: 1183

Tekijä	Uhri	2007–08	2009–10	%-muutos
Mies	Mies	257	190	-26 %
Mies	Nainen	21	10	-52 %
Nainen	Mies	36	31	-14 %
Nainen	Nainen	12	13	8 %

Nuorten vakavassa väkivallassa tapahtunut lasku 2000-luvun lopulla voidaan yhä vahvemmin paikantaa miesten tekemiin tekoihin. Miesten väliset teot ovat laskeneet ajanjaksolla reilun neljänneksen ja miesten naisiin kohdistamat teot yli 50 prosenttia. Naisten tekemissä teoissa ei ilmene yhtä suurta muutosta, kuten saattoi odottaakin taulukon 2 perusteella.

6.2 Vakavan väkivallan alueellinen esiintyminen

Yleiskuva. Vuosina 2002–2010 tehdyistä 18–20-vuotiaiden vakavista väkivaltarikoksista enemmistö eli 24 prosenttia (550 kpl) tapahtui Uudellamaalla. Seuraavaksi eniten nuorten vakavia väkivallan tekoja tehtiin Varsinais-Suomessa (7 %), Pirkanmaalla (7 %), Satakunnassa (7 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (7 %). Koska tapausten alueellinen jakauma heijastaa luonnollisesti vastaavan ikäryhmän jakautumista, on luonnollisesti järkevää suhteuttaa rikosten esiintyvyys väestöön.

Kuvio 8 18–20-vuotiaiden vakavat väkivallanteot maakunnittain 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2002–2010. (J-data).

Eniten nuorten vakavia väkivallan tekoja 100 000 samanikäistä nuorta kohden on ollut Satakunnassa. Satakunnan näinkin selkeä erottuminen muista maakunnista on kiinnostava havainto, johon aineisto ei anna tarkempaa vastausta. Lehti ym. (2011, 67) ovat kuvanneet maakuntakartan avulla törkeiden pahoinpitelyiden jakautumista maakunnittain. Myös koko väestön kohdalla Satakunta on asukaslukuunsa nähden törkeän väkivallan korkeimpia keskittymiä. Satakunnan kaupungeista Pori on perinteisesti ollut korkealla Suomen väkivaltarikostilastoissa. Toinen selvästi erottuva maakunta, jossa nuorten sekä koko väestön osan tekemien vakavien väkivaltarikosten suhteellinen osuus on korkea, on Kanta-Häme. Sen sijaan Keski-Pohjanmaan korkea sijoittuminen nuorten törkeissä väkivallan poikkeaa koko väestön osan vastaavasta osuudesta. Etelä-Karjala, jossa nuorten vakavien väkivallanteokojen määrä on suhteellisesti matalin, on myös Lehden ym. (mt. 67) mukaan kansallisesti matalan väkivaltarikollisuuden seutua. Kuviossa on jätetty pois Ahvenanmaata kuvaava pylväs. Ahvenanmaan korkea suhdeluku (296 tekoa /100 000 asukasta) selittyy laivoilla tapahtuvalla väkivallalla ja muulla matkailijoiden keskinäisellä väkivallalla. Poliisin rekisteriaineisto ei mahdollista kaupunkitasoista tarkastelua nuorten vakavissa väkivallan teoissa, sillä osa rikoksista on kirjattu aineistoon kaupunkitasolla ja osa maakuntatasolla.

2007–2010. Suurimmassa osassa Suomen maakunnista nuorten miesten vakava väkivalta laski vuosien 2007–2010 välillä. Kun verrataan nuorten miesten vakavien väkivaltarikosten määrän kehittymistä maakunnissa asuneiden 18–20-vuotiaiden miesten määrään, voidaan huomata kiinnostava fakta. Niissä maakunnissa missä nuorten miesten vakava väkivalta on ajanjakson aikana laskenut eniten, on 18–20-vuotiaiden miesten määrä maakunnan sisällä vastaavasti lisääntynyt eniten. Ilmiö vaikuttaa myös toisin päin. Keski-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa ja Kainuussa 18–20-vuotiaiden miesten määrä on laskenut samalla aikavälillä, kun heidän tekemänsä vakavat väkivallanteot ovat kasvaneet.

Taulukko 3 18–20-vuotiaiden miesten vakavia väkivallantekoja maakunnittain 100 000 samanikäistä miestä kohti vuosina 2007–2010. (J-data). N: 844

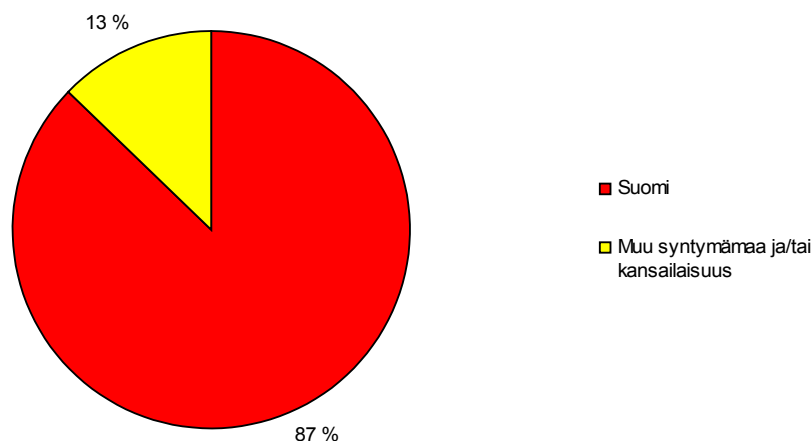
	2007–08	2009–10	muutos
Keski-			
Pohjanmaa	309	740	139 %
Etelä-Savo	190	230	21 %
Kainuu	182	217	19 %
Lappi	255	296	16 %
Etelä-Karjala	139	155	12 %
Pohjois-			
Karjala	210	233	11 %
Kymenlaakso	235	242	3 %
Satakunta	306	307	0 %
Pohjanmaa	311	270	-13 %
Päijät-Häme	247	210	-15 %
Pohjois-Savo	135	105	-22 %
Kanta-Häme	261	201	-23 %
Etelä-			
Pohjanmaa	219	162	-26 %
Keski-Suomi	314	194	-38 %
Pirkanmaa	260	140	-46 %
Varsinais-			
Suomi	243	129	-47 %
Uusimaa	261	121	-54 %
Pohjois-			
Pohjanmaa	145	65	-55 %

Nuorten miesten vakava väkivalta on ajanjakson aikana lisääntynyt eniten Keski-Pohjanmaalla. Keski-Pohjanmaa on asukasluvultaan Manner-Suomen pienin maakunta ja absoluuttimäärissä nuorten vakavia väkivallantekoja tehdään siellä Kainuun ja Etelä-Karjalan jälkeen vähiten. Alueen pieni asukasmäärä vaikuttaa suhteutettuun rikostasoon, jolloin absoluuttitasolla muutamankin vakavan väkivaltatapauksen vuosittainen vaihtelu näkyy tilastoissa merkittävänä muutoksena. Yksittäisiä syitä

Keski-Pohjanmaan väkivaltatekojen jyrkkään nousuun ei aineiston perusteella ole löydettävissä. Kuuden suhteellisesti eniten nuorten miesten vakavia väkivaltarikoksia kasvattaneen maakunnan joukossa on asukasluvultaan viisi Manner-Suomen pienintä kuntaa (poikkeuksena Lappi, jossa 10. suurin asukasluku). Sen sijaan asukasluvultaan viidessä suurimmassa maakunnassa Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa nuorten vakavat väkivallanteot ovat laskeneet suhteessa eniten. Tästä voidaan päätellä, että vuosien 2007–2010 lasku nuorten vakavissa väkivallanteoissa on seurausta vilkkaimpien asutuskeskusten alueella tapahtuneesta väkivallan laskusta.

6.3 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen kansallinen tausta

Yleiskuva. Valtaosa nuorista, joita poliisi epäilee vakavista väkivaltarikoksista, on syntyperäisiä suomalaisia. Ulkomaalaistaustaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä henkilöä, joka on syntynyt jossain muussa maassa kuin Suomessa ja/tai omaa jonkun muun maan kuin Suomen kansalaisuuden. Keskimäärin ulkomaalaistaustaiset henkilöt ovat olleet epäiltyinä 13 prosentissa kaikista 2002–2010 tapahtuneista 18–20-vuotiaiden vakavista väkivallanteoista. Kuvattaessa Suomessa tehtyjä rikoksia on muistettava, että ulkomaankansalainen voi asua Suomessa pysyvästi tai väliaikaisesti tai oleskella täällä muuten tilapäisesti, esimerkiksi turistina (Niemi ym. 2011, 257). Aineisto ei mahdollista henkilön määrittelemistä hänen vanhempiansa kansalaisuuden tai heidän syntymämaansa mukaan.

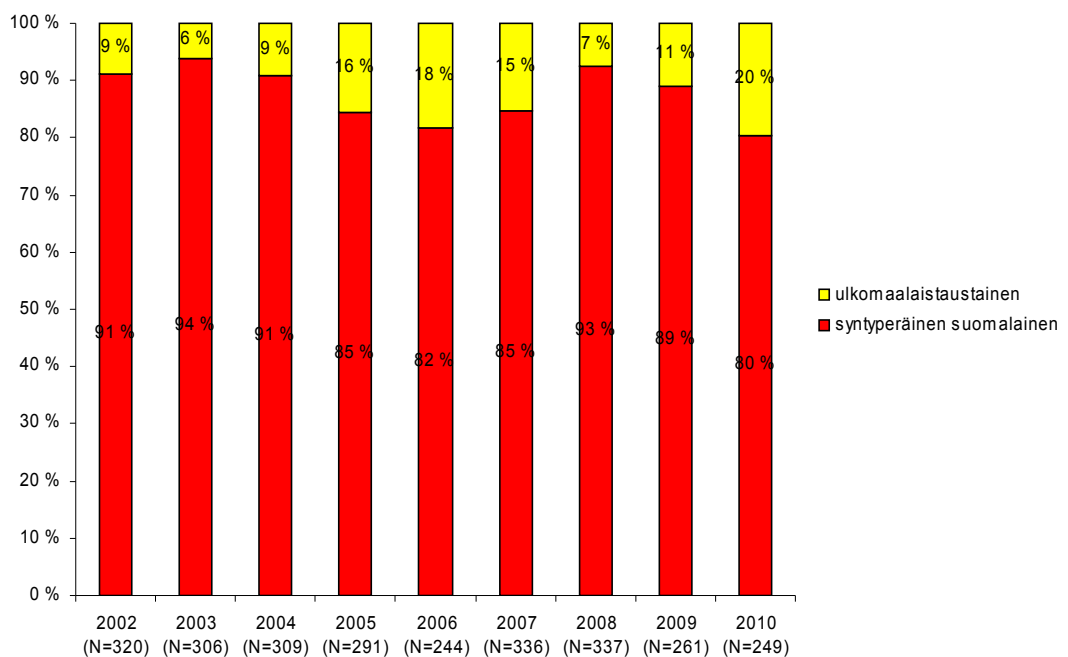
Kuvio 9 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden kansallinen tausta 2002–2010. (E-data).

Muista väkivaltarikollisuutta kuvaavista tilastoista on vaikea löytää samanlaista luokittelua, jossa henkilö on luokiteltu ulkomaalaistaustaiseksi, jos hänen syntymämaansa ja/tai kansalaisuutensa on muu kuin Suomi. Muut rikollisuuden indikaattorit, kuten Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen *Rikollisuustilanne* tilastoivat ulkomaalaisia rikoksentekejiä lähinnä kansalaisuuden perusteella. Suomen kansalaisuuden saaneiden, mutta muualla syntyneiden henkilöiden rikoksia ei juuri erikseen ole tilastoissa kuvattu. On tärkeää, että tällaisten henkilöiden osuus rikostilastoissa nostetaan esiin, jolloin on helpompi kohdistaa apua esimerkiksi suomenkansalaisuuden saaneiden, toisen polven maahanmuuttajien ongelmiin.

Trendi 2002–2010. Vuosina 2006 ja 2010 nuorten vakavan väkivallan määrä on ollut ajanjakson alhaisin, mutta vastaavasti muiden kuin syntyperäisten suomalaisten epäiltyjen osuus on ollut suhteelliselta osuudeltaan korkein (Kuvio 10). Ulkomaalaistaustaisista henkilöistä Venäjältä tai muualta entisen Neuvostoliiton alueelta kotoisin olevat muodostavat suurimman ryhmän epäillyistä. Heitä on 37 prosenttia kaikista vakavasta väkivallasta epäillyistä ulkomaalaistaustaisista henkilöistä. Seuraavaksi yleisimmän epäiltynä ovat Somaliasta ja yleisimmän Lähi-idän alueelta kotoisin olevat henkilöt. Ulkomaalaistaustaisten nuorten vakava väkivalta on vahvemmin sukupuolittunutta kuin kantasuomalaisilla. Kaikista nuorista ulkomaalaistaustaisista epäillyistä miehiä on 91 prosenttia ja naisia yhdeksän prosenttia.

Tätä tulosta tukee myös Päivi Honkatukian ja Leena Suurpään (2007, 34) tekemä tutkimus Nuorten miesten monikulttuurisesta elämästä. Ulkomaalaistaustaisten epäiltyjen kohdalla 28 prosentissa tapauksista uhrina oli toinen ulkomaalaistaustainen henkilö ja 72 prosentissa tapauksista syntyperäinen suomalainen.

Kuten kuvio 10 osoittaa, vakavasta väkivallasta epäiltyjen ulkomaalaistaustaisten määrä käyttäytyy eri tavoin kuin yleinen 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan kehitys. 2000-luvun alkupuolella ulkomaalaistaustaisten epäiltyjen määrä kasvoi samaan aikaan, kun väkivallasta epäiltyjen syntyperäisten suomalaisten määrä laski. Vastaavasti 2000-luvun loppupuolelle paikantuva nuorten vakavan väkivallan kokonaislasku ei ole näkynyt ulkomaalaistaustaisten epäiltyjen määrän kehityksessä. Nuorten vakavan väkivallan kokonaisuutokset paikallistuvat kantasuomalaisten nuorten tekoihin.

Kuvio 10 Vakavasta väkivallan teosta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden kansalaisuus ja syntymämaa, jos muu kuin Suomi 2002–2010, % epäillyistä. Trendikuvaus. (E-data).

Suomessa maahanmuuttajien ja heidän jälkeläistensä osuus kaikista rikoksista epäillyistä henkilöistä on huomattavasti pienempi kuin muissa pohjoismaissa (Carlsson & Kardell 2008, 19, sit. Honkatukia & Niemi 32, 2009). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2009 julkaisemasta raportista käy ilmi, että 18–20-vuotiaiden tekemien väkivaltarikosten kohdalla poliisi epäilee teosta kolme kertaa useammin

ulkomaalaista henkilöä kuin Suomen kansalaista (Honkatukia & Niemi 33, 2009).⁶ Maahanmuuttajataustaisten nuorten ongelmana on erityisesti riski rikoksen uusimiseen. Heidän riskinsä tehdä vähintään kuusi uutta rikosta oli Sisäasianministeriön poliisiosaston vuonna 2001 tehdyn selvityksen mukaan lähes kaksinkertainen kantaväestön nuoriin nähden (mt. 35).

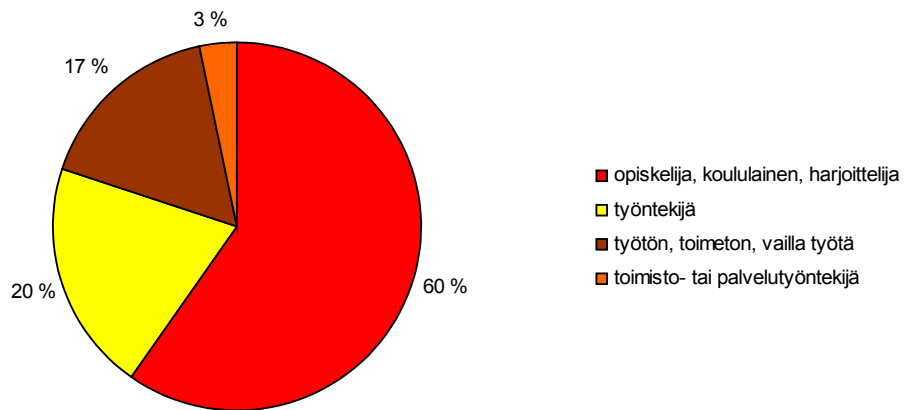
Maahanmuuttajien rikollisuutta koskevia viranomaistilastoja tulkittaessa, on Niemen ja Honkatukian (2009, 36) mielestä hyvä muistaa se, että tilastoidut rikokset saattavat kertoa enemmän viranomaisten harjoittamasta kontrollista kuin todellisesta rikollisuudesta. Myös Hawkins ym. (1998, 30–46) ovat viitanneet siihen, että poliisilla saattaa olla matalampi kynnys kirjata ulkomaalaistaustaisten henkilöiden tekemiä rikoksia ylös, kuin esimerkiksi päästää näitä tilanteesta varoituksella. Tosin vakavassa väkivallassa on kyse niin vakavista rikoksista, että ilmiön esiintyvyyttä näiden rikosten kohdalla on syytä epäillä.

6.4 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen ammatillinen asema

Yleiskuva. Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden ammattiasemaluokittelu on muodostettu Tilastokeskuksen Ammattiluokitus 2010 pohjalta.⁷ Epäillyt on jaettu neljään eri luokkaan, jotka ovat (1) opiskelija, (2) työntekijä (ammattiluokituksen luokat 7-9), (3) työtön ja (4) toimisto- tai palvelutyöntekijä (ammattiluokituksen luokat 4-5). Aineistossa muutama epäilty oli ilmoittanut ammatikseen johtaja/asiantuntija tai maanviljelijä, mutta näiden ammattien vähäisen esiintyvyyden vuoksi, ne on jätetty pois alla olevasta kuviosta.

⁶ 1000:ta 18–20-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvaa kohti, Suomen kansalaisten osuus väkivaltarikoksista epäillyistä 11,2 ja ulkomaan kansalaisten 35,0.

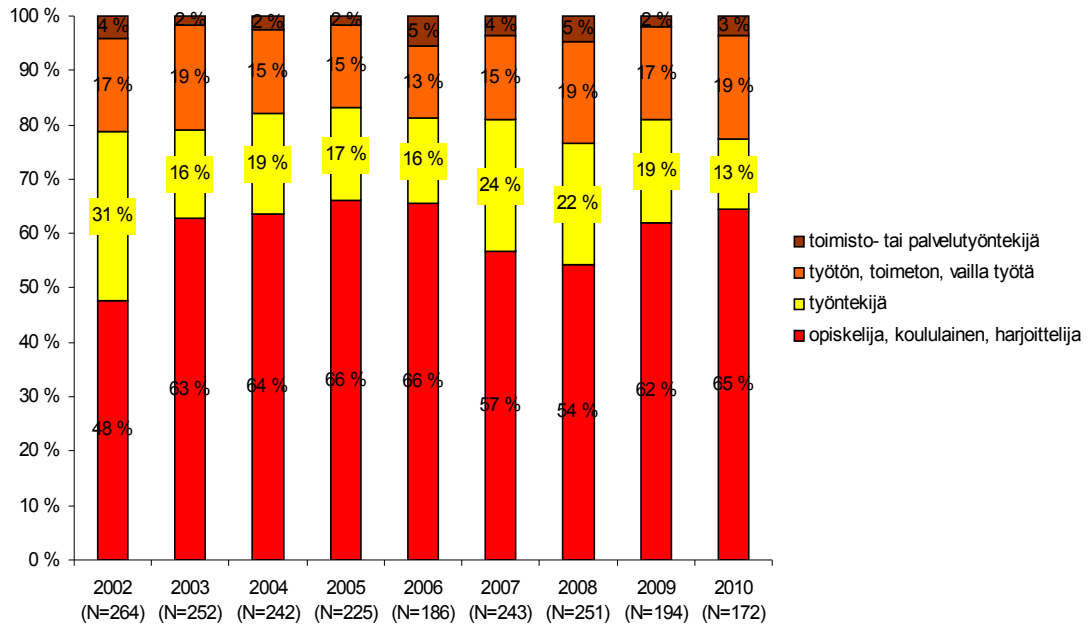
⁷ <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/>

Kuvio 11 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden ammatillinen asema 2002–2010. (E-data). N:2029.

Opiskelijoiden suurta osuutta vakavan väkivallan tekijöistä ei pidä sekoittaa eri ryhmien väkivaltariskiin tai tulkita siten, että opiskeleminen on väkivallan riskitekijä. Opiskelijoiden suuri osuus vakavasta väkivallasta epäiltynä selittyy sillä, että Väestöliiton mukaan 93–95 prosenttia nuorista ikäluokkaa kohden jatkaa peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Nuorten kohdalla on myös ymmärrettävä, että sosioekonominen asema ei monella ole ehtinyt vakiintua. Moni nuori omaa opiskelijan statuksen vielä täysi-ikäisenäkin, mutta eri asia on, käykö hän aktiivisesti koulussa. Näin ollen koululaisen/opiskelijan ero koulupudokkaaseen on hyvin vaikeasti selvitetävissä. Moni jo työelämässä oleva 18–20-vuotias ei sen sijaan ole vielä ehtinyt nousta työntekijä-statusta korkeampaan asemaan kokemuksen ja koulutuksen rajallisuuden vuoksi.

Trendi 2002–2010. Epäiltyjen ammatillisen aseman trendikuvauksesta ei ole löydettävissä suurempia kehityssuuntia, siitä miten eri ammattiasemien suhteet ovat muuttuneet (kuvio 12). Opiskelijoiden osuus epäillyistä on yhtä vuotta lukuun ottamatta liikkunut 60 prosentin molemmanpuolin. Työntekijöiden osuus on ajanjaksolla kahta vuotta lukuun ottamatta ollut suurempi kuin työttömien.

Kuvio 12 Vakavasta väkivallan teosta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden ammatillinen asema, % epäillyistä. Trendikuvaus. (E-data).⁸

Aiemmin mainitun paineteoria ennusti, että rikoksiin syyllistyvät useimmin sellaiset henkilöt, joiden siteet kouluun ja työelämään ovat heikot tai katkenneet. Aineistosta saatu tulos ei ainakaan suoraan tue tätä ajatusta. On syytä kuitenkin muistaa, että poliisin kirjaama epäillyn ammatillinen asema perustuu epäillyn itsensä poliisille antamaan ilmoitukseen. Voidaan olettaa, että nuorten vakavaan väkivaltaan syyllistyy myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole työelämässä tai kirjoilla missään oppilaitoksessa, eivätkä ole ilmoittautuneet työttömiksi. Näiden nuorten paikallistaminen aineistosta ei ollut mahdollista. Epäilyt pohjaisessa aineistossa kuitenkin 22 prosentille epäillyistä (585 kpl) epäillyistä poliisi ei ollut kirjannut mitään ammatillista asemaa.

2007–2010. 2000-luvun lopun nuorten vakavan väkivallan väheneminen on kohdistunut kaikkiin nuorten ammatillista asemaa kuvaaviin ryhmiin (taulukko 4). Erityisesti työntekijöiden osuus epäillyistä on pudonnut tänä aikana. Opiskelijoiden osuuden lasku on ollut maltillisempaa. Tämä on ymmärrettävää heidän muodostaessaan kaikista epäillyistä yli puolet. Toimisto- tai palvelutyöntekijöiden osuus epäillyistä on myös

⁸ Kuvioista poistettu 2 luokkaa; Johtaja tai asiantuntija (vuositasolla 0-4 epäiltyä, yht 12kpl) ja Maanviljelijä tms. (vuositasolla 0-4 epäiltyä, yht 19 kpl).

laskenut jyrkästi, mutta heidän kohdallaan on otettava huomioon pieni osuus kaikista epäillyistä.

Taulukko 4 Vakavasta väkivallasta epäiltyjen 18–20-vuotiaiden miesten ammatillinen asema 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2007–2010. (E-data). N: 999

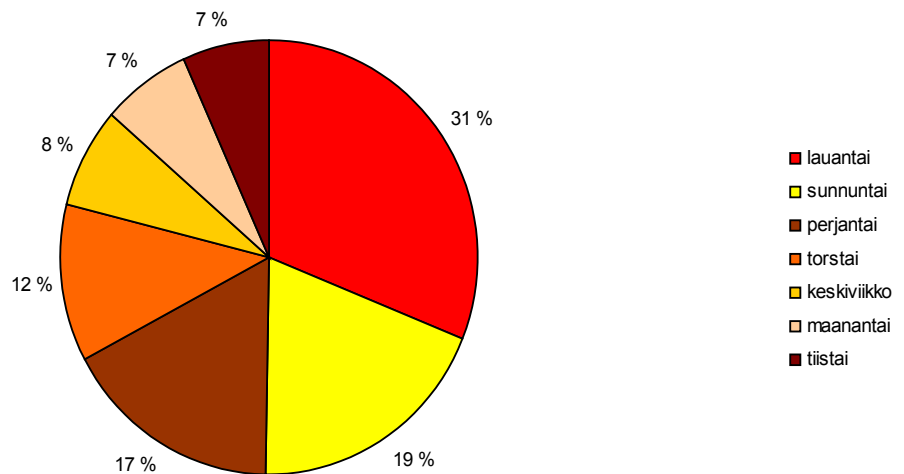
	2007–08	2009–10	%-muutos
Opiskelija, koululainen, harjoittelija	116	93	-20 %
Työntekijä	55	25	-55 %
Työtön, toimeton, vailla työtä	36	25	-31 %
Toimisto- tai palvelutyöntekijä	7	3	-57 %

Mikko Aaltonen (2010, 234) on havainnut tutkiessaan 19–30-nuoria ja heidän väkivaltakäyttäytymistään, että pelkän peruskoulun suorittaneiden riski syyllistyä vakavaan väkivaltaan on noin 14-kertainen verrattuna lukion tai korkeamman koulutuksen suorittaneisiin. Aaltosen (mt. 234) tuloksista ilmenee myös, että työttömyyshistorian osalta tulokset näyttävät samankaltaisilta kuin koulutuksen osalta. Työttömillä on noin viisi kertaa suurempi riski syyllistyä vakavaan väkivaltaan kuin työelämässä olevilla. Vakavaan väkivaltaan syyllistyneiden työttömien ja toimeettomien 18–20-vuotiaiden määrä on 2000-luvulla liikkunut 13 ja 19 prosentin välissä.

7 Nuorten vakava väkivalta: teonpiirteet

7.1 Vakavan väkivallan ajankohta

Yleiskuva viikonpäivistä. Janne Kivivuori (2008, 343) kirjoittaa, että rikokset eivät jakaudu satunnaisesti sen paremmin tapahtuma-paikan kuin tapahtuma-ajan suhteen. Hänen mukaansa väkivaltarikosten asettuminen viikolle ja vuorokauden eri aikoihin ilmentää väkivallan sidosta rutiinotoimintoihin, eli juuri silloin kun ihmiset viettävät vapaa-aikaa alkoholin käytön merkeissä (ks. rutiinotoimintojen teoria).

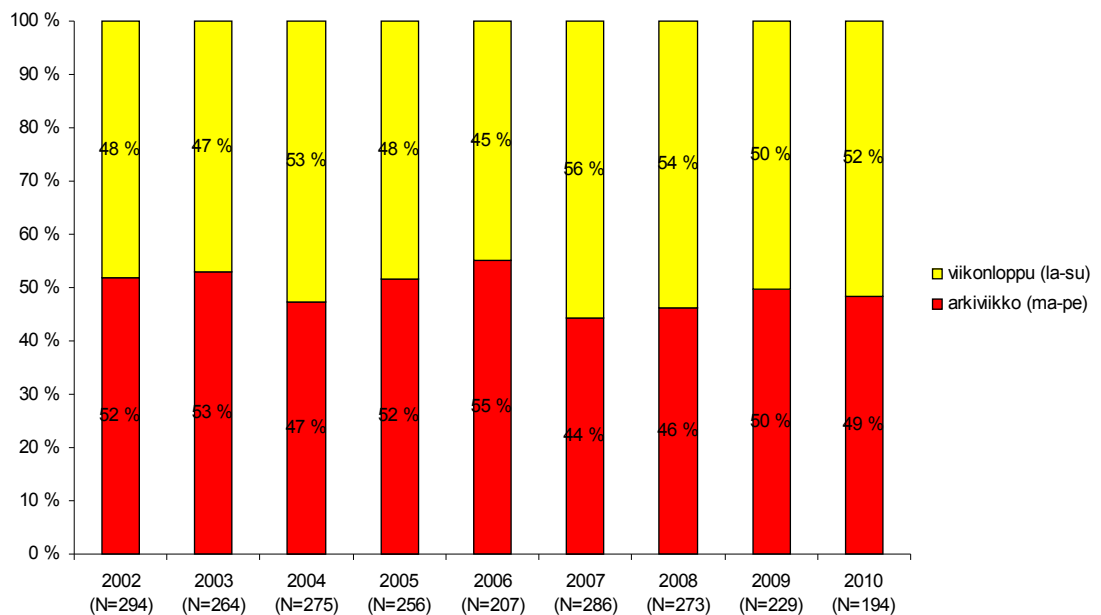

Kuvio 13 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan jakautuminen viikonpäivien mukaan 2002–2010. (J-data).

Nuorten vakava väkivalta tapahtuu yleisimmin viikon loppupuolella (kuvio 13). Poliisi kirjaa eniten nuorten tekemiä vakavia väkivallan tekoja lauantaisin. Koko jaksolla lauantain jälkeen eniten vakavaa väkivaltaa tapahtuu sunnuntaisin (voidaan olettaa, että päivän ensimmäisinä tunteina, kun mm. ravintolat ja baarit sulkeutuvat) ja kolmanneksi eniten perjantaisin. Epävirallisen kontrollin rooli on mahdollisesti viikonloppuisin pienempi kuin arkena (esimerkiksi ei koulua tai töitä lauantaisin ja sunnuntaisin). Viralliskontrollin voi taas olettaa olevan vahvempi viikonloppuisin (enemmän poliisi/vartijavalvontaa). Viikonloppuisin nuorilla on myös enemmän aikaa tavata kavereitaan, nauttia alkoholia ja liikkua vapaammin. Suomalaisten päihteiden käyttö liittyy vahvasti viikonloppuihin. Raitasalo ja Simonen ovat raportoineet, että 18-vuotiaiden nuorten humalahakuinen juominen on ollut Suomessa viime vuosina kasvussa. Erityisesti nuorten miesten kohdalla humalajuominen on lisääntynyt 18–25 ikävuoden välillä. (Raitasalo & Simonen 2011, 23.)

Trendi 2002–2010. Vakava väkivalta on 2000-luvun aikana siirtynyt yhä voimakkaammin viikonloppuihin (kuvio 14). Vielä 2000-luvun alkupuolella lauantain ja sunnuntain yhteen laskettu osuus väkivallan teoista ei ylittänyt arkena tehtyjen tekojen määrää, mutta vuodesta 2007 lähtien 18–20-vuotiaiden vakava väkivalta on tapahtunut pääosin viikonloppuisin. Teonpiirreaineistosta tehtyjen havaintojen mukaan

yksityisasunnoissa tapahtuva väkivalta tapahtuu pääosin arkisin, kun taas julkisella paikalla tapahtuva väkivalta painottuu viikonloppuihin.

Kuvio 14 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan jakautuminen arkipäivien ja viikonlopun välille 2002–2010. Trendikuvaus. (J-data).

Kokonaiskuvaa katsottaessa lähes kaksi kolmasosaa 18–20-vuotiaiden tekemästä vakavasta väkivallan teosta on tapahtunut aikavälillä perjantai-sunnuntai. Viikonloppun päivien rooli on pitkään ollut merkittävä suomalaisessa väkivaltakulttuurissa. Henkirikosten jakautumiseen eri viikonpäiville vaikutti muun muassa 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa tapahtunut muutos, jossa lauantaista tuli vapaapäivä ja viikonloppun alku siirtyi perjantaille. Perjantain osuus henkirikoksista kasvoi ja varsinkin nuorten miesten henkirikollisuus siirtyi perjantai-iltaan. Muutosta voimisti vielä se, että keskioluen myynti sallittiin ruokakaupoissa vuonna 1969. (Kivivuori 2008, 344–345.)

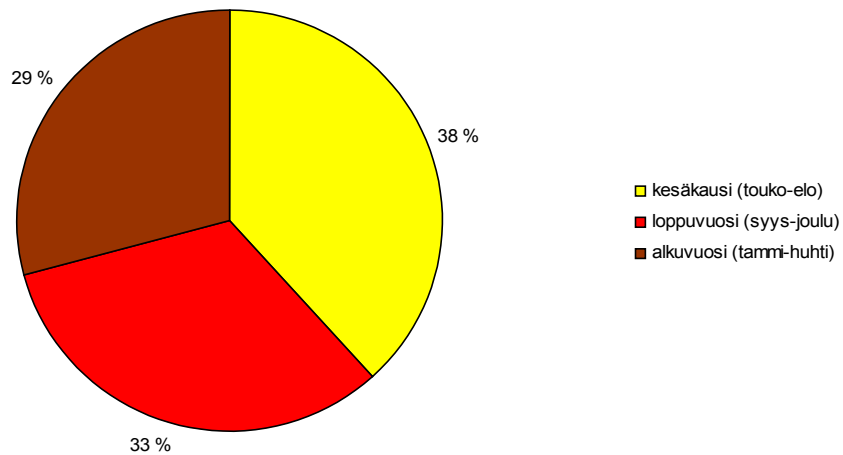
2007–2010. Nuorten miesten vakavan väkivallan lasku on suhteellisilta osuuksiltaan jakautunut tasaisesti eri viikonpäivien välille (taulukko 5). Tämä taas viittaa siihen, että väkivallan väheneminen ei ole niin tiukasti yhteydessä viikonloppuihin liittyvien rutiinotoimintojen muutoksiin. Voidaan ajatella, että jos nuorten viikonloppukäyttäytyminen olisi kovasti muuttunut kyseisellä aikavälillä, olisi erityisesti lauantain kohdalla havaittavissa suurempi muutos väkivaltatekojen tasossa.

Taulukko 5 18–20-vuotiaiden miesten vakavien väkivallantekojen jakautuminen viikonpäivän mukaan 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2007–2010. (J-data). N: 844

Viikonpäivä	2007–08	2009–10	muutos
Maanantai	15	10	-33 %
Tiistai	15	10	-33 %
Keskiviikko	18	13	-28 %
Torstai	26	21	-19 %
Perjantai	34	27	-21 %
Lauantai	84	60	-29 %
Sunnuntai	55	31	-44 %

Varsinkin nuorten ikäryhmien kohdalla viikonloppu on selvästi viikon vaarallisinta aikaa (Kivivuori 2010, 343). Poliisiaineisto ei mahdollista tekojen kellonajan selvittämistä, mutta nuorilla henkilöillä yleisin viikonloppujen kellonaika joutua henkirikoksen uhriksi on 21–06 (mt. 344). Rutiinitoimintoihin liittyen yhtälö on, että henkilöillä, jotka eivät käytä runsaasti alkoholia viikonloppuisin, riski joutua surmatuksi on käytännössä nolla (mt. 344).

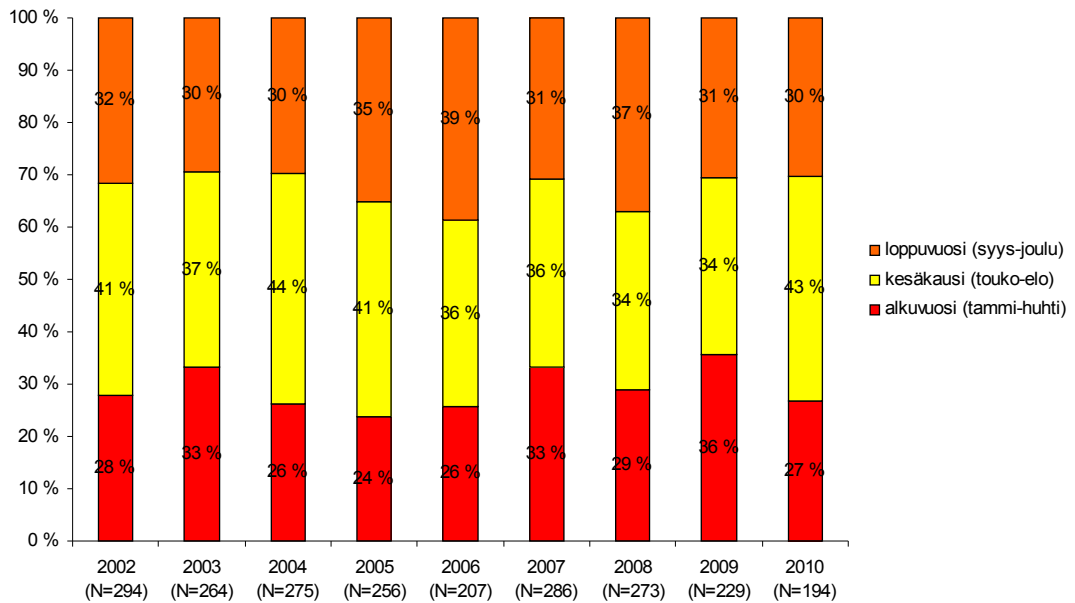
Yleiskuva kalenterivuodesta. 18–20-vuotiaiden vakavia väkivallan tekoja tulee poliisin tietoon keskimääräisesti eniten kesällä (kuvio 15). Kesäkauden korkeaa osuutta selittää todennäköisimmin lomakausi ja siihen liittyvät rutiinotoiminnot (mm. alkoholin kulutus, enemmän vapaa-aikaa). Loppuvuotena nuorten vakavia väkivallantekoja esiintyy toiseksi eniten, kun taas alkuvuodesta tekoja on yleensä vähiten. Kesällä, erityisesti julkisilla paikoilla, kuten kadulla ja torilla tapahtuvien väkivallan tekojen määrä on korkea. Tätä tukee myös teonpiirreaineistosta tehty havainto. Muilla paikoilla tapahtuva väkivalta jakaantuu tasaisemmin koko kalenterivuodelle.

Kuvio 15 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan jakautuminen vuodenajan mukaan 2002–2010. (J-data).

Väkivalta ei myöskään jakaannu eri vuodenajoille sattumalta. Nuorten kohdalla rikosten esiintyminen vuodenaikojen mukaan voi noudatella kouluvuoden kulkuun liittyvää vuotuisrytmiä. Toukokuun lopussa ja kesäkuun alussa koulujen päättymiseen liittyvä alkoholin käyttö ryhmätilanteissa on esimerkki väkivaltilanteiden linkittymisestä rutiinotoimintoihin. Kesällä nuorilla on myös paremmat edellytykset keskinäiseen tiiviiseen yhteydenpitoon. (Kivivuori 2008, 345.) Tiihonen ym. (1997, 1711–1714) ovat tilastolliseen analyysiin nojautuen esittäneet, että aivojen kemiallisessa toiminnassa tapahtuva vuotuisvaihtelu selittää osaltaan väkivaltarikosten vuotuisvaihtelua.

Trendi 2002–2010. Kahta poikkeusvuotta lukuun ottamatta kesäkausi on ollut nuorten vakavan väkivallan yleisin esiintymisajankohta 2000-luvulla (kuvio 16). Edellä mainitut, nuorten rutiinotoimintoihin liittyvät seikat selittävät kesäkauden hallitsevuutta väkivaltatilastoissa. Rutiinotoimintoihin liittyvien tulkintojen lisäksi väkivallan vuosittaisvaihtelusta on vaikea tehdä suurempia tulkintoja. Kaikkien kausien sisällä väkivallantekojen määrä on ollut vaihteleva eikä tiettyä trendiä minkään kauden kohdalla ole havaittavissa.

Kuvio 16 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan jakautuminen kalenterivuoden sisällä 2002–2010. Trendikuvaus (J-data.).

Yleisesti katsoen suurin todennäköisyys nuorten vakavalle väkivallalle on kesäviikonloppuisin. Tällöin myös rutiinitoimintoihin liittyvät ja väkivallan kanssa korreloivat aktiviteetit ovat yleisimpiä (mm. lomakausi, alkoholinkulutus). Tosin kesäkauden vaihtelevat väkivaltatasot eivät viittaavat siihen, että väkivallan kontrolli esimerkiksi viranomaistaholta olisi viimeaikoina kohdistunut erityisesti kesäkausiin.

2007–2010. Nuorten miesten vakavien väkivallantekojen lasku 2000-luvun loppupuolella on ollut suurinta kalenterivuoden lopulla (taulukko 6). Kesäkauden aikana tehdyt teot ovat vähentyneet noin kolmanneksen ja alkuvuoden teot noin neljänneksen.

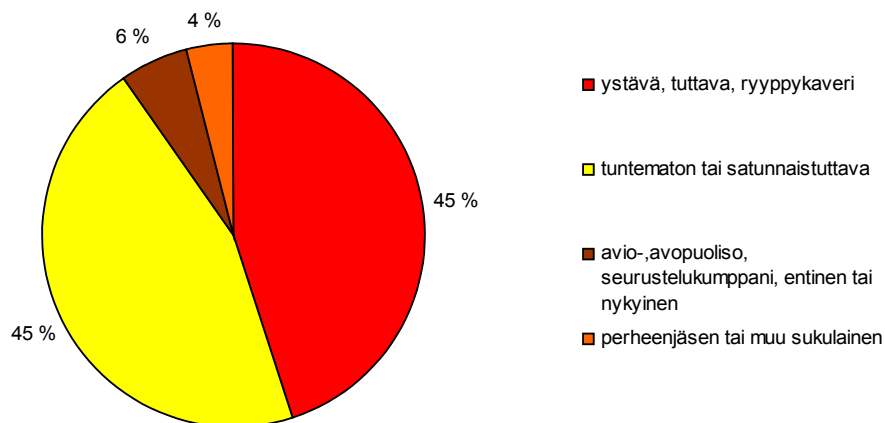
Taulukko 6 18–20-vuotiaiden miesten vakavia väkivallantekoja kalenterivuoden sisällä 100 000 samankäistä kohti vuosina 2007–2010. (J-data). N: 844

Vuodenaika	2007–08	2009–10	%-muutos
Alkuvuosi	76	56	-26 %
Kesäkausi	85	60	-29 %
Loppuvuosi	85	55	-35 %

Erot vuodenaikojen välisessä laskussa ovat pieniä. Näin ollen vakavan väkivallan laskun voidaan nähdä aiheuttaneen sen, että vuodenaikaan liittyvät erot vakavan väkivallan esiintyvyydessä ovat entisestään tasoittuneet.

7.2 Osapuolten suhde vakavassa väkivallassa

Yleiskuva. Väkivallasta epäillyn ja uhrin välinen suhde on luokiteltu neljällä eri tavalla. Selosteosien perusteella tehdyissä luokitteluissa tuntematon tai satunnaistuttava-kategoria kattaa kaikki väkivaltatapaukset, joissa epäilty oli uhrille ennestään täysin tuntematon, tuttu ehkä vain ulkonäöltä/nimeltä tai hetki ennen väkivallan tekoa tavattu. Ystävä, tuttava tai ryyppykaveri viittaa suhteeseen, jossa epäilty ja uhri tunsivat toisensa jo pidemmän ajan takaa. Perheenjäsen tai muu sukulainen on kyseessä silloin, kun väkivallasta epäiltynä on ollut esimerkiksi oma lapsi, vanhempi, sisarus tai muu sukulainen. Avo- ja aviopuolisot sekä seurustelukumppanit on luokiteltu saman ryhmän alle.

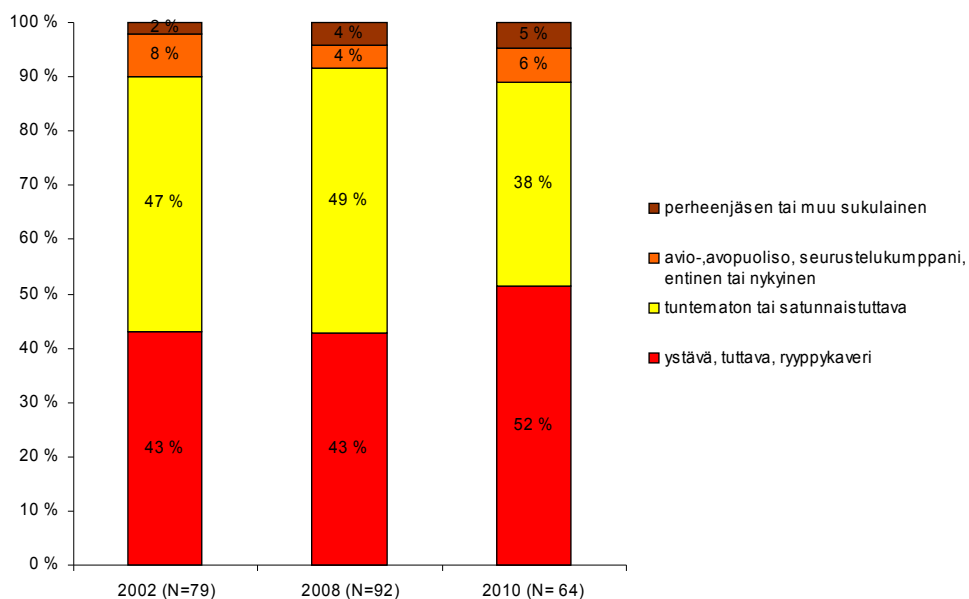

Kuvio 17 Osapuolten suhde 18–20-vuotiaiden vakavassa väkivallassa 2002–2010. Tekijä oli uhrille. (T-data). N: 235

Yleisin vakavan väkivallan tekijä nuorten kohdalla on tuntematon henkilö tai ystävä/tuttava/ryyppykaveri. Nämä kaksi ryhmää muodostavat 90 prosenttia kaikista vakavaan väkivaltaan syyllistyvistä nuorista. Tuntemattoman tekemä väkivalta on yleisempää nuorilla kuin muissa ikäryhmissä, kuten myös Lättilän (1998, 24–25)

aiemmin mainittu tutkimus on osoittaa. Yksi mahdollinen syy tähän on nuorten joutuminen useammin erityyppisiin väkivaltatilanteisiin vanhempaan väestönsaan verrattuna (mm. katuväkivalta, ravintolaväkivalta). Vakava väkivalta, josta epäillään avio-, avopuolisoa, entistä tai nykyistä seurustelukumppania, on nuorilla harvinaisempaa kuin koko väestön kohdalla. Tämä selittyy sillä, että 18–20-vuotiaat ovat harvoin ehtineet tähän ikään mennessä naimisiin tai avoliittoon. Pidemmän ajan vakavat seurustelusuhteet ovat myös todennäköisesti harvinaisia vielä näin nuorilla. Myös perheenjäsenen tai muuhun sukulaiseen kohdistuva vakava väkivalta on nuorilla myös harvinaista.

Trendi 2002–2010. Vertailuvuosien kohdalla vakavan väkivallan osapuolten suhde on kuitenkin kehittynyt siihen suuntaan, että yhä useammin epäilty on uhrin jo ennestään tuntema (kuvio 18). Kun vielä vuonna 2008 noin puolessa nuorten vakavista väkivallan teoista epäilty oli uhrille tuntematon tai satunnaistuttava, vuonna 2010 tuntemattomien tekemän väkivallan osuus oli pudonnut kattamaan enää reilun kolmasosan väkivallasta. Ystävien, tuttavien ja ryypykaverien välisen väkivallan kasvu voi olla samalla merkki siitä, että syrjäytyneiden keskinäinen väkivalta lisääntyy. Selosteosista saadun kuvauksen perusteella tällaisia tilanteita yhdistää hyvin usein yhteinen päihteiden käyttö, jonka seurauksena mitätönkin riita voi johtaa vakavaan väkivallan tekoon.

Kuvio 18 Osapuolten suhde 18–20-vuotiaiden tekemässä vakavassa väkivallassa 2002, 2008 ja 2010, % rikoksista. Tekijä oli uhrille. Trendikuvaus. (T-data).⁹

Kolmen havaintovuoden suhteellisia osuuksia tarkastellessa naisten osuus kumppaniin kohdistuvasta vakavasta väkivallasta nousee korkeaksi (huom. naisia ensisijaisina epäiltyinä kaikista teonpiirreaineiston 286 tapauksessa vain 35 kpl). Kaikista tarkkailuvuosien vakavan väkivallan tapauksista 16 prosentissa, joissa epäiltynä oli nainen, oli uhrina avio-, avopuoliso tai entinen tai nykyinen seurustelukumppani. Miesten tekemässä väkivallassa vastaava osuus oli vain neljä prosenttia. Naisten ja miesten väkivaltaisuutta parisuhteessa ovat myös tutkineet Moffit ym. (2001, 57–61) ja Heiskanen & Ruuskanen (2010, 17–18, 45–46). Heidän saamansa tulokset viittaavat siihen, että parisuhdeväkivaltaan syyllistyvät molemmat sukupuolet tasaisesti. Otoksen pienen koon vuoksi asiasta on vaikea tehdä pidemmälle meneviä johtopäätöksiä, ja näin ollen nuorten parisuhdeväkivallan tarkempi analyysi vaatisi lisätutkimusta asiasta.

2008–2010. Nuorten miesten vakavan väkivallan lasku on erityisesti näkynyt tuntemattomien tekijöiden määrän laskuna (taulukko 7). Heidän osuutensa on pudonnut noin viisinkertaisesti verrattuna ystävien/tuttujen tekemiin tekoihin. Tuttujen väkivallantekijöiden osuuden kasvu suhteessa tuntemattomien tekijöiden osuuden vähentymiseen on muuttanut nuorten miesten vakavan väkivaltaa lähemmäs koko populaation vastaavaa jakaumaa (ks. Lehti ym. 2010, 79). Vakava parisuhdeväkivalta tai perheenjäsenen/sukulaisen taholta koettu vakava väkivalta on nuorten kohdalla niin harvinaista, että niiden parissa tapahtuneet muutokset eivät ole merkittävästi vaikuttaneet 2000-luvun lopun vakavan väkivallan laskuun.

Taulukko 7 Osapuolten suhde 18–20-vuotiaiden miesten tekemässä väkivallassa 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2008 ja 2010. (T-data). N: 135

	2008	2010	%-muutos
Avio-, tai avopuoliso, seurustelukumppani, entinen tai nykyinen	4	2	-50 %
Perheenjäsen tai muu sukulainen	2	3	50 %
Ystävä, tuttava, ryypykaveri	33	28	-12 %
Tuntematon tai satunnaistuttava	41	17	-59 %

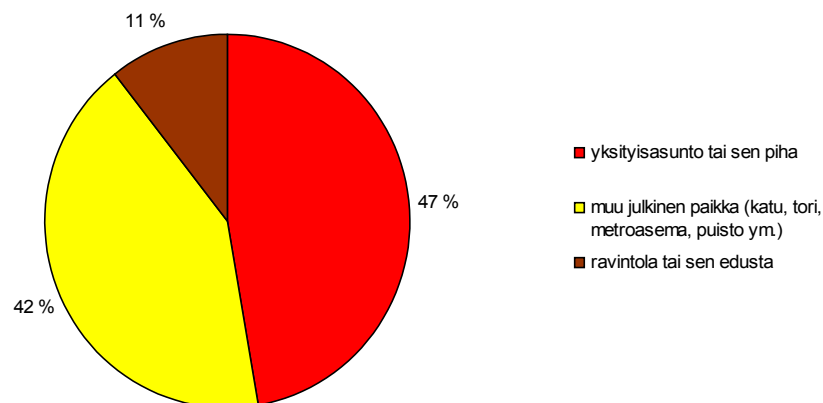
Tuntemattomien välinen väkivalta on lähes poikkeuksetta miesten tekemää. Heiskanen ja Ruuskanen (2010, 31) tutkimuksen mukaan uhrille ennestään tuntemattomista väkivallantekijöistä 95 prosenttia on miehiä. Sampsonin (1987, 342–355) mukaan

⁹ Vuoden 2002 osalta poistettu 3 asiakkaan/potilaan tekemää tekoa.

tekijöitä, jotka nostavat tuntemattoman väkivallan uhriksi joutumisen riskiä ovat miessukupuoli, nuori ikä ja naimattomuus. Sampsonin (355) tilastollisen analyysin mukaan syyt tuntemattoman väkivallan uhriksi joutumiseen ovat usein erilaisia eikä esimerkiksi elämäntyyllillä ole vaikutusta asiaan silloin, kun alueelliset ja yhteisölliset tekijät on vakioitu.

7.3 Vakavan väkivallan tapahtumapaikka

Yleiskuva. Nuorten vakava väkivalta on 2000-luvulla tapahtunut suurimmaksi osaksi yksityisasunnoissa tai niiden välittömässä läheisyydessä (kuvio 19). Toiseksi yleisin tapahtumapaikka on ollut julkinen alue kuten katu, tori, puisto tai muu vastaava. Ravintolassa tapahtuvan vakavan väkivallan osuus on reilu kymmenes. Suurin osa Suomessa tapahtuvasta törkeästä väkivallasta tapahtuu yksityisillä paikoilla eivätkä nuorten tekemät teot poikkea tästä (Lehti & Kivivuori, Lehti ym. 2011, 31; 71).

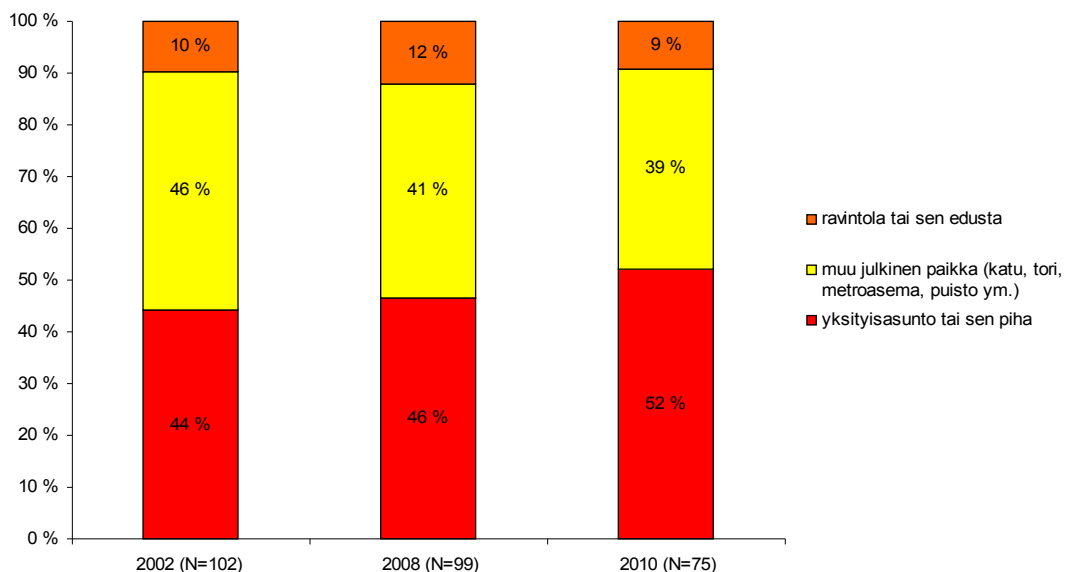

Kuvio 19 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan tapahtumispaikka 2002–2010. (T-data). N: 276.

Yleisillä paikoilla tapahtuneiden väkivallantekojen määrä on Suomessa vähentynyt, jos tarkastellaan kaikkia poliisin tietoon tulevia tekoja. Yhtenä syynä tähän on nähty vartioinnin ja kameravalvonnan tehostuminen sekä päihtyneiden henkilöiden nopeutunut poistaminen liikekeskuksista ja yleisistä tilaisuuksista. Ravintoloissa tapahtuvien väkivallantekojen määrä on pysynyt varsin vakaana kaikkien Suomessa

tapahtuvien väkivallantekojen osalta. Kaikista poliisin tietoon tulleista pahoinpitelyistä 12 prosenttia tapahtui ravintolassa vuonna 2010. (Lehti ym. 2011, 70–71.)

Trendi 2002–2010. Nuorten vakava väkivalta on viime vuosina siirtynyt yhä enemmän julkisilta paikoilta yksityisiin asuntoihin tai niiden välittömään läheisyyteen (kuvio 20). Syitä vakavan väkivallan siirtymisestä yksityisiin tiloihin voidaan hakea muun muassa julkisten tilojen paremman valvonnan takaa. On mahdollista, että edellä mainittu julkisten paikkojen valvonta ja viralliskontrolli (poliisi, vartijat, turvakamerat) on tehostunut ja näin ollen vaikuttanut laskevasti nuorten vakavan julkisen väkivallan trendiin. Teonpiirreaineiston kaikista vakavista väkivallan teoista, jotka tapahtuivat yksityisasunnossa tai sen pihalla, 77 prosentissa tekijä oli uhrille ennestään tuttu (avio- tai avopuoliso, sukulainen tai ystävä/tuttava/ryyppykaveri). Vastaavasti julkisella paikalla tapahtuneissa väkivallan teoissa 60 prosentissa tekijä oli uhrille ennestään tuntematon. Ravintolaväkivallan kohdalla tuntemattomien tekijöiden osuus oli vielä suurempi, 77 prosenttia. Myös Heiskasen ja Ruuskasen (2010, 33–34) tutkimuksen mukaan kaksi yleisintä paikkaa joutua tuntemattoman väkivallan uhriksi ovat katu ja erilaiset huvittelupaikat. Ravintolassa tapahtuva vakava väkivalta kattaa noin kymmenen prosenttia kaikesta vakavasta väkivallasta eikä sen määrä ole suuresti muuttunut vertailuvuosien välillä. Todennäköistä on, että väkivalta ravintola-alueella ei usein ehdi eskaloitua niin vakavaksi, koska ravintola ja sen ympäristö ovat useimmiten valvottua ja kontrolloitua tilaa.

Kuvio 20 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan tapahtumapaikka 2002, 2008 ja 2010, % rikoksista. Trendikuvaus. (T-data).¹⁰

Yksityisasunnoissa tehdyissä vakavissa väkivallanteoissa useimmin paikkana on ollut jonkun muun kuin uhrin tai epäillyn asunto (35 prosenttia tapauksista) ja toiseksi yleisimpänä paikkana uhrin asunto (28 prosenttia tapauksista). Naisten kohdalla yksityisasunnossa tehdyt väkivallanteot ovat huomattavasti yleisempiä kuin miehillä. Teonpiirreaineiston tapauksista, joissa nainen on ollut epäiltynä, 66 prosenttia on tapahtunut yksityisasunnoissa. Julkisella paikalla tapahtuneen väkivallan osuus naisilla on vastaavasti 25 prosenttia ja ravintolaväkivallan yhdeksän prosenttia. Kun väkivallasta epäilty on ollut mies, 45 prosenttia väkivallasta on tapahtunut yksityisasunnossa, 44 prosenttia julkisilla paikalla ja 11 prosenttia ravintolassa tai sen edustalla.

2008–2010. Nuorten miesten vakava väkivalta on laskenut 2000-luvun lopulla kaikkien tekopaikkojen osalta (taulukko 8). Suurin muutos on tapahtunut muulla julkisella paikalla tapahtuvassa väkivallassa. Tulos on linjassa kuviossa 18 esitetyn tuntemattomien väkivallan tekijöiden osuuden pienenemisen kanssa. Ravintolassa tapahtuvan vakavan väkivallan lasku on ollut myös suuri, mutta sen kohdalla tekojen absoluuttimäärät ovat olleet vuositasolla pieniä.

Taulukko 8 18–20-vuotiaiden miesten vakavan väkivallan tapahtumapaikka 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2008 ja 2010. (T-data). N: 153

	2008	2010	%	%-muutos
Yksityisasunto tai sen piha	40	30		-25 %
Muu julkinen paikka (katu, tori, metroasema, puisto ym.)	37	24		-35 %
Ravintola tai sen edusta	10	6		-40 %

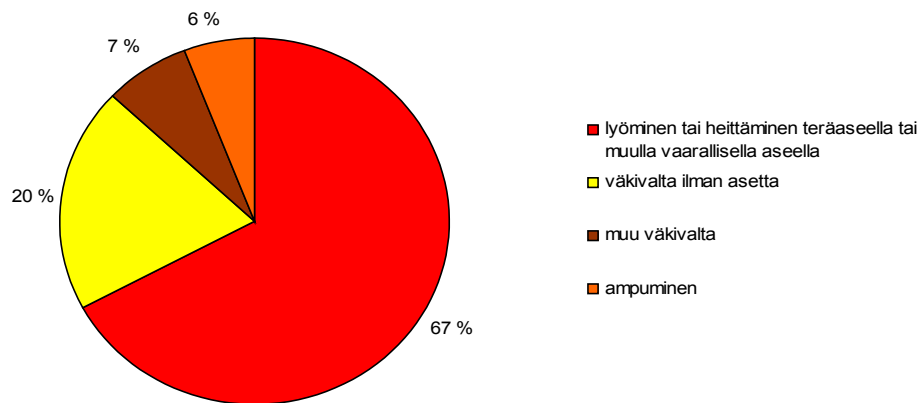
Muutokset nuorten miesten vakavassa väkivallassa viittaavat siihen, että tuntemattomien tekijöiden julkisella paikalla tekemä väkivalta on merkittävässä määrin laskenut. Tätä laskua voidaan pitää mahdollisena osasyynä vakavan väkivallan kokonaistason laskuun. Muutokset myös yksityisasunnossa tai sen läheisyydessä tapahtuvan väkivallan määrän laskussa ovat olleet konkreettisia. Väkivallan tapahtumapaikan ja osapuolten suhteen välisiä lukuja verrattaessa on hyvä muistaa, että

¹⁰ Jokaisen vertailuvuoden kohdalla poistettu 1 tapaus (yht. 3 tapausta) nimikkeellä muu yksityinen paikka.

niiden absoluuttimäärät eroavat toisistaan. Tapahtumapaikka tuli ilmi lähes jokaisesta selosteosasta, mutta osapuolten suhde selvisi vain reilusta 80 prosentista selosteosia.

7.4 Vakavan väkivallan tekotapa

Yleiskuva. Jotta tarkasteltujen rikoslajien rikoslain mukaiset tunnusmerkistöt täyttyvät, vakavassa väkivallassa tarkoituksena on täytynyt olla vakava uhrin vahingoittaminen. Seuraavassa empiirisessä tarkastelussa olen jakanut väkivallan tekotavat neljään ryhmään. Ilman välinettä tehty väkivalta, jota on tutkittu törkeän tekonimikkeen alla, on hyvin usein ollut maassa makaavan potkimista päähän tai muuta pään alueella kohdistunutta voimakasta väkivaltaa. Ampuminen ja teräaseen käyttö ovat yksiselitteisiä. Muu vaarallinen ase, joka luokiteltu samaan teräaseen käytön kanssa, viittaa tässä muuhun kättä pidempää välineeseen kuten pesäpallomailaan, vasaraan, golf-mailaan tai muuhun astaloon, jota on käytetty uhrin vahingoittamiseen tai sen yritykseen. Kategoria *muu väkivalta* sisältää tekoja, kuten autolla uhrin päälle ajamista, polttopullon käyttöä, jollain esineellä polttamista tai jollain esineellä kuristamista.

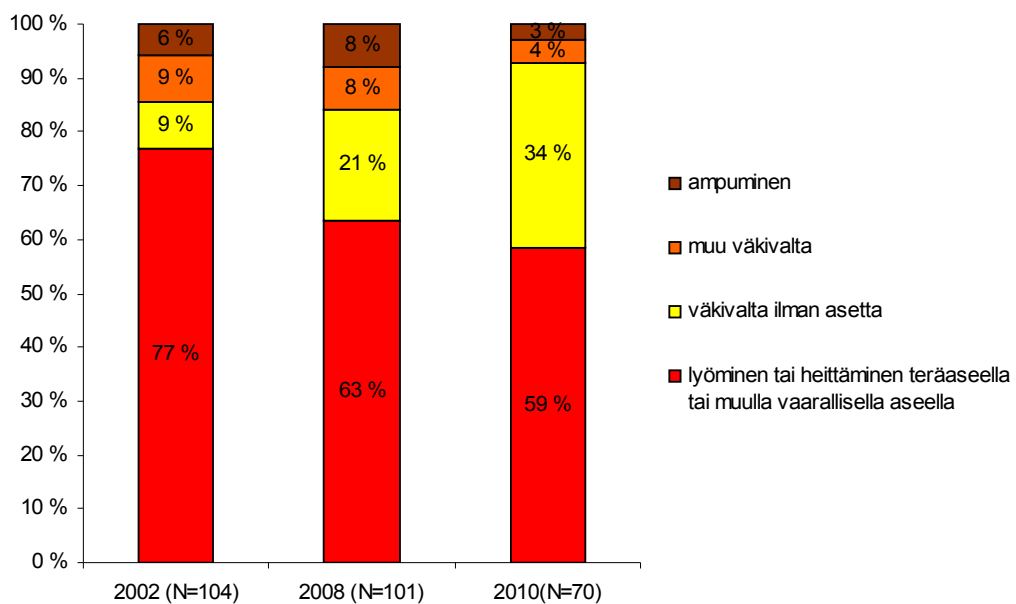

Kuvio 21. 18–20-vuotiaiden vakavassa väkivallassa käytetty tekotapa 2002–2010. (T-data). N: 275

Nuorten vakavassa väkivallassa yleisimpänä tekotapana on ollut jollain muulla aseella kuin ampuma-aseella tehty väkivalta (kuviokuva 21). Nämä teot käsittävät kaikista väkivallanteoista kaksi kolmasosaa. Joka viides väkivallanteko on tehty ilman mitään

asetta. Vakava väkivalta, jossa tekovälineenä on käytetty ampuma-asetta, on Suomessa edelleen harvinainen rikos. Ampuma-aseella tehdyt nuorten väkivallanteot ovat usein saaneet seuraustensa ja poikkeuksellisuutensa vuoksi paljon huomiota yhteiskunnassa.

Trendi 2002–2010. Päähavainto nuorten vakavan väkivallan kehityksessä 2000-luvulla on, että väkivallan trendi on siirtynyt yhä enemmän vertailuvuosien aikana välineellisestä väkivallasta ilman välinettä tehtyyn väkivaltaan (kuvio 22). Ilman välinettä tehdyn väkivallan absoluuttimäärät ovat jopa kasvaneet sillä aikaa, kun muut vakavan väkivallan muodot ovat vähentyneet. Aseellisen väkivallan lasku on jatkunut myös sen jälkeen, kun nuorten vakavan väkivallan kokonaismäärä kääntyi laskuun. Silti edelleen useammassa kuin joka toisessa teossa käytetään tekovälineenä jotain kättä pidempää, yleisimmin teräasetta.

Kuvio 22 18–20-vuotiaiden vakava väkivalta tekotavan mukaan 2002, 2008 ja 2010, % rikoksista. Trendikuvaus. (T-data). N: 275

Vaikka tavoitteena tässä ei ole ensisijaisesti tutkia nimikevalintaan vaikuttavia tekijöitä, eräitä seikkoja tekotavan ja nimikkeen yhteydestä on paikallaan todeta. Suurinta osaa (88 %) ilman tekovälinettä tehdyistä väkivallatapauksista, oli tutkittu törkeinä pahoinpitelyinä. Kun tekovälineenä oli ollut teräase tai muu vastaava ase, teoista kahdeksan prosenttia oli kirjattu henkirikoksiksi, 40 prosenttia henkirikoksen yrityksiä ja 52 prosenttia törkeiksi pahoinpitelyiksi. Muun väkivallan kohdalla 75 prosenttia

teoista oli kirjattu henkirikoksen yritykseksi. Tämän nimikkeen alla on muun muassa yrityksiä vahingoittaa uhria autolla päälle ajamalla. Vuositasolla 18–20-vuotiaiden vakavien väkivallan tekojen määrä, jossa oli käytetty ampuma-asetta, on liikkunut 2-8 tapauksen välillä. Aineiston 17 tällaisesta tapauksesta, kahdeksaa oli tutkittu henkirikoksena, kahdeksaa henkirikoksen yrityksenä ja yhtä törkeänä pahoinpitelynä. Ampuma-aseella tehdyssä väkivallassa on jokaisessa tapauksessa epäiltynä ollut mies.

2008–2010. 2000-luvun loppupuolen nuorten miesten vakavan väkivallan lasku paikallistuu tekotavoissa ainoastaan aseellisiin tekoihin (taulukko 9). Ilman asetta tehdyssä vakavassa väkivallassa ei ole tapahtunut määrällistä muutosta, vaikka vakava väkivalta ja sen tekijöiden määrä on laskenut. Välineellisessä väkivallassa teräaseilla ja muilla astaloilla tehtyjen tekojen määrä on laskenut noin 40 prosenttia. Ampuma-aseella tehdyn väkivallan laskua voi pitää myös merkittävänä, vaikka sen absoluuttiluvut ovat pieniä. Ampuma-aseella tehty väkivalta on yli puolessa tapauksista ollut henkirikos ja lopuissa henkirikoksen yritys. Ampuma-aseella tehtyjen tekojen määrän lasku on erityisesti kohdistunut kaikkein vakavimpiin väkivaltarikoksiin (henkirikokset ja niiden yritykset).

Taulukko 9 18–20-vuotiaiden miesten vakavan väkivallan tekotapa 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2008 ja 2010. (T-data). N: 148

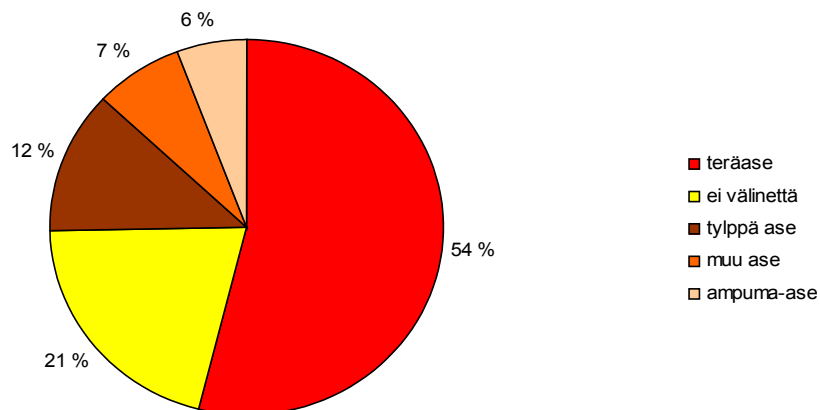
	2008	2010	%- muutos
Lyöminen/heittäminen teräaseella tai muulla vaarallisella aseella	54	32	-41 %
Väkivalta ilman asetta	18	18	0
Ampuminen	8	2	-75 %
Muu väkivalta	8	3	-62 %

Syitä siihen, miksi nuorten vakavan väkivallan muodoista juuri välineellinen väkivalta on laskenut, ei aineiston perusteella ole mahdollista löytää. Koska kyseessä on ollut selkeä trendi, asian tarkempaa selvitykseen tarvittaisiin myös muita lähestymiskeinoja kuin rekistereihin perustuvaa tutkimusta.

7.5 Vakavan väkivallan tekoväline

Yleiskuva. Väkivallan luonne vaikuttaa selvästi poliisin kirjaaman rikosnimikkeen valintaan. Jos väkivallassa on käytetty jotain asetta, sitä todennäköisemmin se kirjataan

törkeän tekonimikkeen alle. Mitä vakavampaa väkivalta on, sitä todennäköisemmin sen tekemiseen on käytetty jotain asetta. (Lehti ym. 2010, 74–75.) Yksittäisistä tekovälineistä nuorten vakavassa yleisin on teräase (kuvio 23). Yleisesti ottaen teräase on yleisin väline kaikissa Suomessa tehdyissä törkeissä väkivallanteoissa (Lehti ym. 2011, 72).

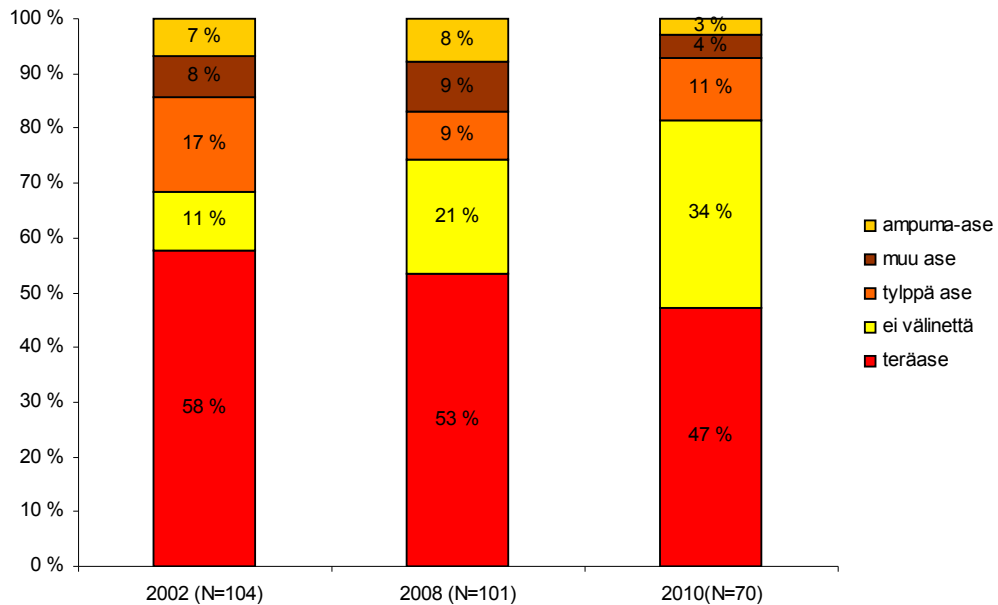

Kuvio 23 18–20-vuotiaiden vakavassa väkivallassa käytetty tekoväline 2002–2010. (T-data). N:275.

Tylppien aseiden osuus vakavasta väkivallasta on reilu kymmenes ja niiden skaala on laaja. Selosteosien perusteella lähes kaikkea käteen sopivaa, kuten pesäpallo- tai golfmailaa, vasaraa, paistinpannua, teleskooppipamppua ja vaahtosammutinta oli käytetty toisen henkilön vahingoittamiseen. Naisten kohdalla aseiden käyttö väkivallan välineenä korostuu erityisesti. Tämä voi liittyä siihen, että yleensä naiset ovat fyysisiltä ominaisuuksiltaan miehiä heikompia, jolloin he eivät saa lyönnein ja potkuin aikaan yhtä vakavia seurauksia kuin mitä miehet. Kun tarkastellaan kaikkia kolmen otosvuoden tekoja, joissa epäiltynä on ollut nainen, terä- tai muu vastaava vaarallinen ase on ollut tekovälineenä 82 prosentissa teoista. Miehillä vastaavan väkivallan osuus on 74 prosenttia.

Trendi 2002–2010. Vakavassa väkivallassa käytetty tekoväline ja sen trendi vertailuvuosilta noudattelee pitkälti samaa linjaa, mitä kuviossa 23 on esitetty tekotavan kehityksestä. Väkivalta on siirtynyt yhä enemmän ilman välinettä tehtyyn muotoon,

joskin teräaseella tehdyt väkivallanteot ovat edelleen yleisin vakavan väkivallan muoto (kuvio 24). Tylppän aseiden, muun aseiden ja ampuma-aseiden käytössä esiintyy vuosien välillä enemmän vaihtelevuutta. Silti myös näiden tekovälineiden kohdalla määrät ovat laskeneet vuonna 2010.

Kuvio 24 18–20-vuotiaiden vakavassa väkivallassa käytetty tekoväline 2002, 2008 ja 2010, % rikoksista. Trendikuvaus. (T-data). N: 275

Vielä vuonna 2002 nuorten vakavasta väkivallasta yli puolet tehtiin teräaseella, mutta luku laski 11 prosenttiyksikköä vuoteen 2010 mennessä. Ilman välinettä tehdyn väkivallan osuuden kasvu on ollut voimakkaampaa kuin teräaseella tehtyjen tapausten lasku. Myös muilla aseilla kuin teräaseilla tehtyjen tekojen lasku on vaikuttanut ilman asetta tehdyn väkivallan suhteellisen osuuden kasvuun. Ilman asetta tehty väkivalta kattoi vuonna 2010 noin kolmanneksen kaikista nuorten vakavista väkivallanteoista, kun se osuus oli vielä vuonna 2002 ollut reilu kymmenes.

2008–2010. Nuorten miesten teräaseella tekemät väkivallanteot melkein puolittuivat vuosien 2008–2010 välissä (taulukko 10). Samaan aikaan ilman välinettä tehtyjen väkivallantekojen määrä pysyi samana. Vuonna 2008 ampuma-aseella ja muulla aseella tehtiin määrällisesti saman verran tekoja kuin tylpällä aseella. Vuonna 2010 ampuma-aseella sekä muulla aseella tehtyjen tekojen määrät ovat vähentyneet huomattavasti, kun taas tylpällä aseella tehtyjen tekojen määrä on pysynyt samana.

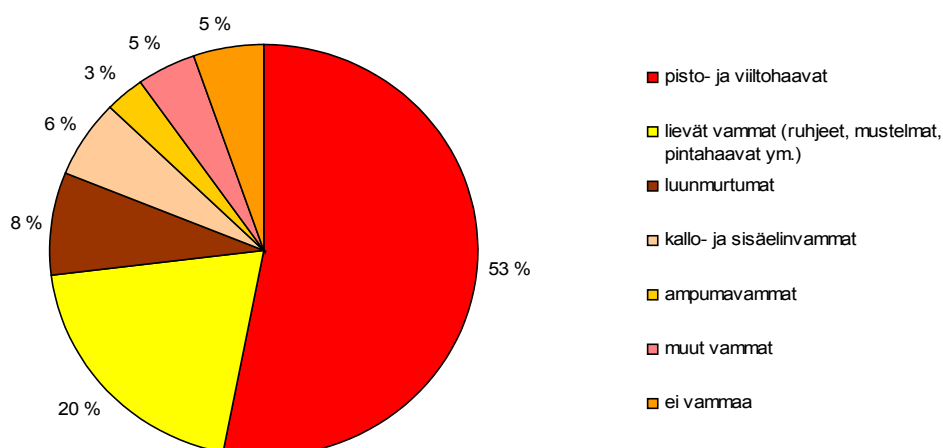
Taulukko 10 18–20-vuotiaiden miesten vakavassa väkivallassa käytetty tekoväline 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2008 ja 2010. (T-data). N:148

	2008	2010	%-muutos
Teräase	46	25	-45 %
Ei välinettä	18	18	0 %
Tylppä ase	8	8	0%
Ampuma-ase	8	2	-75 %
Muu ase	9	3	-67 %

Teräaseella tehdyt väkivallanteot ovat laskeneet yhtä aikaa tuntemattomien tekijöiden ja julkisella paikalla tapahtuvan vakavan väkivallan kanssa. Koska teräaseet ovat edelleen yleisin tekoväline vakavassa väkivallassa, niiden käytön laskun voidaan nähdä olevan kytköksissä yleiseen vakavan väkivallan laskuun, ennemmin kuin esimerkiksi kontrollikampanjaan teräaseita vastaan. Niitä syitä yksittäisiä, mitkä ovat vaikuttaneet teräaseilla tehtyjen tekojen laskuun, ei aineiston perusteella ole mahdollista paikantaa.

7.6 Vakavasta väkivallasta aiheutuneet vammat

Yleiskuva. Vakavasta väkivallasta yleisimmin aiheutuvat vammat ovat pisto- ja viiltohaavoja (Kuvio 25). Näiden vammojen aiheuttamiseen on yleisimmin käytetty teräasetta. Lievien vammojen osuus kaikista vammoista on viidennes ja ne muodostavat vakavan väkivallan toiseksi yleisimmän vammatyypin. Vakavan väkivallan seurauksena aiheutuneet luunmurtumat ovat usein kohdistuneet kasvoihin (usein nenään) tai keskivartaloon (kylkiluut). Kallo- ja sisäelinvammat sisältävät vakavia aivotärähdyksiä, aivoruhjeita ja sisäelimiin kuten keuhkoihin, kohdistuneita vammoja. Muut vammat -kategoriaan on luokiteltu muun muassa palovammat, kuristamisesta tai hukuttamisesta syntyneet vammat sekä autolla päälle ajamisesta syntyneet tarkentamattomat vammat. Osassa selosteosista vammat oli kirjattu suoraan lääkärin lausunnosta tarkasti ylös. Joissakin selosteosissa vammat oli taas kirjattu hyvin pintapuolisesti, vaikka kyseessä olisi ollut vakavakin vamma.

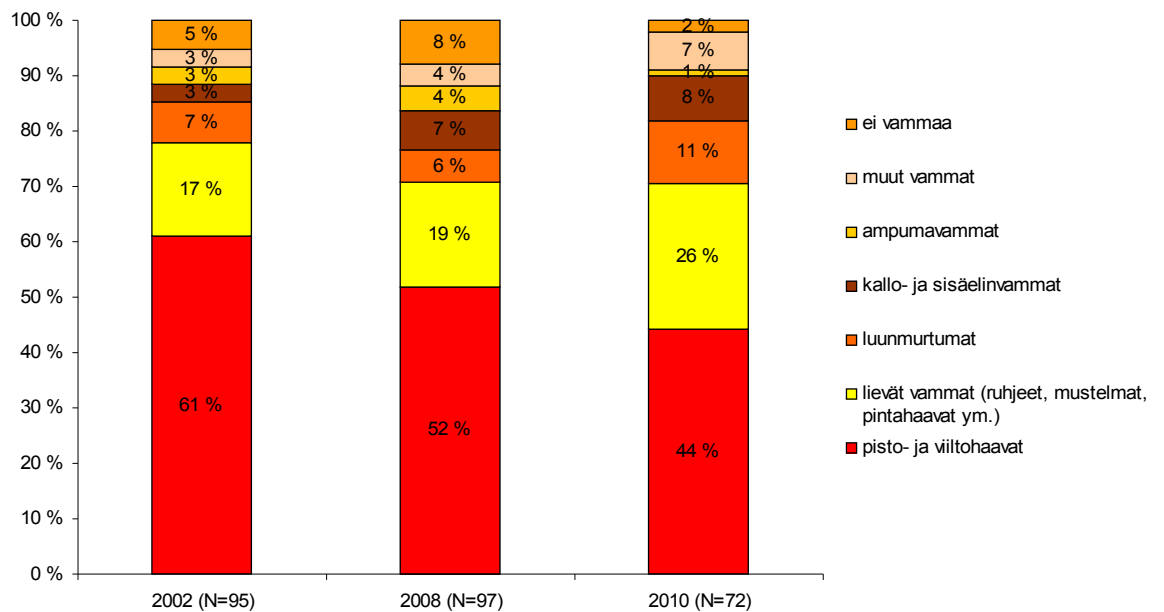

Kuvio 25 18–20-vuotiaiden vakavasta väkivallasta aiheutuneet vammat 2002–2010. (T-data). N:264

Nuorten vakavasta väkivallasta aiheutuvat vammat eivät juuri eroa Lättilän (1998, 33) analysoimista kaikkien törkeiden pahoinpitelyiden vammakuvauksista. Jos selosteosasta on käynyt ilmi, että uhrilla on ollut useita erityyppisiä vammoja, on selosteosasta poimittu vammoista vakavin. Vammojen arvioinnissa olen käyttänyt karkeasti apuna ICD-10-luokitusta (THL 2011). ICD-10-tautiluokitus on kansainvälinen, maailman terveysjärjestön (WHO) ylläpitämä kuolemansyitä, sairauksia, tapaturmia ja terveyspalveluiden käytön syitä kuvaava luokitus. Vammakuvauksen tulkitseminen selosteosien perusteella ei kuitenkaan aina välttämättä johda siihen, että aineistosta onnistutaan poimimaan vakavin vamma. Risto Lättilä (mt. 33) kirjoittaa omassa tutkimuksessaan, että verenvuodosta johtuen viiltohaava oletettavasti kirjoitetaan ensisijaisesti selosteosaan, ja siten se määräytyy vakavimmaksi, vaikka ruhjouma tai esimerkiksi jokin sisäinen vamma saattaa myöhemmin osoittautua vielä vaarallisemmaksi.

Trendi 2002–2010. Vammojen osalta näkyy trendi, jossa teräaseella tehtyjen pisto- ja viiltohaavojen osuus on laskussa ja lievien vammojen osuus nousussa (kuvio 26). Aikavälillä tapahtunutta pisto- ja viiltohaavojen osuuden 15 prosenttiyksikön pudotusta voidaan pitää huomattavana laskuna kyseisissä vammoissa. Edellisessä kuviossa kuvattu ilman välinettä tehdyn väkivallan kasvu on todennäköisesti osa selityksenä siihen, että lievien vammojen osuus on vertailuvuosien aikana noussut. Jos kallo- ja

sisäelinvammat sekä luunmurtumat lasketaan yhteen, on tässä vammaluokassa havaittavissa pieni nousu. Vuonna 2002 ne kattoivat yhdessä noin kymmenyksen kaikista vammoista, kun vuonna 2010 niiden osuus oli viidennes. Tämä ei tarkoita, että näiden vammojen määrä olisi välttämättä noussut, vaan enemminkin niiden määrä on pysynyt samana muiden vammojen laskiessa.

Kuvio 26 18–20-vuotiaiden vakavasta väkivallasta aiheutuneet vammat (ensisijainen väkivallan aiheuttama vamma) 2002, 2008 ja 2010, % rikoksista. Trendikuvaus. (T-data). N:264

Kaikista aineiston törkeä pahoinpitely -nimikkeen alla tutkituista teoista 50 prosentissa oli uhrille aiheutunut pisto- tai viiltoahaava. Lieviä vammoja oli kirjattu 31 prosentissa tapauksista ja luunmurtumia 15 prosentissa törkeitä pahoinpitelyitä. Henkirikosten yrityksissä yleisin vamma oli myös pisto- tai viiltoahaava (61 %), mutta seuraavaksi yleisintä oli, että uhrille ei ollut syntynyt tilanteesta vammoja ollenkaan (15 %). Havainto on myös linjassa Lehden ym. (2010, 72) mukaan. Henkirikoksen yritykseksi oli kirjattu monia sellaisia tapauksia, joissa uhria oli yritetty vahingoittaa jollain aseella siinä välttämättä onnistumatta. Henkirikoksissa yleisin vammakuvaus oli pisto- tai viiltoahaavat (50 %), jonka jälkeen tulivat ampuma-vammat (27 %). Tuloksia tukee nuorten henkirikollisuudesta ja sen piirteistä tehty tutkimus (ks. Lehti 2007, 15–18).

2008–2010. Nuorten miesten 2000-luvun lopun vakavan väkivallan laskun piirteenä on ollut myös pisto- ja viiltoahaavojen väheneminen. Tämä on sinänsä luonnollinen

seuraamus edellä mainitulle teräseiden käytön vähenemiselle vakavassa väkivallassa. Pisto- ja viiltohaavat johtavat usein vakaviinkin seurauksiin (henkirikoksissa yleisin vamma), joten niiden jyrkkä lasku on merkittävä huomio. Vakavista vammoista kallo- ja sisäelinvammojen sekä luunmurtumien määrä on pysynyt lähes ennallaan.

Taulukko 11 18–20-vuotiaiden miesten vakavassa väkivallassa aiheutuneet vammat 100 000 samanikäistä kohti vuosina 2008 ja 2010. (T-data). N: 135

	2008	2010	%-muutos
Pisto- ja viiltohaavat	42	20	-52 %
Lievät vammat (ruhjeet, mustelmat, pintahaavat ym.)	17	13	-24 %
Luunmurtumat	6	5	-17 %
Kallo- ja sisäelinvammat	6	5	-17 %
Muut vammat	3	4	33 %
Ampumavammat	4	1	-75 %
Ei vammaa	6	1	-83 %

Nuorten miesten vakavan väkivallan seurauksena aiheutuneet lievät vammat ovat myös absoluuttitasolla vähentyneet yleisen väkivallan vähenemisen ohessa. Lasku ei kuitenkaan ole ollut niin jyrkkää kuin pisto- ja viiltohaavoissa. Näin ollen niiden osuus kaikista vammoista on ollut kasvussa (kuvio 26). Vakavien väkivaltatapausten, joissa uhrille ei aiheutunut vammaa, lasku liittyy yleisesti ottaen vakavan väkivallan laskutrendiin. Nämä tapaukset ovat suurimmaksi osaksi olleet henkirikoksen yrityksiä, joiden määrä itsessään on pudonnut aikavälillä puoleen aiemmasta (kuvio 2).

8 Rinnakkaisluokittelutesti ja sen tulokset

Rinnakkaisluokittelutestin tarkoituksena on taata, että teonpiirreaineiston pohjana olevien selosteosien koodauksella tyydyttävä reliabiliteetti. Rinnakkaiskoodaaja¹¹ koodasi tutkimuksestani tietämättä sattumanvaraisella otoksella teonpiirreaineistosta valitut 30 selosteosaa saman kirjallisen ohjeen perusteella, mitä itse käytin muuttujaluettelon ja koodaamisen tekemiseen. Rinnakkaisluokittelijan koodauksen ja oman koodaukseni jälkeen kolmas henkilö suoritti tulosten yhdenmukaisuuden tarkastelun.

¹¹ Rinnakkaisluokittelun suoritti psykologian yo. Virpi Jouhki, kiitokset hänelle.

Taulukko 12 Tekstimuotoisista selosteosista koodatut muuttujat: kahden luokittelijan koodausratkaisujen yhdenmukaisuus (interrater reliability). (N=30 selosteosaa.)

	Yhdenmukaisuusaste (%)	Cohenin kappa
Osapuolten suhde	86,7	0,792
Tapahtumapaikka	93,3	0,889
Tekotapa	100	1
Tekoväline	96,7	0,94
Vammat	93,3	0,899

Nyrkkisääntönä on, että yhdenmukaisuusasteen – siis samalla tavalla koodattujen osuus kaikista testissä mukana olleista havaintoyksiköistä – tulee olla vähintään 70 %, jotta voidaan puhua hyväksyttävästä reliabiliteetin tasosta. Kun samaa aineistoa arvioidaan samoilla kriteereillä toisistaan riippumattomien henkilöiden toimesta, voidaan näiden tulosten yhtäpitävyyttä mitata Cohenin kappalla. Cohenin kappa on testi, joka sopii arvioimaan erityisesti luokitteluasteikollista muuttujaa ja se huomioi paremmin tilanteen, jossa jokin muuttujan arvo on selvästi muita yleisempi. Cohenin kappa soveltuu prosenttiosuuksien vertaamista paremmin reliabiliteetin mittaukseen, koska siinä on huomioitu sattumalta syntyneen yksimielisyyden aiheuttama harha. Cohenin kappa saa arvoja +1 ja -1 väliltä ja mitä suurempi kappan arvo on, sitä yhteneväisempiä arvioinnit ovat. Sen kohdalla hyväksyttäväksi reliabiliteetin tasoksi on yleensä määritelty .50. (Stemler & Tsai 2008; Metsämuuronen 2006.)

Selosteosien koodauksen reliabiliteetti on hyvä. Näin ollen voidaan todeta, että teonpiirreaineiston tulokset antavat luotettavan kuvan nuorten vakavan väkivallan teonpiirteistä. Osapuolten suhde –muuttuja oli hieman muita haasteellisempi koodattava, mutta siinäkin reliabiliteetti on hyväksyttävää tasoa.

9 Yhteenvetoa: tulokset ja rajoitukset

Tärkeimmät tutkimuskysymykseni olivat miten nuorten vakava väkivalta on kehittynyt 2000-luvulla, mitkä ovat sen teonpiirteet ja mihin havaitut muutokset tekojen ja tekijöiden joukossa paikallistuvat. Nuorten, 18–20-vuotiaiden väkivaltarikollisuustaso on tilastojen mukaan korkeampi kuin muilla ikäryhmillä (Lehti & Kivivuori 2010, 26–27), joten vastaamalla empiirisen analyysin avulla näihin kysymyksiin voidaan rakentaa selkeämpi kuva 18–20-vuotiaiden suomalaisnuorten vakavasta väkivallasta ja sen

kehityssuunnista. Näin on mahdollista myös täsmentää, sitä mistä ilmiön määrälliset muutokset – eritoten vuoden 2008 jälkeinen lasku – johtuvat. Tällaista kuvaa ei tähän asti ole ollut olemassa.

9.1 Keskeiset tulokset

Yleistrendi. 2000-luvulla 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan trendi on ollut epätasainen verrattuna suhteellisen tasaiseen kehitykseen koko populaation osalta. Nuorten väkivallanteot laskivat 2000-luvun alusta aina vuoteen 2006 asti, jonka jälkeen niissä koettiin kaksi korkeamman väkivaltatason vuotta. Tämän jälkeen ilmiössä tapahtui jyrkkä lasku, jonka aikana myös teonpiirteissä tapahtui muutoksia.

Teonpiirteet. Nuorten vakavaan väkivaltaan syyllistyvät etupäässä miehet eikä heidän osuutensa ole juuri muuttunut 2000-luvulla. Myös vakavan väkivallan uhriutuminen henkilöityy aineiston perusteella vahvasti miehiin. Miesten suhteellinen osuus uhreista on hieman korkeampi kuin heidän suhteellinen osuutensa tekijöistä. Tämä johtuu siitä, että suurimmassa osassa tapauksista, joissa epäiltynä on ollut nainen, uhrina on ollut mies. Ajanjaksolle tyypillinen nuoren miehen tekemä väkivallanteko tapahtui teräaseella ja uhrina oli tuttu, ystävä tai ryyppykaveri. Tapahtumapaikkana oli yksityinen asunto tai julkinen tila kuten katu, tori tai vastaava. Tekijä oli lisäksi suurella todennäköisyydellä päihtynyt ja uhrina oli samanikäinen nuori. Yhtä väkivallantekoa kohden oli jaksolla keskimäärin 1,8 epäiltyä ja 1,2 uhria.

Vuoden 2008 jälkeinen käänne. Tutkimuksen keskeisenä trendiä täsmentävänä päätuloksena on, että vuoden 2008 jälkeinen nuorten vakavan väkivallan lasku johtui suurelta osin kantaväestön nuorten miesten julkisilla paikoilla tapahtuvan vakavan väkivallan vähenemisestä. Suhteellisesti eniten vakava väkivalta on laskenut väestömääriltään suurimpien maakuntien alueella. Myös aseellinen väkivalta vakavissa väkivaltateoissa on vähentynyt, kun taas ilman välinettä tehty väkivalta kasvattanut osuuttaan. Vakavan väkivallan vammat ovat samalla lieventyneet niin, että pisto- ja viiltohaavojen osuus on laskenut ja lievien vammojen noussut. Merkittävä huomio on myös, että tuntemattomien tekemät väkivallanteot ovat vähentyneet suhteessa enemmän kuin tuttujen tai ryyppykavereiden välinen väkivalta. Tuntemattomien

väkivallantekijöiden osuus on edelleen nuorten parissa korkea, mutta uhrille ennestään tuttujen tekijöiden osuus on ohittanut sen 2000-luvun lopulla. Tekijöiden ammatillisen aseman kehityksessä ei ole tapahtunut suurempia muutoksia. Noin kaksi kolmasosaa väkivallantekijöistä on opiskelijoita. Myöskään ajankohdallisesti vakavan väkivallan esiintyvyydessä ei ole tapahtunut muutoksia. Suurin riski väkivallalle on edelleen viikonloppuisin ja kesällä.

9.2 Tulkintaa

Saatuja tuloksia tulkittaessa voidaan kysyä, ovatko asutuskeskuksissa asuvien nuorten miesten rutiinotoiminnot muuttuneet niin voimakkaasti, että sillä on ollut vaikutusta vakavan väkivallan vähenemiseen? Onko tuntemattomien tekemä katuväkivalta vähentynyt, koska nuoret esimerkiksi viettävät tänä päivänä viikonloppuisin enemmän aikaa kotona? Nuorten vakava väkivalta näyttää yhä voimakkaammin tapahtuvan yksityisissä tiloissa toisilleen jo ennestään tuttujen henkilöiden välillä. Rutiinotoimintojen teoriaan viitaten voidaan ajatella, että rikoksen tapahtumiseen vaikuttavat kolme ehtoa täytyvät vakavien väkivaltarikosten kohdalla nykyään paremmin, kun ennestään tutut ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa yksityisillä paikoilla, joissa on riittämätön valvonta. Julkinen tila ei sen sijaan enää niin hyvin täytä rikoksen tapahtumiselle välttämättömiä ehtoja, koska julkista tilaa valvotaan entistä tehokkaammin. Vastaava tulkinta on tehty selitettäessä vuosituhaten vaihteessa raportoitua nuorten henkilöiden varastamis- ja vahingontekorikosten vähenemistä: kameravalvonta, vartijoiden määrän kasvu ja ylipäätään julkisen tilan valvotumpi luonne vaikuttavat rikollisuuden tilaisuusrakenteeseen. (Kivivuori 2006, 342.) Vaikka kokonaisuudessaan nuorten vakava väkivalta laski 2000-luvun lopulla, se ei kuitenkaan näkynyt maantieteellisesti kaikkialla. Muutamissa maakunnissa vakavien väkivaltatekojen määrä kasvoi tai pysyi lähes muuttumattomana. Näitä maakuntia monia yhdistää se, että niissä 18–20-vuotiaiden määrä laski 2000-luvulla, ne ovat väestömäärältään keskimääräistä pienempiä sekä harvaan asuttuja ja niissä myydään keskimääräistä enemmän alkoholia¹².

¹² THL 2012, Alkoholiuomien kulutus 2011

Nuorten vakavassa väkivallassa epäiltyjä yhtä tekoa kohden on keskimäärin enemmän kuin uhreja. Tämä viittaa nuorten vakavan väkivallan olevan tietystä määrin ryhmäkäyttäytymistä. Teonpiirreaineiston perusteella tehdyn havainnon mukaan yksityisellä paikalla tapahtuvassa väkivallassa on yleensä enemmän henkilöitä epäiltyinä kuin julkisella paikalla tapahtuvassa väkivallassa. Epäiltyjen ja uhrien määrän tulkinnassa on muistettava, että rikoksen kirjaamisvaiheessa poliisilla ei välttämättä ole vielä varmaa tietoa siitä, ovatko kaikki rikoksesta epäillyt osallistuneet väkivaltaan. On mahdollista, että tutkinnan myöhemmässä vaiheessa osaa epäillyistä ei tulla enää syyttämään rikoksesta.

Suomessa nuorisoväkivallan syklisyys on viimeisen neljännesvuosisadan aikana linkittynyt taloudellisiin suhdanteisiin. Jyrkimmät kasvukaudet ovat liittyneet voimakkaiseen noususuhdanteisiin ja laskukaudet taloudellisiin taantumiin. Syklisyyden taustalla on vaikuttanut taloudellisesti motivoitu rikollisuus. Nuoret ovat syyllistyneet ryöstöihin, murtoihin ja muuhun taloudelliseen voiton tavoitteluun liittyviin henkirikoksiin, joiden määrä on lisääntynyt noususuhdanteissa ja vähentynyt laskusuhdanteissa. (Lehti & Kivivuori 2010, 15–51.) Aineistosta saatujen tulosten perusteella taloudellisten suhdanteet ovat vaikuttaneet myös nuorten vakavaan väkivaltaan. Vuonna 2008 alkaneen taloudellisen taantuman on heijastunut nuorten rutiinotoimintoihin ja sitä myöten vähentänyt myös nuorten väkivaltaa. Väkivallanteoissa tapahtunut käänne viittaa siihen, että nuorilla ei ollut enää varaa nauttia alkoholia julkisilla paikoilla, joka vähensi väkivaltaa ja siirsi sen yksityisiin tiloihin.

Päällimmäisenä piirteenä nuorten vakavaan väkivaltaan liittyvät kuitenkin suomalaisen väkivaltarikollisuuden yleisimmät tunnusmerkit. Sekä tekijä että uhri ovat pääsääntöisesti miehiä, tilanteeseen liittyy alkoholin tai muiden päihteiden käyttöä¹³ ja teko tehdään yleisimmin teräaseella. Nuorten vakavassa väkivallassa on nähtävissä samoja piirteitä joita Kivivuori (2008, 210) on kuvannut suomalaisen henkirikollisuuden teonpiirteiden kehityksessä; riskiryhmien ja riskitoimintojen siirtymistä pois julkisilta paikoilta yksityisasuntoihin, kontrolloivan katseen ulottumattomiin.

¹³ Tietoa alkoholi- ja päihdesidonaisuudesta aineistosta niiltä vuosilta miltä tietoa on saatavissa, ks. tarkemmin 8.4

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus nuorten vakavasta väkivallasta on vaihdellut 2000-luvulla. Aineistosta nousee esiin muutama vuosi, jolloin kaikista epäillyistä noin viidesosa on ollut ulkomaalaistaustaisia, mutta toisaalta muutamien vuosien kohdalla osuus jää alle kymmenesosaan epäillyistä. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden luokittelussa on käytetty poliisin kirjaamia tietoja epäillyn kansalaisuudesta ja syntymämaasta. Iivari (2006, 45–46, 54–55) on kirjoittanut, että maahanmuuttajien ja kantaväestön väliset tilastoidun rikollisuuden erot voivat johtua siitä, että maahanmuuttajien joukossa on enemmän nuoria kuin kantaväestössä. Honkatukian ja Suurpään (2007, 36–37) tutkimuksen mukaan alle 21-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten osuus kaikissa muissa väkivaltarikoksissa paitsi henkirikoksissa on suurempi kuin kantasuomalaisien. Yleensä ulkomaalaistaustaisten nuorten rikollisuuden taustalla on samantyyppisiä ongelmia mitä kantasuomalaisilla: työttömyyttä, köyhyyttä, huonoja kotiooloja ja syrjintää (mt. 37–40).

Vuosien 2007–2008 tilapäiseen piikkiin nuorten vakavien väkivallantekojen määrässä saattaa liittyä se, että poliisi on kirjannut lievempiä tekoja vakavammiksi. Teonpiirreaineiston mukaan vuonna 2002 vakavissa väkivallanteoissa 22 prosentissa uhri sai lieviä vammoja tai ei vammaa ollenkaan. Vuonna 2008 vastaava luku oli 27 prosenttia. Lievempien vammojen osuus on kasvanut, vaikka väkivallantekojen ja niistä epäiltyjen määrä ei poikennut vuosien välillä suuresti. Kun tarkastellaan tekotapaa teonpiirreaineiston mukaan, vuonna 2002 ilman välinettä tehdyn vakavan väkivallan osuus oli 9 prosenttia, kun se vuonna 2008 oli 21 prosenttia. Mikäli tässä tutkittujen rikoslajien sisältämän väkivallan luonne on muuttunut lievemmäksi, on mahdollista, että nuorten vakava väkivalta on vähentynyt todellisuudessa voimakkaammin mitä poliisitilasto osoittaa.

9.3 Aineiston vahvuudet ja rajoitukset

Vahvuudet. Analyysini perustui kokonaisaineistoon¹⁴ tarkastellulta jaksolta 2002–2010. Aineiston vahvuutena on, että se pystyy kattavasti kuvaamaan poliisin tietoon tulleen nuorten vakavan väkivallan makrotasolla tapahtuneet muutokset kyseiseltä ajalta.

¹⁴ Teonpiirreaineiston osalta aineistosta poimittu otos

Varsinkin vakavien väkivaltarikosten kohdalla poliisin tietoon tullut rikollisuus on indikaattori, jonka osalta ei nähdä suurta piilorikollisuuden ongelmaa. Näin ollen kuvattu väkivalta ja sen muutokset ovat aitoja ilmiöitä. Otokseen perustuvan teonpiirreaineiston vahvuutena on rinnakkaisluokittelu testillä todennettu koodausten korkea reliabiliteetti. Vahva reliabiliteetti vankistaa selosteosista koodattujen tulosten paikkansapitävyyttä, jolloin ne ovat tutkimuksellisesti uskottavia. Lisäksi analyysi on tuottanut sellaista tietoa, mitä ei ole aiemmin ollut tarjolla. Nuorten vakavien väkivallantekojen trendejä ja teonpiirteitä ei ole ennen tutkittu näin kohdistetusti ja yksityiskohtaisesti. Saatujen tulosten avulla on helpompi hahmottaa ne erot, joilla 18–20-vuotiaiden vakava väkivalta poikkeaa yleisestä vakavan väkivallan kuvasta.

Rajoitukset. Yleensä ottaen ei ole olemassa mitään ongelmatonta tai täydellistä tietolähdettä rikollisuudesta. Tutkimuksessani mukana ovat vain ne rikokset, jotka ovat tulleet poliisin tietoon ja jotka poliisi on rekisteröinyt. Aineiston koodaus ja tulkinta, varsinkin teonpiirteiden kuvauksen osalta, oli yksi suurimmista haasteista tutkimuksen teossa. Osa poliisin järjestelmään rekisteröidyistä teoista sisälsi puutteellisia tietoa rikoksen perustietojen osalta (esim. kaikkien epäiltyjen ammatillista asemaa tai kansalaisuutta ei ollut poliisin toimesta kirjattu). Selosteosat oli useimmiten kirjattu narratiiviseen muotoon ja tästä tekstistä oli löydettävä tiedot väkivallan tekopaikasta, tekotavasta, tekovälineestä, epäillyn ja uhrin välisestä suhteesta sekä väkivallasta uhrille aiheutuneista vammoista. Lisäksi täytyi pitää mielessä, että kukin poliisi kirjaa teon omalla tavallaan. Näin ollen selosteosan kirjoittaminen on yksityiskohdiltaan hyvin paljon kiinni yhden henkilön näkemyksestä, siitä mikä on rikoksen osalta relevanttia tietoa tapauksesta ja mikä taas ei. Tämä asia tuli selkeästi esille, sillä monet selosteosat olivat puutteellisia jonkin edellä mainitun teonpiirteen osalta tai niitä oli kuvattu epäselvästi. Epäillyn ja uhrin välisen suhteen päättelyminen selosteosien perusteella osoittautui kaikista haastavimmaksi. Koodattavaksi asti päätyvän tulkinnan suhteesta pystyi tekemään, vain jos selosteosasta ilmeni selvästi minkä tasoisesta suhteesta epäillyn ja uhrin välillä oli kysymys. Tämä edellytti, että selosteosassa tarkasti mainittiin esimerkiksi, että ”X löi teräaseella tuttavaansa Y:tä ryypiskelyn yhteydessä” tai ”Y:lle ennestään tuntematon X pahoinpiteli tämän kadulla.”. Toisaalta on syytä korostaa, että luokittelumanuaalin avulla tehty koodaus osoitti omaavansa verraten korkeain reliabiliteetin rinnakkaisluokittelutestin valossa.

Vaikka poliisin rekisteriinsä kirjaama tieto on monipuolista, aineistosta puuttuivat monet sellaiset muuttajat, joilla on nähty olevan merkitystä nuorten rikollisuuteen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tällaisia tietoja ovat muun muassa tiedot (1) aiemmasta rikollisuudesta, (2) suhteesta vanhempiin (asuuko vanhempien luona, onko yksinhuoltajan lapsi, vanhempien sosioekonominen asema, kasvatuskäytännöt yms.), (3) persoonallisuuden piirteet (impulsiivisuus, lapsuuden käytöshäiriöt ja mielenterveysongelmat yms.) ja (4) biososiaaliset tekijät.

Aineiston viimeinen kokonainen vuosi on 2010, joten on mahdotonta sanoa onko 18–20-vuotiaiden vakava väkivalta jatkanut laskuaan myös vuonna 2011. Olennaisena tietona aineistosta puuttui monen epäillyn ja uhrin päihtymyksen tila teon tapahtumahetkellä. Tästä johtuen, että alkoholin ja nuorten vakavan väkivallan yhteyttä ei ole ollut aineiston perusteella mahdollista tutkia. Alkoholin ja väkivallan suhdetta yleisesti on käsitelty lyhyesti tutkimuksen *keskustelua*-osiossa.

9.4 Keskustelua

Nuorten syrjäytymisestä ja väkivallasta. 18–20-vuotiaiden nuorten kohdalla on hankala muodostaa luotettavaa ammatillisen aseman indikaattoria. Nuorten kohdalla ammatillinen asema voi vielä muuttua useampaan otteeseen verrattuna esimerkiksi keski-ikäiseen väestöön. Pääsääntöisesti tämän ikäiset nuoret ovat vielä opiskelijoita, johon myös epäiltyjen ammatillista asemaa kuvaava kuvio 11 viittaa. Voidaan olettaa, että itsensä opiskelijoiksi poliisille ilmoittaneiden epäiltyjen joukossa on monia, joilta peruskoulun jälkeinen koulutus on jäänyt tai jää kokonaisuudessaan käymättä, vaikka he olisivatkin jossain oppilaitoksessa kirjoilla. Tätä tukee myös Mikko Aaltosen (2010) tutkimus, jonka mukaan pelkän peruskoulun suorittaneiden 19–30-vuotiaiden riski syyllistyä vakavaan väkivaltaan on noin 14-kertainen verrattuna lukion tai korkeamman koulutuksen suorittaneisiin. Saman tutkimuksen mukaan väkivallan kasautumisessa vain peruskoulun suorittaneet erottuivat selvästi omaksi ryhmäkseen. Aaltosen (mt. 243) mukaan vaarana on, että koulupudokkaat muodostavat jatkossa yhä valikoituneemman joukon, jolle elämänhallinnan ongelmat laajalti kasaantuvat.

Matti Kortteisen (2012) mukaan hyväosaiset ovat kasvattaneet tulotasoaan vauhdikkaammin kuin muut ja toisessa päässä köyhyiden luonne on muuttunut pitkäkestoisemmaksi ja syvemmäksi. On syntynyt väestöryhmiä, joiden elämäntapa perustuu pääsääntöisesti muuhun kuin työssäkäyntiin. Tällaisesta modernin ajan luokka-ajattelusta on mahdollista hakea selitysmalleja rikollisuuden syntyyn peilaamalla sitä aiemmin mainittuihin kriminologian teorioihin. Jos väestön osat näin eriytyvät, sosiaalinen kontrolli todennäköisesti heikkenee huonommin pärjäävien ja syrjäytyvien keskuudessa, kun taas viralliskontrolli lisääntyy yleisillä paikoilla. Kortteisen mainitsemien elämäntapojen eroavaisuuksien myötä syntyy ryhmien välisiä keskinäisiä tunnistamis-, väistämisen- ja välttämiskäyttäytymistä, jotka itsessään edistävät leimautumista. Huono-osaisten ryhmänkin on pärjättävä ja tällöin sen ryhmän parissa tähän tarkoitukseen opitut keinot saatetaan nähdä ainoana keinoina, vaikka ne olisivat joskus lakien ja normien vastaisia. Tästä voidaan myös päätellä, että syrjäytyneiden ihmisten parissa – ja heidän kesken – syntyy helpommin tilanteita, joissa rutiinotoimintojen teorian kolme rikokselle välttämätöntä ehtoa (1) potentiaalinen rikoksentekijä, (2) sopiva uhri ja (3) valvoton tila täyttyvät.

Stanko ja Hobdell (1993, 402) kritisoivat rutiinotoimintojen teoriaa siitä, että se ei onnistu selittämään, miten valta yhtenä tekijänä liittyy erityisesti väkivaltarikollisuuteen. Vallan eri muodot, kuten taloudellinen, etninen, sukupuoli, ikä ja fyysiset ominaisuudet vaikuttavat rikoksen uhriksi joutumiseen. Ne ryhmät, joilla valtaa on edellä mainituissa muodoissa vähiten, ovat yliedustettuina sekä väkivaltarikosten tekijöissä että uhreissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen rekisteritutkimus 90-luvun laman lapsista piirtää kuvan huono-osaisuuden periytymisestä ja siitä, että aineellinen köyhyys todella periytyy. Tutkimuksen yksi keskeisimpiä tuloksia on, että mitä pidempään vanhemmat ovat saaneet toimeentulotukea, sitä enemmän heidän lapsensa käyttävät mielenterveyspalveluita, syövät psykiatrisia lääkkeitä, joutuvat huostaan otetuiksi ja tekevät rikoksia. (Yleisradio 2011.) Nuorten syrjäytymiskehityksestä voi kertoa myös se, että heidän osuutensa matalatuloisista on lisääntynyt. Uhritutkimusten mukaan juuri alempiin tuloluokkiin kuuluvat kokevat eniten väkivaltaa. (Kivivuori 2005, 85). Väkivaltarikosten yhteydessä on puhuttu myös niiden ylisukupolvittuneisuudesta: vuosina 1980–2007 henkirikoksista syytetyistä nuorista joka kymmenennellä oli henkirikoksesta tuomittu lähisukulainen.

Varsin monella oli myös henkirikoksen uhriksi joutuneita lähiomaisia. (Lehti & Kivivuori 2010, 15–51.)

Syrjäytymisestä ja suomalaisten hyvinvoinnista kirjoittaneet Simpura ym. (2008, 250–251) toteavat että, myös vauraan hyvinvointivaltion ongelmia ovat väestön suhteellinen köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen. Heidän mukaansa edellistä esiintyy, koska yhteiskunta vaurastuessaan ja monimutkaistuessaan muuttuu osalle ihmisistä yhä haasteellisemmaksi. Näin ollen ihmiset, jotka eivät syystä tai toisesta kykene vastaamaan koventuneisiin vaatimuksiin, ovat vaarassa syrjäytyä yhteiskunnan yleisestä elämäntavasta kokonaan. Tämä taas lisää uudenlaisia kansansairauksia. Elintapasairaudet, masennus ja päihteet ovat nykypäivän korvikkeet aliravitsemukselle ja puutteelle. Yhteiskunnan monimutkaistuminen ja individualisoituminen ovat osaltaan lisänneet elämän tarkoituksettomuuden tunnetta monilla. Päihderiippuvuus ja mielenterveyden ongelmat ovatkin ehkä suurimmat syrjäytymiselle altistavat riskitekijät tänä päivänä ja niillä on yhteys myös väkivaltaiseen käyttäytymiseen. (Simpura ym. 251.) Nuorten kohdalla tämä asia on viime aikoina tiivistynyt huoleen niistä 50 000 15–29-vuotiaasta nuoresta, jotka ovat työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella, ja omaavat vain perusasteen tutkinnon (STT 2011).

Kokonaisuutta katsoessa pitää muistaa, että vakavan väkivallan määrä on pysynyt Suomessa varsin tasaisena ja henkirikosten taso jopa laskenut, vaikka syrjäytyminen ja nuorten pahoinvointi hallitsevat monia aiheen ympärillä käytyjä keskusteluja. Yhteiskunnan negatiiviset ilmiöt eivät siis aina suoraan korreloi toistensa kanssa. Totta on, että nuoria on nyt enemmän yhteiskunnan sivuraiteella kuin joskus aikaisemmin, mutta se ei tilastojen valossa ole näkynyt yhtä dramaattisena kasvuna heidän väkivaltaisessa käytöksessä. Martti Lehti (2012) on jopa todennut, että *”Kriminologiset teoriat eivät aina toimi todellisuudessa. Kehityksen olisi pitänyt olla osin toisenlainen, mutta eipä se vain ole ollut.”* Myös ihmisten asenteet väkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet, jolloin väkivallasta ja sen uhasta ilmoitetaan helpommin (Lehti ym. 2010, 55). Erilaiset turvallisuusuhat herättävät nykyään ihmisissä enemmän huolta kuin muutama vuosikymmen sitten, jolloin onnettomuuksien tai väkivallan uhriksi joutumista ei pidetty samalla tavoin ongelmina kuin nykyään. Yleisen elintason nousun ja turvallisuuden tosiasiallisen paranemisen myötä turvallisuutta horjuttaviin tekijöihin kiinnitetään entistä enemmän huomiota. (Oikeusministeriö 2012)

Lyhyesti alkoholista ja väkivallasta. Alkuperäinen tarkoitukseni oli kuvata myös alkoholin ja muiden päihteiden osuutta nuorten vakaviin väkivallan tekoihin, mutta aineisto oli tässä monen vuoden osalta epäadekvaatti. Tiettyjen vuosien kohdalla, jopa kolmasosassa tapauksista, poliisi oli kirjannut epäillyn päihdetiedoksi *ei tietoa*. Näin ollen luotettavan analyysin tekeminen aineiston epäiltyjen päihtymyksen tasosta ei ollut mahdollista. Tarkoituksena on sen sijaan käsitellä alkoholin ja muiden päihteiden osuutta vakavaan väkivaltaan koko populaation tasolla.

Kaikissa Suomessa vuosina 2005–2010 tapahtuneissa törkeissä pahoinpitelyissä epäilty oli alkoholin tai muiden päihteiden alaisena kahdessa kolmasosassa tapauksista. Kaikissa henkirikosten yrityksissä epäillyistä 79 prosenttia ja henkirikoksissa 71 prosenttia oli alkoholin tai muun päihteen alaisena. Törkeissä pahoinpitelyissä, kaikista niistä epäillyistä, jotka olivat päihteen vaikutuksen alaisena, 93 prosenttia oli pelkän alkoholin vaikutuksen alaisena, kaksi prosenttia muun päihteen vaikutuksen alaisena ja viisi prosenttia alkoholin sekä muun päihteen alaisina. Henkirikoksen yrityksissä vastaavat luvut olivat 85 prosenttia alkoholi, viisi prosenttia muu päihde ja 12 prosenttia alkoholi + muu päihde. Henkirikoksissa luvut olivat 82 prosenttia alkoholi, kolme prosenttia muu päihde ja 15 prosenttia alkoholi + muu.¹⁵ Lukujen kohdalla ei esiintynyt suurta vuosittaisvaihtelua.

Alkoholin ja muiden päihteiden vaikutuksena on vähentää estoja, viedä ajatuksia pois tekojen seurauksista. Ne saattavat myös auttaa impulsiivisia henkilöitä tempautumaan mukaan tilanteisiin, joihin he eivät välttämättä selvin päin ryhtyisi. Nuorten miesten kohdalla varsinkin alkoholin nauttiminen ja humaltuminen tapahtuu usein sellaisilla paikoilla, joissa oman itsevarmuuden osoittaminen on tärkeää (kuten baarit, diskot, juhlat, julkiset paikat). Tämä lisää aggressiivisuuden ja väkivallan uhkaa, koska usein näillä paikoilla nuoret miehet kohtaavat toisia nuoria. (McMurrin 41–43, 2012). Pernasen (1991, 83–84) mukaan erityisesti nuorten miesten kohdalla joukkoväkivalta ja alkoholi muodostavat vahvan yhteyden. Alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen voi lisätä paitsi väkivaltaista käyttäytymistä myös vaaraa joutua väkivallan uhriksi (Dingwall 2006, 28). Vaaran voidaan ajatella kasvavan suoraan siksi, että päihtymys

¹⁵ Luvut perustuvat Oikeustilastollisiin vuosikirjoihin 2006, 2007, 2008, 2008 sekä Tilastokeskuksen poliisin tietoon tullut rikollisuus tilastokantaan. <http://www.stat.fi/til/polrik/tau.html>

heikentää sekä uhrin että tekijän harkintakykyä. Epäsuorasti alkoholi kytkeytyy lisääntyneeseen rikosuhririskiin myös sitä kautta, että usein alkoholia nautitaan ja alkoholin vaikutuksen alaisena oleskellaan ympäristöissä, joissa väkivallan kohteeksi joutumisen mahdollisuus on ulkoisista olosuhteista johtuen muutenkin tavallista suurempi. Runsaan alkoholin käytön on myös nähty heikentävän rikollisuutta kontrolloivia sosiaalisia siteitä esimerkiksi perheeseen ja työ- tai opiskelupaikkaan (Sampson & Laub 1993). Humaltuminen ei yleensä yksin lisää aggressiivisuutta, vaan se saattaa toimia laukaisevana tekijänä yhdessä henkilön muiden, esimerkiksi sen hetkiseen elämäntilanteeseen liittyvien stressitekijöiden kanssa. Näin ollen alkoholin kulutus lisää väkivallan todennäköisyyttä nimenomaan (tiettyjen henkilöiden kohdalla) tietyissä olosuhteissa ja tilanteissa, ja nimenomaan silloin, jos tilanteeseen liittyy provokaatiota, uhkaa ja yllytystä.

Miten tästä eteenpäin – Keinoja nuorten väkivallan vähentämiseen ja ajatuksia jatkotutkimuksesta. Aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Elonheimo 2010) on havaittu erittäin voimakas rikosten kasautuminen moninkertaisille rikoksenuusijoille. Elonheimon (47) tutkimuksessa, jossa tutkittiin nelivuotisen tutkimusperiodin aikana 16–20-vuotiaita poikia, moninkertaiset rikoksenuusijat muodostivat neljä prosenttia kaikista rikoksiin syyllistyneistä pojista, mutta he tekivät 72 prosenttia kaikista rikoksista. Väkivaltarikoksen uusijoilla esiintyy kaksi kertaa todennäköisemmin diagnosoitua päihteiden väärinkäyttöä sekä diagnosoituja persoonallisuuden häiriöitä (Grann ym. 2008, 1-7).

Käytös- ja oppimishäiriöiden taustalla on usein neurologisia ongelmia, joiden hoitoon tarvitaan ammattilaisten apua. Nämä vaikeudet saattavat näyttäytyä negatiivisesti yksilön kyvyssä osallistua esimerkiksi koulutukseen tai työelämään, joilla on osaltaan suojaava vaikutus nuorten syrjäytymisessä. Arvioiden mukaan 26–73 prosentilla rikollisista on oppimisvaikeuksia (Häkkänen-Nyholm 2010). Näiden nuorten hoitoon ohjaaminen ajoissa voi ehkäistä väkivaltaisen käytöksen riskiä monen kohdalla.¹⁶ Asiasta tosin tarvitaan lisätutkimusta. Selosteosien perusteella saa käsityksen, että nuorten vakava väkivalta on hyvin usein tilannesidonnaista, spontaania ja impulsiivista;

¹⁶ Tosin väkivaltatutkimuksissa, joissa on pyritty arvioimaan väkivaltaennusteen pätevyyttä yksittäisille henkilöille, tulokset ovat monesti olleet sensitiivisyydeltään ja spesifisyydeltään riittämättömiä. Yleensä ottaen yksilöiden käyttäytymisen ennakoiminen on nähty tutkimuksen näkökulmasta haastava. (ks. Tiihonen 2007.)

väkivallan laukaisemiseen ei usein tarvita kuin pieni ärsyke (ks. itsekontrolliteoria). Samat neurologiset ongelmat, jotka sulkevat yksilöltä portteja ja ovat mahdollisia edesauttamaan syrjäytymistä, näkyvät myös nuorten vakavien väkivaltilanteiden taustalla. Yhteiskunnallisesti arvokasta olisi tutkia, kuinka monella vakavaan väkivaltaan syyllistyneellä nuorella on taustalla jokin neurologinen häiriö ja miten se on vaikuttanut heidän elämässään tekemiinsä valintoihin ja vaihtoehtoihin. Näiden tulosten perusteella väkivallan vähentämiseen tähtäviä resursseja osattaisiin kohdistaa myös ennalta ehkäisevän ja lääketieteellisen hoidon alueelle.

Janne Kivivuori (2008, 379) on todennut, että rikollisuuden määrää on vaikea mutta mahdollista vähentää; ja sen määrää on luultavasti helppo kasvattaa lisäämällä köyhyyttä ja yhteiskunnan epätasa-arvoisuutta. Kokonaisuudessaan syyt nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen ovat moninaisia ja ilmiö on itsessään hyvin vaikeasti ennustettavissa. Virallisen ja epävirallisen kontrollin kautta on jossain määrin mahdollista puuttua nuorten väkivaltaan ja riskitekijöiden avulla voidaan päätellä kenellä on suurempi riski syyllistyä väkivaltaan, mutta koko nuorison kattavaa seuraa siitä, kuka syyllistyy tai tulee syyllistymään väkivaltaan, on mahdoton tehdä. Nuorten väkivaltaan ja sen ehkäisyyn on syytä suhtautua ilmiönä, joka on koko ajan läsnä, eikä vain silloin kuin tilastot sen osoittavat. Panostusta väkivaltaa ehkäisevään työhön tarvitaan, ei vain edellä mainittujen seikkojen valossa, mutta myös suurempien rakenteellisten tekijöiden kuten, syrjäytymisen, työttömyyden, suhteellisen ja absoluuttisen köyhyyden, kiusaamisen ja tasa-arvoisuuden osalta. Väkivaltaan liittyvät asenteet on myös syytä ottaa huomioon. On huolestuttavaa, jos osalle nuorista väkivallan voi nähdä olevan vain ajanviettotapa oletuksella, että ”ilman väkivaltaa kaikki olisi tylsää.” Toisille väkivalta saattaa taas olla kulttuurisesti hyväksytty toiminnan muoto, jolla ratkaistaan konflikteja tai osoitetaan omaa vahvuutta periaatteella ”jos joku käy kimppuuni, lyön häntä takaisin.” Tämän takia, jotta väkivallan muutoksista nuorten piirissä saataisiin paremmin tietoa, on kriminologian hyödynnettävä virallistilastojen ja uhritutkimusten lisäksi säännöllisin väliajoin toistettuja kansainvälisiä itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyitä.

Lähdeluettelo

Kirjalliset lähteet

Aaltonen, Mikko & Hinkkanen, Ville & Kivivuori, Janne & Sirén, Reino (2008). Risk Factors of Violence in Finland: A Register Based Study. Research Brief 6/2008. National Research Institute of Legal Policy, Helsinki.

Aaltonen, Mikko (2010). Nuorten aikuisten koulupudokkuus, työttömyys ja väkivaltarikollisuus – väkivallan tekijät ja uhrin kansallisesti edustavan rekisteriaineiston valossa. *Oikeus*, 39: 3, 220–247.

Agnew, Robert (1992). Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency. *Criminology* 30:1 47-86

Agnew, Robert (2005). Why do Criminals Offend? A General Theory of Crime and Delinquency. Roxbury Publishing Company, Los Angeles.

Akers, Ronald L. (2000). Criminological Theories. Introduction, Evaluation, and Application. Roxbury Publishing Company, Los Angeles.

Beeghly, Leonard (2003). Homicide. A Sociological Explanation. Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.

Boers, Klaus & Reinecke, Jost & Seddig, Daniel & Mariotti, Luca (2010). Explaining the development of adolescent violent delinquency. *European Journal of Criminology* 7:6, 499-520.

Cohen, Lawrence E. & Felson, Marcus (1979). Social Changes and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review* 44: 4, 588-608.

Coleman, Clive & Moynihan, Jenny (1996). Understanding crime data. Haunted by the dark figure. Open University Press, Buckingham.

Daly, Martin & Wilson, Margo (1988). *Homicide*. Aldine de Gruyter, New York.

Dingewall, Gavin (2006). *Alcohol and Crime*. Willan Publishing, Devon.

Eagly, Alice H. & Steffen, Valerie J. (1986). Gender and Aggressive Behavior: A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature. *Psychological Bulletin* 100: 3, 309-330.

Elonheimo, Henrik (2010). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Entorf, Horst & Spengler, Hannes (2002). *Crime in Europe*. Springer, Berliini.

Farrington, David. P (1998): Predictors, Causes, and Correlates of Male Youth Violence. Teoksessa Tonry, Michael & Moore, Mark H. (toim.): *Youth Violence*. University of Chicago Press, Chicago.

Farrington, David P. & Jolliffe, Darrick & Hawkins, David J. & Catalano, Richard F. & Hill, Karl G. & Kosterman, Rick (2003). Comparing Delinquency Careers in Court Records and Self-Reports. *Criminology* 41: 3, 933-958.

Farrington, David P. (2007): Origins of Violent Behavior Over the Life Span. Teoksessa Flannery, Daniel J. & Vazsonyi, Aleksandr T. & Waldman, Irwin D. (toim). *The Cambridge Handbook of Violent Behavior and Aggression*. Cambridge University Press, Cambridge.

Flewelling, Robert L. & Williams, Kirk R. (1998). Categorizing Homicides. The Use of Disaggregated Data in Homicide Research. Teoksessa Smith, Dwayne M. & Zahn, Margaret A. (toim.): *Homicide. A Sourcebook of Social Research*. Sage Publications, Thousand Oaks.

Gottfredson, Michael R. & Hirschi, Travis (1990). *A General theory of Crime*. Stanford University Press, Stanford.

Gottfredson, Michael R. (2007). Self-Control Theory and Criminal Violence. Teoksessa Flannerty, Daniel J. & Vazsonyi, Alexander T. & Waldman, Irwin D. (toim.): The Cambridge Handbook of Violent Behavior. Cambridge University Press, New York.

Grann, Martin & Danesh, John & Fazel, Seena (2008). The association between psychiatric diagnosis and violent re-offending in adult offenders in the community. *BMC Psychiatry* 8:92, 1-7.

Hawkings, Darnell F. & Laub, John, H. & Lauritsen, Janet L. (1998). Race, Ethnicity and Serious Juvenile Offending. Teoksessa Loeber, Rolf & Farrington, David, P (toim.): Serious & Violent Juvenile Offenders. Risk Factors and Successful Interventions. Sage Publications, Thousand Oaks.

Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2010). Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. European institute for crime prevention and control, affiliated with the United Nations. Report nro 66.

Hirschi, Travis (1969). Causes of Delinquency. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.

Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2009). (toim.) Kauhajoen Jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisut.

Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2007). Nuorten miesten monikulttuurinen elämäkulku ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 232 ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 80, Helsinki.

Honkatukia, Päivi & Niemi, Hannu (2009). Maahanmuuttajataustaisten nuorten rikollisuus. Teoksessa Kivivuori, Janne (toim.): Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94, Helsinki.

Honkatukia, Päivi (2011). Naiset rikoksen tekijöinä ja uhreina. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki.

Iivari, Juhani (2006). Tuomittu maahanmuuttaja. Stakes, Tutkimuksia 154, Helsinki

Huesmann, L. Rowell & Dubow, Eric F. & Boxer, Paul (2009): Continuity of Aggression From Childhood to Early Adulthood as a Predictor of Life Outcomes: Implications for the Adolescent-Limited and Life-Course-Persistent Models. *Aggressive Behavior* 35, 136–149.

Häkkänen-Nyholm, Helinä (2010). Luentomateriaali, Kriminaali- ja oikeuspsykologian perusteet.

Kivivuori, Janne (1997). Nuoret rikosten tekijöinä. Tekojen yleisyys, rikollisuuden ymmärtäminen ja varastamisen vaiheet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 141, Helsinki.

Kivivuori, Janne (1999). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–1998. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 161, Helsinki.

Kivivuori, Janne (2002). Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995–2001. Teoksessa Kivivuori, Janne (toim.): Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 188, Helsinki.

Kivivuori, Janne & Kemppi, Sari & Smolej, Mirka (2002). Etusivujen väkivalta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196, Helsinki.

Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka (2003). Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204, Helsinki.

Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2005). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214 Helsinki.

Kivivuori, Janne (2005). Väkivallan uhriksi joutuminen eri tuloryhmissä 1980–2003. Teoksessa Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216, Helsinki.

Kivivuori, Janne (2006). Nuorisorikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.): Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusseura, Nuorisoasianneuvottelukunta, Helsinki.

Kivivuori, Janne & Lehti, Martti & Sirén, Reino (2006). Muut väkivaltarikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 220, Helsinki.

Kivivuori, Janne (2008). Rikollisuuden syyt. Kustannusosakeyhtiö Nemo, Helsinki.

Kivivuori, Janne (2009) (toim.). Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94, Helsinki.

Kolvin, I. & Miller, F.J. & Fleeting, M. & Kolvin, P.A. (1988). Social Parenting factors affecting criminal-offence rates. Findings from the Newcastle Thousand Family Study (1947-1980). *The British Journal of Psychiatry* 152, 80-90.

Kortteinen, Matti (2012). Haastattelu Haaste -lehdessä 2/2012.

Koskinen, Heli (2005). Johdatus tutkimustyöhön: Opinnäytetyön tekijän pikaopas. <http://hdl.handle.net/1975/427>

Lehti, Martti (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78, Helsinki.

Lehti, Martti & Sirén, Reino & Hinkkanen, Ville & Aaltonen, Ville (2010). Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2009. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 250, Helsinki.

Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2011). Henkirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki.

Lehti, Martti & Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne (2011). Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki.

Lehti, Martti (2012). Haastattelu Yliopisto -lehdessä 6-7/2012.

Lättilä, Risto (2000). Törkeät pahoinpitelyt 1998. Oikeustilastollinen vuosikirja 2000. Tilastokeskus, Helsinki.

Marcus, Robert F. (2009). Cross-Sectional Study of Violence in Emerging Adulthood. *Aggressive Behavior* 35:2, 188-202.

Marsh, Ian & Melville, Gaynor & Morgan, Keith & Norris, Gareth & Walkington, Zoe (2006). *Theories of Crime*. Routledge, Lontoo.

McMurrin, Mary (2012). Youth, alcohol and aggression. Teoksessa Lösel, Friedrich & Bottoms, Anthony & Farrington, David P. (toim.) *Young Adult Offenders. Lost in Transition?* Routledge, Lontoo.

Metsämuuronen, Jari (2006). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. International Methelp ky, Helsinki.

Moffitt, Terrie E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review* 100: 4, 674-701.

Moffitt, Terrie.E. & Caspi, Avshalom & Rutter, Michael & Silva, Phil.A. (2001). Sex Differences in Antisocial Behavior. Conduct Disorder, Delinquency, and Violence in the Dunedin Longitudinal Study. Cambridge University Press, Cambridge.

Muncie, John (1999). *Youth and Crime*. Sage Publications, Lontoo.

Niemi, Hannu & Honkatukia, Päivi & Lehti, Martti (2011). Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki.

Oikeusministeriö (2009). Väkivallan vähentäminen Suomessa. Kansallisen väkivallan vähentämishojelman 2007–2008 toimeenpanon seurantaraportti. Lausuntoja ja selvityksiä 2009:3.

Oikeusministeriö (2012). Vakavan väkivallan vähentäminen. Mietintöjä ja lausuntoja 37/2012.

Onwuegbuzie, Anthony J. & Dickinson, Wendy B. (2008). Mixed Methods Analysis and Information Visualization: Graphical Display for Effective Communication of Research Results. *The Qualitative Report* 13: 2, 204–225.

von der Pahlen, Bettina & Lepistö, Jaana & Marttunen, Mauri (2008). Nuoret, päihteet ja väkivalta. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 4/2008.

Pernanen, Kai (1991). Alcohol in Human Violence. The Guilford Press, New York.

Raitasalo, Kirsimarja & Simonen, Jenni (2011). Alaikäiset juovat entistä vähemmän, mutta nuorten aikuisten juominen lisääntyy. *Yhteiskuntapolitiikka* 76: 1, 17–29.

Rock, Paul (2002). Sociological Theories of Crime. Teoksessa Maguire, Mike & Morgan, Rod & Reiner, Robert (toim.): The Oxford Handbook of Criminology. Oxford University Press, Oxford.

Salmi, Venla (2008). Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen 1962 ja 2006. Rikollisuuden kehitys itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyiden valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 235, Helsinki.

Salmi, Venla (2009). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008. Teoksessa Salmi, Venla (toim.): Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246, Helsinki.

Salmi, Venla (2011). Nuorisorikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki.

Sampson, Robert J. (1987). Personal Violence by Strangers: An Extension and Test of the Opportunity Model of Predatory Victimization. *The Journal of Criminal Law and Criminology* 2, 327-355.

Sampson, Robert J. & Laub, John H (1993). Crime in the Making. Pathways and Turning Points Through Life. Harvard University Press, Cambridge.

Siegel, Larry J. (2003). Criminology, eight edition. Wadsworth/Thomson Learning, Belmont.

Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti (2008). Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.): Suomalaisten Hyvinvointi 2008. Stakes, Helsinki.

Sirén, Reino (2000). Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997. Kehityspiirteitä ja kehitystä selittäviä tekijöitä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 169, Helsinki.

Sirén, Reino & Tuominen, Martti (2003). Pahoinpitelyrikokset 1995 ja 1999. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 197, Helsinki.

Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (2005). Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980-2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 216, Helsinki.

Sirén, Reino & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha & Aaltonen, Mikko (2007). Suomalaisten kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74 Helsinki.

Sisäasianministeriö (2003). Määräys, Laki poliisin hallinnosta 9 § 31.1.2003.

Stanko, Elisabeth A. & Hobdell, Kathy (1993). Assault on Men. Masculinity and Male Victimization. *British Journal of Criminology* 33:3, 400-415.

Stemler, Steven E. & Tsai, Jessica (2008). Best Practices in Interrater Reliability: Three Common Approaches. Teoksessa Jason W. Osbourne (toim.): Best Practices in Quantitative Methods. Sage, Los Angeles.

Sund, Reijo (2009). Rekisterit tutkimusaineistona: tieteenfilosofis-metodologiset lähtökohdat. Rekisterit tutkimuksen apuvälineenä –kurssi, Helsinki 25.5.2009.

Tiihonen, Jari, & Räsänen, Pirkko & Hakko, Helinä (1997). Seasonal Variation in the Occurrence of Homicide in Finland. *American Journal of Psychiatry* 154: 2, 1711–1714.

Tiihonen, Jari (2007). Oikeuspsykiatria. Teoksessa Lönnqvist, Jouko & Heikkinen, Martti & Henriksson, Markus & Marttunen, Mauri & Partonen, Timo (toim.): Psykiatria. Duodecim, Helsinki.

Tilastokeskus (2007, 2008, 2009, 2010): Oikeustilastolliset vuosikirjat 2006–2009. Tilastokeskus, Helsinki.

Tittle, Charles R. & Grasmick, Harold, G. (1997). Criminal Behavior and Age: A Test of Three Provocative Hypotheses. *Journal of Criminal Law and Criminology* 88: 1, 309-342.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Valkonen, Tapani & Koskinen, Seppo & Martelin, Tuija (1998). Hallinnolliset ja tilastolliset tietorekisterit tutkimusaineistoina. Teoksessa Valkonen, Tapani & Koskinen, Seppo & Martelin, Tuija (toim.): Rekisteriaineistot yhteiskunta- ja terveystutkimuksessa. Hakapaino, Helsinki.

Verkko, Veli (1951). Homicides and Suicides in Finland and Their Dependence on National Character. *Scandinavian Studies in Sociology* 3. G.E.C. Gads Forlag, Kööpenhamina.

Wainer, Howard (1990). Graphical Visions from William Playfair to John Tukey. *Statistical Science* 5: 3, 340-346.

White, Rob & Haines, Fiona (2008). *Crime & Criminology*. Oxford University Press, New York.

Wolfgang, Marvin E. (1958). *Patterns in Criminal Homicide*. University of Pennsylvania, Philadelphia.

Young, Jock (2002). Crime and Social Exclusion. Teoksessa Maguire, Mike & Morgan, Rod & Reiner, Robert (toim.): *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford University Press, Oxford.

Internet -lähteet

Kivivuori, Janne (2011). Mistä rikollisuus johtuu? www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2455/mista_rikollisuus_johtuu 3.5.2012.

Kuutti, Heikki (2011). Viranomaisten journalistinen merkitys. <http://users.jyu.fi/~hkuutti/JJ/Viranomaistenjournalistinenmerkitys.pdf> 18.6.2012.

Rikoksantorjuntaneuvosto (2005). Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi.

[http://www.om.fi/Satellite?](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;)

[blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;)

[%20filename=0cd140hjoum8_1.pdf&SSURIsscontext=Satellite](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;)

[%20Server&blobwhere=1243790046221&blobheadername1=Content-](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;)

[Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapptype=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;) 2.8.2012.

STT (=Suomen tietotoimisto) (2011). STT Info.

<http://www.sttinfo.fi/pressrelease/detail.do?pressId=39797&type=today&searchKey=40e86dd1-fa65-11e0-95d1-abe006eccd53&languageId=FI&pageIndex=1> 22.8.2012

STTV (=Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus) (2007). Tiedote 18/2007.

<http://www.sttv.fi/ylo/Tiedote182007.pdf> 2.8.2012.

THL (=Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) (2011). Tautiluokitus ICD-10,

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/15c30d65-2b96-41d7-aca8-1a05aa8a0a19> 28.8.2012.

THL (=Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) (2012). Alkoholijuomien kulutus 2011. http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2012/Tr13_12.pdf

3.9.2012.

Tilastokeskus, Ammattiluokitus 2010. <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/>

13.4.2012.

Tilastokeskus (2011). Poliisin tietoon tullut rikollisuus.

http://tilastokeskus.fi/til/polrik/2010/polrik_2010_2011-04-07_tie_001_fi.html 7.4.2012

Väestöliitto:

http://www.vaestoliitto.fi/murkun_kanssa/tietoa/koulu2/peruskoulun_jalkeen/

16.3.2012.

Yleisradio (2011): Laman lapsista piirtyy rekisterien avulla hätkähdyttävä kuva. Uutiset

13.1.2011.

http://yle.fi/uutiset/laman_lapsista_piirtyy_rekisterien_avulla_hatkahdyttava_kuva/5305936 18.7.2012